

*Lucrarea
MM*

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLIV, Nr. 1—2, IANUARIE — FEBRUARIE 1986

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XLIV, Nr. 1 — 2
IANUARIE - FEBRUARIE
1 9 8 5

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul IV

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte

I U S T I N

Mitropolitul Ungrovlahiei și
Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. EPIFANIE
Episcopul Buzăului

MEMBRII :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANU
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR :

Drd. MIHAI HAU

S U M A R

	<u>Pag.</u>
REDACȚIA, Editorial: Marele Forum al F.D.U.S. — Congresul al III-lea	5
ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE	
Diac. P. I. DAVID, <i>Sf. Ioan Botezătorul (7 ianuarie)</i>	9
Pr. D. POPESCU, <i>Cuvînt la duminica vameșului și fariseului</i>	12
Pr. Dr. V. VLĂDUCEANU, <i>La duminica liului risipitor, — reintegrare, convertire</i>	15
VASILE RĂDUCA, <i>Predică la duminica a 11-a din post</i>	18
DIN VIAȚA PATRIEI	
<i>Perspectivile României în anul 1985, de Hau MIHAI</i>	23
DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI	
<i>Cuvîntul I și al II-lea la Facere, de Ioan Gură de Aur, trad. de Pr. Dr. D. FECIORU</i>	27
<i>Știri ecumenice</i>	36
<i>Activitatea ecumenică internațională a reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române în ultimul trimestru al anului 1984, V. RĂDUCA</i>	39
ARTICOLE ȘI STUDII	
<i>Mîntuirea subiectivă și unele erori în legătură cu ea, Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU</i>	45
<i>Temeiuri neotestamentare pentru voturile monahale, drd. IOAN CÎRSTOIU</i>	59
DOCUMENTARE	
<i>Mîrăstirea Sinaia, vatră de istorie și vrednic lăcaș de artă și cultură românească, Protos. drd. IRINEU POP</i>	70
ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI	
<i>Arhiepiscopia Bucureștilor</i>	
<i>A 44-a Conferință Interconfesională, FL. ROȘCA</i>	82
<i>Serbarea de Crăciun de la Seminarul Teologic din București, Pr. DAVID POPESCU</i>	90
<i>Adormiți în Domnul: † Pr. Cristea Popa, (D.P.), † Pr. Gh. Petrescu (Asistent)</i>	91
<i>Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos</i>	
<i>Din activitatea Centrului Arhiepiscopal Galați (ianuarie-februarie 1985)</i>	92

RECENZII ȘI NOTE

O mare sărbătoare a muzicii corale românești, Diac. Prof. MARIN VELEA . . .	95
«Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților» — 2 vol.: vol. 1: 416 p. + 39 imagini planșe; vol. 2: 411 p. + 56 p. planșe, Editura Episcopiei Bu- zăului, 1983, P.S. Dr. Antonie Plămădeală, de Pr. Dr. S. SLEVOACĂ . . .	97
I.P.S. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Nume și fapte în istoria culturii românești (sec. XVII—XVIII — la Buzău), București, 1983, I. D. LĂUDAT . . .	100
† I.P.S. NESTOR VORNICESCU, Mitropolitul Olteniei, Primele scrieri patristice în literatura noastră — sec. IV—XVI, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1984, 625 p.	105

CONGRESUL AL III-LEA AL F.D.U.S. (7—8 februarie 1985)

Anul 1985 se înscrie în istoria poporului român ca un an ce privește, retrospectiv, perioada cea mai frumoasă în realizări după cel de al II-lea război mondial, în care toți cetățenii patriei, fără deosebire de naționalitate sau religie, au luat în mîinile lor răspunderea pentru viitorul, progresul și fericirea întregului popor.

Ținînd seama de participarea maselor la conducerea patriei în toate sectoarele de activitate, a apărut în viața politică a țării noastre *Frontul Democrației și Unității Socialiste*, cel mai cuprinzător for democratic pe care l-a avut cîndva patria noastră, la care participă, organizații ale tuturor cetățenilor patriei: politice, social-obștești, culturale etc.

Biserica Ortodoxă Română a participat încă de la înființarea Frontului Democrației și Unității Socialiste, prin slujitorii ei la activitatea acestuia închinată propășirii patriei noastre. Începînd cu membrii Sfîntului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, cu înalții ierarhi, Mitropoliți și Episcopi, și pînă la clericii de la parohiile din vîrfuri de munte, sau din cîmpiile patriei noastre, toți, prin activitatea lor, au sprijinit și sprijină, cu toată conștiința, marile planuri și realizări ale Patriei sub conducerea Președintelui Republicii, Domnul Nicolae Ceaușescu.

Cel de al III-lea Congres s-a deschis la 7 februarie a.c. în prezența Președintelui Țării, a celorlalți membri din Conducerea de Slat, a misiunii diplomatice, etc.

După alegerea Prezidiului și a celorlalte organisme de lucru, s-a fixat următoarea Ordine de zi:

1. — Raport privind activitatea desfășurată și sarcinile ce revin F.D.U.S., organizațiilor componente, pentru înfăptuirea hotărîrii Marelui Forum din noiembrie trecut, a programului de ridicare a Patriei pe culmi tot mai înalte, ale progresului și civilizației socialiste, de realizare a colaborării și păcii între popoare.

2. — Directivele privind dezvoltarea economiei socialiste a României în cincinalul 1986—1990 și orientările de perspectivă pînă în anul 2000.

3. — Programul directivă de dezvoltare economico-socială a României în profil teritorial, în perioada 1986—1990.

4. — Programul de creștere a nivelului de trai și de ridicare continuă a calității vieții în perioada 1986—1990.

5. Programul de măsuri pentru organizarea și desfășurarea alegerilor generale de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare.

6. — Proiectul manifestului F.D.U.S. pentru alegerile generale de deputați în Marea Adunare Națională și în consiliile populare.

7. — Alegerea Președintelui F.D.U.S.

8. — Alegerea Consiliului Național F.D.U.S.

9. — Conferința a doua pe țară a F.D.U.S.

Congresul a fost precedat de adunările și conferințele județene ale F.D.U.S., care au trimis 2.440 delegați, iar celelalte organizații 676.

Astfel lucrările au analizat răspunderea și exigența depusă de Consiliul Național și de Organizațiile componente în ultimii cinci ani, și, totodată a stabilit mijloacele și căile de exercitare a rolului ce revine acestora în unirea energiilor și forțelor creatoare ale tuturor oamenilor muncii pentru transformarea în realitate a hotărârilor Marelui Forum din noiembrie trecut.

În raportul privind activitatea desfășurată în ultimii cinci ani, prezentat de Domnul Președinte Nicolae Ceaușescu, au fost subliniate toate realizările de seamă din punct de vedere intern și extern, progresul și dezvoltarea economico-socială a țării.

«Forumul» F.D.U.S. s-a preocupat și de activitatea de viitor, programându-se noi planuri cu caracter economic și social.

Referindu-se la acestea, Domnia Sa a spus: «Avem convingerea că toate organizațiile componente ale F.D.U.S., într-o deplină unitate, vor acționa cu toate forțele și energia în vederea realizării, în cele mai bune condiții, a mărețelor obiective de dezvoltare a Patriei noastre, de ridicare a României pe noi culmi de progres și civilizație».

A fost analizată politica externă a patriei noastre, arătând că astăzi țara noastră are relații diplomatice și comerciale cu 150 de țări. Ținând seama de pericolul ce amenință omenirea, escaladarea cursei înarmărilor și în primul rând înarmarea nucleară, s-a arătat că pacea nu poate fi realizată decât prin intensificarea acțiunilor unite ale celor ce doresc să trăiască în pace. Prin «chemarea» pe care a făcut-o F.D.U.S. tuturor șefilor de stat și guverne, tuturor forțelor politice și națiunilor din Europa s-a cerut de a face totul, pentru a salva lumea de la distrugere, de la o catastrofă nucleară.

La ședința din 7—8 februarie 1985, preoțimea ortodoxă, prin reprezentanții ei, a participat activ la lucrări atît în ședințele plenare cît și pe secții.

Prezentăm cuvîntarea ținută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, în care arată sprijinul pe care îl acordă și slujitorii Bisericii pentru realizarea marilor deziderate ale Patriei noastre și ale lumii, pentru colaborare și pace în lume.

«Distins Prezidiu și Măreț Congres,

Este pentru cultele religioase din Țara noastră o deosebită cinste și bucurie reîntîlnirea în acest «Forum» larg reprezentativ al națiunii române, Congresul F.D.U.S. cu reprezentanții tuturor categoriilor so-

ciale și organizațiilor obștești, în vederea împreună-lucrării noastre, pentru întărirea unității și dezvoltarea formelor democratice de viață a tuturor fiilor patriei noastre, în scopul propășirii, materiale și spirituale a întregului popor, a înfloririi neîncetate a patriei și a spori prestigiul ei pe plan mondial.

Integrate în realitățile sociale și naționale ale poporului și Patriei, Cultele religioase din țară își desfășoară activitatea religioasă proprie, în climatul de libertate religioasă, prin Constituția și legile Țării, bucurându-se, după nevoi, de ajutorul și ocrotirea Statului. În același timp ele consideră ca o îndatorire firească și patriotică participarea la sprijinirea tuturor acțiunilor ce se întreprind pentru bunăstarea oamenilor și progresul Țării. Socotind că cel mai potrivit cadru în care ar putea să-și desfășoare activitatea lor politică cu rezultate cât mai eficiente este F.D.U.S., Cultele religioase s-au integrat în viața lui. Atmosfera de înfrățire a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate și credință religioasă, a ușurat colaborarea și ajutorarea în activitatea slujitorilor și credincioșilor diferitelor culte, precum și conviețuirea lor în prietenie și bună înțelegere. F.D.U.S. se dovedește, în acest fel, o bună școală cetățenească.

Distinsă adunare,

Rinduită să slujească și să innobileze toate laturile vieții poporului nostru în zilele senine din trecut și mai cu osebire în condițiile vitrege de trai ale înaintașilor noștri, Biserica Ortodoxă Română a fost prezentă totdeauna și pretutindeni, cu gândul, cu cuvântul și cu fapta—, după împrejurări, — în mijlocul credincioșilor dintre hotarele țării și, mai departe în inimile fiilor ei de pe toate meridianele lumii. Solidară cu poporul, atât în strădaniile lui zilnice, pentru satisfacerea nevoilor vieții cât și în năzuințele lui, a idealului de viețuire în libertate, Biserica a jucat un rol pozitiv în istoria neamului nostru. Ea a fost totdeauna alături de omul în suferință, de omul sărac, de omul exploatat și oprimat. A fost totdeauna alături de Basarab la Posada în 1330, mulțimile de credincioși au venit în întâmpinarea lui Mihai la Alba Iulia în 1600 și au aclamat pe Cuza la Iași în 1859. Biserica a sprijinit luptele de neatîrnare în 1877—1878, iar pentru unirea cea mare din 1918, a dat mulțime de jertfe, ca și pentru eliberarea din 1944. În vremea de acum, Înalta ierarhie bisericească, preoțimea și credincioșii, însușindu-și toate aspirațiile și idealurile actuale ale poporului, se găsesc strânsi uniți în jurul Președintelui Țării, — Domnul Nicolae Ceaușescu și participă, cu bucurie, la înfăptuirea operei celei mari, de zidire a României celei noi, a României fericite.

Onorat congres,

Entuziasmat de frumusețea destinului pe care și-l făurește acum și stăpîn pe soarta sa, poporul nostru face neconținut pași mari pe calea progresului, adăugînd la realizările de ieri, înfăptuirile de azi, ca temelie a dezvoltării de mîine a Patriei.

Volumul și varietatea produselor depășesc cele mai optime aprecieri. Dar nimic nu se face la întâmplare. Totul este bine chibzuit științific, fundamental și, într-un anumit scop realizat.

Îndeosebi ultimii douăzeci de ani din istoria patriei se disting în privința realizărilor materiale și spirituale. Ei ne înfățișează o epocă în care, în ciuda marilor greutăți, au fost realizate cele mai importante obiective din economia națională actuală. Acestea se datorează, desigur, purtării de grijă permanente și îndrumărilor directe ale președintelui Republicii — Domnul Nicolae Ceaușescu. De aceea, pe bună dreptate, acești ani au fost numiți «EPOCA CEAUȘESCU» în istoria patriei.

Fără nici o îndoială, cele mai cutezătoare înfăptuiri — Canalul Dunăre-Marea Neagră și Metroul bucureștean, uriașele hidrocentrale și combinate siderurgice, urbanizarea satelor și orașelor, modernizarea agriculturii și mijloacelor de transport, diferite alte realizări majore în celelalte domenii publice, au început să înobileze viața oamenilor, văzându-și din plin utilitatea. Ele își manifestă aportul lor și la dezvoltarea și înfrumusețarea patriei.

Cu certitudine, la loc de cinste, printre realizările vremii de acum, vor fi pomenite și schimbările care survin în viața și gândirea cetățenilor. Eliberarea omului de orice servitute și, în acelaș timp, așezarea lui pe tronul demnității sale de om, ca stăpîn al destinului sale, prin accesul său la conducerea vieții politice și social-economice a Statului și folosirea avuției obștești pentru bunăstarea sa și a celorlalți cetățeni vor rămîne, poate unele din cele mai frumoase realizări ale zilelor pe care le trăim acum, alături de unitatea moral-politică a poporului, indiferent de deosebirile de naționalitate, religie sau categorie socială.

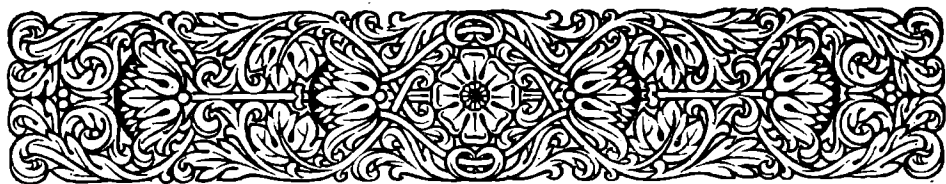
Distins prezidiu și onorat congres,

Pentru împlinirea aspirațiilor și înfăptuirea idealurilor noastre înalte avem toate cele de trebuință: pace în țară și bunuri materiale de tot felul, măiestria muncitorilor și hărnicia poporului, iubirea de patrie și omenia românească.

Pacea în lume, distinși ascultători, idealul de totdeauna al omenirii, este pentru noi o rînduală a firii, o cerință a rațiunii, o necesitate a vieții. De ea avem trebuință în toată vremea existenței noastre pe pămînt. În zilele de acum cînd plutește în văzduh umbra amenințării unui nou război, cu înspăimîntătoare unelte de distrugere, nu avem altă îndatorire sfîntă de îndeplinit decît apărarea păcii, și prin aceasta apărarea propriei noastre ființe, apărarea vieții semenilor noștri, apărarea bunurilor de pe pămînt. De aceea, nu vom înceta niciodată acțiunile menite pentru apărarea și menținerea păcii în lume. Pacea nu se înfățișează ca o simplă absență de război. Ea este o stare de existență a oamenilor și popoarelor în prietenie, bună înțelegere și colaborare. Ea face parte din bunurile omului, din conținutul vieții. Deoarece o dorim, o iubim și ne străduim să o păstrăm cu toate puterile noastre.

În încheierea cuvîntului meu, după mulțumirile pe care le adresez Dumneavoastră pentru ascultare și răbdare, să-mi fie îngăduit să dau expresie sentimentelor mele de prețuire față de întreaga clasă muncitoare a țării, față de toți cei care ostnesc, cu mintea și cu brațele, la zidirea României noi, României fericite, în frunte cu Marele ei Cîtitor — Domnul Președinte al Republicii — Domnul Nicolae Ceaușescu».

REDACȚIA

ÎNDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

SFÎNTUL IOAN BOTEZĂTORUL (7 ianuarie)

Eu am văzut pe Sfântul Duh pogorându-se, și am cunoscut pe Fiul lui Dumnezeu... (Ioan I, 33—34).

Aceasta este cea mai sinceră mărturie dată de Ioan Botezătorul, de omul dreptății, de Sfântul lui Dumnezeu, de milostivul celor năpăstuiți și profetul cu care s-a încheiat perioada de pregătire a venirii în lume a Mântuitorului Hristos. Dacă *Nașterea Sfântului Ioan* (24 iunie) este prilej de bucurie, dacă *Tăierea capului* (29 august) este moment de tristețe și *Aflarea Capului* său motiv de nădejde (24 februarie), *Soborul Sfântului Ioan Botezătorul*, prăznuit astăzi, face parte din evlavia ortodoxă și respectul oricărui suflet pentru adevăr, cinste și dreptate și pentru aceia care au fost pildă de urmat.

Praznicul de astăzi este rînduit de Sfinții Părinți mai tîrziu, dar primele comunități creștine aveau cugetul la Sfântul lor protector, Ioan, pentru că mulți dintre acești creștini primiseră botezul pocăinței în apa Iordanului de la el, iar primii apostoli ai Mîntuitorului fuseseră înainte de apostolat, ucenici ai lui Ioan.

Este cunoscut faptul că pregătirea lumii pentru primirea lui Mesia a fost făcută de Dumnezeu prin aleșii Săi, oameni cu o trăire dedicată slujirii adevărului și oricînd gata să-și dea viața pentru tot ceea ce este sfînt, plăcut Ziditorului și folositor oamenilor. De fapt, aceasta este porunca desăvîșirii: iubirea lui Dumnezeu și exteriorizarea acestei iubiri prin dragostea față de semen (Matei XXII, 36—40). Cum poți să iubești pe Dumnezeu, pe care nu-L vezi dacă pe fratele tău îl urăști! (Ioan IV, 20): iată deci și sensul predicii lui Ioan, sfînt care a unit cele două capete ale universului mîntuirii noastre, Vechiul Testament și Noul Testament, pecetluindu-le cu harul veșniciei prin puterea Sfîntului Duh. Rostul prăznuirii soborului Sfîntului Ioan Botezătorul este justificat prin viața și activitatea sa, dar și pentru ajutor în rugăciunile fiecăruia dintre noi.

Dacă toți sfinții au viața lor încununată de fapte minunate și sînt exemple pentru trăirea noastră în Hristos, Sfîntul Ioan Botezătorul este primul om după Sf. Feocioară care a văzut descoperirea cea mai completă a Dumnezeirii : «Sfînta Treime». Această taină a fost descoperită Marelui prooroc pe malul Iordanului, după Botezul Domnului Iisus. Mîntea încetează, cugetul este copleșit, inima sa veselește, iar voința se pierde în dulcea meditație a trăirii duhovnicești, dacă trăirea noastră este cu sinceritate și lepădare de sine orientată spre desăvîrșire. Or, Sfîntul Ioan este topit în dragostea slujirii lui Dumnezeu, și dorința de a întoarce lumea de pe marginea prăpastiei. Înțelegem această chemare a Proorocului și prin aceea că mama sa, Elisabeta, era o sfință între mame, iar tatăl său, preotul Zaharia era confundat cu jertfelnicul de pe care se ridicau zilnic rugăciunile către Dumnezeu, pentru popor. Mai mult, Elisabeta era mătușa Sfîntei Maria și ea o îndrumase permanent pe Sfînta Feocioară pe calea virtuții și cinstei, încît Sfînta Elisabeta se poate numi mama duhovnicească a ei. În acest climat de evlavie, în această familie respectată și în această casă unde sinceritatea, respectul și încrederea erau călăuze, se naște pruncul Ioan.

Copilăria și-a petrecut-o în familie, dar simțind chemarea pustiuului cu bogăția sa duhovnicească, părăsește vatra familială, după ce ambii părinți trecuseră în lumea veșnică. Tradiții sînt multe, descoperiri arheologice dau noi amănunte despre viețuitorii pustiuurilor, dar activitatea propriu-zisă a Profetului începe la vîrsta majoratului, adică la 30 de ani. Se purta îmbrăcat simplu și se hrănea cu vegetale pentru a ajunge să-și stăpînească trupul și cugetul. Predica sa era obișnuită, dar pătrunzătoare : «Pocăiți-vă că s-a apropiat Împărăția cerurilor...» (Matei III, 2), «iată toporul stă la rădăcină și pomul care nu face roade se va tăia și se va arunca în foc...» (Luca III, 9). Îi urmează mulțimile și face nenumărați ucenici. Faima sa și săgețile dreptății erau aruncate chiar în palatul regelui, care se căsătorise cu desfrîinata Irodiadă, cumnata sa. Lumea cerea botezul pocăinței, căutînd o redeşeptare spirituală. Poporul de jos era asuprit de cei bogați, romanii aduseseră cu ei, odată cu supunerea și cucerirea și obiceiuri urite, căutînd ca prin cultul zeilor Mitra și Marte să abată cinstirea și evlavia de la adevăratul și unicul Dumnezeu, descoperit profetilor și poporului evreu. Iată conflicte și derută între popor și cuceritori și acestea tăceau ca oamenii sinceri și evlavioși să plece să caute în pustiu, la trăitori recunoscuți, răspuns dorinței lor sufletești și satisfacție duhovnicească specifică ființelor nobile și alese.

Viața Sfîntului constituia mărturia alegerii sale ca profet, faptele sale dovedeau dragostea lui față de popor, sufletul său era îmbălsămat de înțelepciune și prevedere, încît răutatea era dată în vileag : «pui de vipere de ce fugiți de urgia Domnului» (Luca III, 7), spunea el fățarnicilor.

Momentul culminant al activității sale l-a constituit Botezul Domnului cînd și-a arătat și smerenia sa pe lingă chemarea de sus, «eu se cuvîne să fiu botezat de Tine, spunea Sfîntul Ioan, nu să Te botez eu» (Matei III, 14, 15).

La scurt timp după Botezul Domnului, Sfântul Ioan a fost prins, înțemnițat și din ordinul lui Irod i s-a tăiat capul (29 august), după un nesăbuit jurămint în fața dansatoarei Irodiada (Matei XIV, 2—12).

Dar Dumnezeu cel adevărat a făcut cunoscută existența Sa prin sfinții săi de pe pământ (Ps. XV, 3), și al căror trup, cu care de fapt sufletul s-a desăvârșit, va face minuni și semne pînă la sfirșitul veacurilor. Dumnezeu dă celor aleși slujirea împăcării (II Cor. V, 17—19) prin care se desăvârșesc și alții. Așa a fost Sfântul Ioan, care la 32 de ani își sfințise viața, fericise pe alții, văzuse slava Sfintei Treimi și a fost răpus de răutatea lumii prin sabia lui Irod. Trupul său a fost luat de ucenici, dar mîna dreaptă a Sfîntului, cu care botezase pe Mîntuitorul Hristos, a fost dusă din Ierusalim în Sevasta și apoi la Antiohia (Asia Mică).

Sufletul său nevinovat a fost ridicat de Mîntuitorul din iad și pus la cinstea ce i se cuvine, iar capul și trupul său au rămas pe pământ, unde mii de lacrimi ale credincioșilor cer milostvirea sa la Ziditorul tuturor.

Mîna sa neputrezită a salvat multe suflete nevinovate. Astfel în Antiohia exista un șarpe uriaș, pe care neștiința oamenilor îl considera zeu. Slujitorii fără suflet cereau pentru el ființe omenești și în special copii și fete tinere, încît tragedia umană își făcuse aici loc sub influența religiilor misterioase ale Orientului, religii reprezentate de zeul Moloh.

Reptila uriașă crescuse și se obișnuise cu sînge și carne de om, iar locuitorii îi aduceau jertfe de frică. Un grijuliu tată aștepta cu înfrigurare rîndul fiicei sale, dar el nu credea în fiară și știa că adevăratul Dumnezeu nu dorește sînge sau jertfe umane, ci sinceritate și dreptate. Nimeni nu-l înțelegea pe tată și chiar era în pericol. Singurul său ajutor era credința Domnului Hristos și în sfinții Săi. Cu această încredere și în disperarea apropierii zilei fatale de a-și vedea fiica în gura balaurului, caută mîna Sfîntului la creștinii din Antiohia. El era convins că Cel care a omorît balaurul iadului, satana, și a distrus moartea, s-a botezat, a înviat și s-a înălțat la Tatăl pentru noi oamenii și cu ajutorul celui ce L-a botezat, Sfîntul Ioan, va găsi alinare. În rugăciunile sale fierbinți către Mîntuitorul și în chemările sale permanente către Sfîntul Ioan vedea salvarea. Și astfel, cu lacrimi de sînge sărută mîna Sfîntului, îi ceru iertare și-i rupse un deget. Încercător în faptele minunate, care aparțin lui Dumnezeu și le înțeleg numai credincioșii cu viață de sfinți, a dat fiicei lui degetul și în ziua programării, fata a trebuit să-și ia rămas bun de la ai săi, pentru a fi aruncată fiarei. Dar apare îndureratul tată, cu ochii pătrunzători caută să-i redea curajul odraslei sale. Fără să vadă slujitorii fiarei și credulii din popor, îi dă degetul Sfîntului. Fata, în loc să se arunce în gura șarpelui uriaș, îi dă degetul Sfîntului și îndată reptila, scoțînd un răget înspăimîntător, a plesnit... Tatăl fetei a explicat mulțimii minunea, a fost găsit degetul și tot poporul s-a botezat și a strigat : *Sfinte Ioane ocrotește-ne*, și a luat ființă o nouă comunitate creștină condusă de tatăl fetei, care era creștin în ascuns, apoi s-a zidit o frumoasă biserică pe locul minunii, avînd ca moaște degetul Sfîntului Ioan Botezătorul.

Aceași mină făcătoare de minuni a fost ridicată din Antiohia și dusă în Constantinopol de către diaconul Iov, la porunca împăraților bizantini Constantin și Roman Porfirogenitul (610—640). Capul Marelui Prooroc, după a treia descoperire se află astăzi în capela Sfintului Ioan Botezătorul din Damasc.

Evlavia credincioșilor pentru Sfântul Ioan Botezătorul este deosebită fiind cel mai apropiat și cel mai înțeles sfânt. Credincioșii știu că a fost un mare prooroc al faptelor. El a fost cinstit încă din viață și considerat mai mare ca Ilie și Ieremia, iar trăirea lui este pildă și îndemn. El și Sfânta Fecioară vor forma completul de judecată de la sfârșitul lumii : Maica Domnului stînd de-a dreapta (Ps. XLIV, 10) iar Sfântul Ioan de-a stînga (Matei XX, 23) Mîntuitorului.

Dar în cinstea Sfintului Ioan s-au zidit multe biserici și el răspunde rugăciunilor sincere și sufletelor împovărate. Numele său este purtat de mulți credincioși din toate națiunile, Ion, John, Iohannes, Ivan, Jovani, Ioanes etc.

El s-a numit înger în trup, iar în iconografia bisericească apare cu aripi și cu trei mîini.

Pe acest înger păzitor al dreptății și sfințeniei să-l luăm patron faptelor și acțiunilor noastre sfinte, el fiind încă o mărturie convingătoare a credinței noastre celei adevărate și să-l rugăm : Proorocule preamărite și înaintemergătorule al harului, cel ce ai propovăduit pocăința și mîntuirea tuturor și pe Mielușelul cel ce a ridicat păcatele lumii L-ai arătat, Fericite, pe Acela acum roagă-L să miluiască lumea, că Lui i se cuvine slava, cinstirea și închinarea, Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh. Amin ! (Svetilna zilei de naștere).

Diac. P. I. DAVID

CUVÎNT LA DUMINICA VAMEȘULUI ȘI FARISEULUI

«Zic vouă, că acesta s-a pogorit mai îndreptat la casa sa decît acela» (Luca XVIII, 14).

Am ascultat cu toții cuvintele Sfintei Evanghelii de astăzi în care ni s-a reamintit una dintre frumoasele parabole spuse de Mîntuitorul Iisus Hristos. Este vorba de rugăciunea vameșului și cea a fariseului. «Așezată de sfînta Biserică acum, numai cu trei săptămîni înainte de începutul Sfîntului și Marelui post al Paștelui și la începutul cărții Triodului, ea lasă în cugetele și în inimile tuturor, orientări și îndemnuri de a ne apropia mai mult de Dumnezeu și de a căuta în ființa noastră puternicii și forțe de a acționa pentru a primi darul liniștii sufletești, pacea inimii și marea bucurie lăuntrică de a fi vrednic de numele de creștin».

De o strălucire și lumină nespusă, măreață în simplitatea divină a redactării ei, parabola și concluziile ei se măresc și se micșorează la

dimensiunile și cerințele sufletești ale fiecăruia dintre noi, dând rod transpunerii noastre într-una din cele două persoane ale parabolei în care ne regăsim fiecare, mai mult sau mai puțin.

Ce ne spune Sfântul Evanghelist Luca ?

«Doi oameni s-au suit la templu ca să se roage : unul fariseu și celălalt vameș». La intrarea sa ușile se deschid larg. Portarii stau tăcuți. Nu se aude nici o șoaptă. Toate capetele se înclină în fața noului intrat. Era unul dintre marii farisei, cunoscut de toți, care vine să se închine, să vorbească cu Dumnezeu în rugăciunea sa. Imbrăcat în hainele cele mai luxoase, avind cuvintele legii scrise pe marginea veșmîntului, cu pasul rar și apăsător prin fața tuturor, plin de trufie și se oprește în fața altarului. Aici era locul lui de rugăciune. Aici îl vor putea vedea cu toții și-l vor admira. De aici va putea vorbi cu Dumnezeu mai ușor — ca de la egal la egal.

Cunoscut lucru era că tagma fariseilor era considerată cu mare cinste în fața iudeilor. Ei erau aceia care se rugau pe la răspîntiile drumurilor ca să fie văzuți de toată lumea, care își smoleau fețele lor în posturi, ca să vadă toți că ei postesc, plini de mîndrie.

Abia ajuns primul în fața altarului, intră în templu un alt credincios — un vameș păcătos ca să se roage. Caută un loc mai ascuns, dacă se poate să nu-l vadă nimeni. Dacă fariseul era considerat în mare cinste de popor, fiindcă era un tâlcuitor și împlinitor al legii, pe atît de urîți și disprețuiți erau vameșii din cauza îndeletnicirii lor, întrucît de multe ori luau taxe mai mari ca vamă decît erau obligați, de la caravanele de negustori care treceau spre Orient cu mărfurile lor și care, uneori, făceau uz de forță pentru a-și putea îndeplini slujba lor. Conștient de situația sa, în colțul cel mai ascuns, vrea și el să stea de vorbă cu Dumnezeu în rugăciunea sa.

Amîndoi — și fariseul și vameșul — doresc același lucru, dar de pe poziții diferite. Fariseul, cu emfază, își rostește rugăciunea sa, pe măsura sufletului său. Cuvintele sale apar jignitoare în fața măreției divine. Ochii săi nu-l văd decît pe el însuși. Se vede cu totul ieșit din rîndul oamenilor obișnuiți și, ridicîndu-se la înălțimi luciferice, își admiră chipul său aproape îngeresc. Nu mai există nimeni ca el. Nu a fost niciodată la fel cu alți oameni : răpitori, nedrepti, adulteri... și prîvind spre ușă, vede în umbrele unui colț, pe vameșul cel urît de oameni și atunci adaugă : «...Sau ca acest vameș». Astfel, fariseul, prin aceste cuvinte își etalează marea lui virtute, considerîndu-și poziția lui morală mai limpede decît cristalul. După aceasta trece la analiza formelor de ritual prescrise de lege. Postul de două ori pe săptămîină și zeciuiala din tot ceea ce cîștigă.

Greșeala lui este că se compară cu vameșul, poate un suflet decăzut, o inimă rătăcită de la calea cea dreaptă.

De ce nu s-a comparat cu Patriarhul Avraam, cu Împăratul David Psalmistul sau cu un sfînt prooroc, ca Ilie Tesviteanul? Se laudă că postește, că dă zeciuială drept jertfă? Crede că prin acestea a încheiat îndatoririle sale către suflet, către Dumnezeu. A uitat că Avraam era pe punctul să aducă jertfă lui Dumnezeu pe propriul său fiu Isac? Într-adevăr dureroasă prezentare în fața concetățenilor săi cei ce erau de

față. Erau obișnuiți să-l vadă altfel. Să-l vadă ingenunchind și rugîndu-se la colțurile de drumuri ; să audă pe toată lumea lăudîndu-l și vorbind frumos de dînsul și proslăvîndu-l. Erau obișnuiți să-l audă recomandîndu-le o pildă de virtute sau de credință. Ce moment, potrivit ca cei ce vin în fața altarului să-și facă un examen de conștiință și să ceară iertare pentru clipele de cădere și păcat cînd au călcat, nu litera legii ci spiritul legii și poruncile divine. Ca o pînză s-a așezat mîndria deasă asupra ochilor fariseului, făcîndu-l să se creadă asemenea lui Dumnezeu, să se izoleze de cei din jur. O asemenea sete de mîndrie, de îndumnezeire, a produs căderea lui Lucifer și căderea primului om Adam. «Vei fi ca Dumnezeu cunoscînd binele și răul» — a șoptit demonul. Șoapta a fost ascultată, mîndria a fost satisfăcută, păcatul s-a săvîrșit și, de aici, atîta suferință în lume.

Și acum, să întoarcem privirea spre fundul templului. În timp ce fariseul nu mai înceta să se laude și să acuze pe alții, înălțîndu-se pe cele mai înalte trepte ale egoismului, în colțul cel mai întunecos se auzeau șoapte. Un om, retras, în genunchi, în straie modeste, se bătea cu pumnul în piept, rugîndu-se «Dumnezeule, milostiv fii mie păcăto-sului». Rugăciune mică, scurtă, completă. În aceste cuvinte se găsesc cele mai minunate valori ale conștiinței, ale smereniei, ale credinței, ale nădejzii, ale recunoașterii păcatului, ale încrederii în bunătatea lui Dumnezeu. În inima lui de lut se întîlnește iubirea de Dumnezeu cu lacrima sa de pocăință care spală păcatul și redă sufletului haina albă și curată, ca pînza de la botez. cînd, scoși din cristelniță, copiii — pui de om și pui de cer — zîmbesc în lumina veacurilor. Ce ar fi putut să spună mai mult vameșul în rugăciunea sa? Doamne, nu pot să spun nimic despre mine. Nu am făcut nimic bun, sau dacă am făcut ceva, acestea sînt atît de neînsemnate și atît de mici, încît nu pot acoperi mulțimea păcatelor mele. Și acum vin la Tine, Doamne. Numai Tu mă poți ajuta. Potolește-mi setea de pace și de liniște, de mîntuire a sufletului meu. În Tine îmi pun toată nădejdea mea. Ajută-mă și te milostivește de mine. Nu mă judeca după păcatele mele : ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață.

Cîtă bucurie, liniște și pace a obținut vameșul pentru rugăciunea sa ! Pildă de luat și de urmat constituie pericopa evanghelică de astăzi pentru *întreaga creștinătate în mare și pentru fiecare dîn noi în parte*. Ea picură balsam duhovnicesc peste sufletele tuturor și astăzi, după aproape 2000 de ani de cînd din gura Mîntuitorului Iisus Hristos au picurat următoarele cuvinte : «acesta s-a pogorît mai îndreptat la casa sa decît fariseul».

Pășim acum mai departe spre drumul postului întăriți în credință și înarmați cu pildele sfinteii Evanghelii din duminicile ce am petrecut în ultima vreme. Am luat de la minunea vindecării celor zece leproși, îndemnul recunoștinței pentru bunurile primite de la Dumnezeu ; de la pocăința și smerenia lui Zahau am luat îndemnul recunoașterii păcatelor și răscumpărarea lor prin pocăință și caldă apropiere de Dumnezeu.

Azi să ne întoarcem la casele noastre cu încrederea deosebită în puterea și mila lui Dumnezeu care ascultă rugăciunile spuse cu «duhul umilit și inimă smerită» și Care «celor mândri le stă împotrivă și celor smeriți le dă har». Urmînd pilda vameșului în rugăciunile noastre vom simți și noi bucuria și fericirea pe care a simțit-o el în smerita sa rugă de pocăință.

Pr. DAVID POPESCU

DUMINICA FIULUI RISIPITOR : REINTEGRARE, CONVERTIRE

Din turnul unui far, se răsfrîng raze de lumină, care luminează puternic împrejurimea.

Fie că el străjuiește pe malul mării, în care izbesc valurile spumegînde, fie că luminează pe țărmul abrupt al unui fluviu sau la margini de prăpăstii, farul luminos are menirea să îndrume pe navigatori, ferindu-i de naufragiu.

Un far luminos, în fugara noastră călătorie pe oceanul acestei vieți efemere, anticameră a veșniciei, este și Evanghelia, depozitara cuvîntului dumnezeiesc, absolut, revelat și etern. Ea are menirea de a îndruma pașii credincioșilor spre tărîmurile desăvîrșirii, spre culmile înălțimilor etice, ferindu-i de a naufragia în apele dezorientării, în mrejele atîtor ispite, patimi și fărădelegi. Ea are misiunea sfîntă de a dăltui din creștin, pe adevăratul om în plenitudinea existenței sale, pe omul iubirii, adevărului și al dreptății, pe omul plin de credință în Dumnezeu, plin de iubire față de aproapele, plin de milă față de nevoile și suferințele lui, pe omul muncii conștiințioase.

Cartea sfîntă ne pune înainte, nouă credincioșilor, duminică de duminică și sărbătoare de sărbătoare, tablouri de lumină, menite să ne îndrume pașii spre idealul virtuților evanghelice, spre căile împărăției lui Dumnezeu. Fără acestea, creștinul s-ar simți dezorientat, și-ar pierde busola vieții sale duhovnicești și concomitent calea izbăvirii sale sufletești.

Pericopa evanghelică din această duminică, din preajma Postului celui Mare — timp de înfrinare, de purificare, de îndreptare și împăcare cu Dumnezeu — ne prezintă unul din cele mai captivante tablouri prin complexitatea momentelor zugrăvite : pilda fiului risipitor.

Un om avea doi fii. Cel mai tînăr, amăgit de mirajul atîtor ispite, își cere partea sa de avere și pleacă în țări străine și acolo și-a risipit avutul, viețuind în fărădelegi. Ajuns în mizerie, în culmea deznădejdiei, cutremurat pînă în adîncul sufletului, de decadența sa morală, se hotărăște să se îndrepte, să revină la casa părintească și să se adreseze tatălui său : «*Tată, greșit-am la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă chem fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi*» (Luca XV, 18—19). Reîntors la tatăl său, acesta, încă de departe văzîndu-l, cu nespuse dragoste și bucurie îl primește pe fiul său cel pierdut și face un ospăț în cinstea acestuia, unde declară : «*cuvine-se să mîncăm, să ne ve-*

selim, căci acest fiu al meu, mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat» (Luca XV, 23—24).

Fiul cel risipitor este zugrăvit în această pildă atât de expresiv, impresionându-ne în chip deosebit procesul psihologic, transformarea sa lăuntrică, revenirea la casa părintească. Nu mai puțin impresionantă este și atitudinea plină de iubire a tatălui, când își revede fiul pierdut.

Pilda fiului risipitor este icoana fidelă a propriei noastre vieți, a creștinilor.

Dumnezeu fiind dragostea desăvârșită, bunătatea absolută, certitudinea mântuirii noastre, atâtea suflete creștine, dornice de sfințenie și desăvârșire, după peregrinări în lumea păcatelor, poposesc lângă Domnul, unde își găsesc liniștea, mângâierea și fericirea adevărată: «*Tată, greșeam la cer și înaintea Ta!*». Este reflexul bucuriei, expresia emoției cucernice ce o simte creștinul, reîntors de pe căile păcatului, în momentul întâlnirii cu Domnul.

Revenirea fiului risipitor la casa părintească simbolizează îndreptarea păcătosului, reprimirea lui în casa grației divine de către Părintele ceresc, este reintegrarea lui în comuniunea iubirii divine.

Bucuria tatălui din Evanghelie, când își revede pe fiul pierdut, este bucurie negrăită a Cerului, când fiii lui revin de pe căile păcatului, pe calea pocăinței, pe calea luminii, începînd o viață nouă, cum ne spune Mîntuitorul: «*Tot așa va fi bucurie în cer pentru un păcătos care se pocăiește, decît pentru nouăzeci și nouă de drepți, care n-au nevoie de pocăință*» (Luca XV, 7).

Prin procesul patetic al pocăinței trec rînd pe rînd atîția sfinți, care împodobesc sinaxarul Bisericii noastre.

Maria Magdalena — simbolul penitenței desăvârșite — era o femeie păcătoasă, dar inima ei topindu-se în focul curățitor al pocăinței și spălînd cu lacrimile sale picioarele Mîntuitorului, a fost învrednicită să meargă după Domnul și deveni mironosiță, aflînd cea dintii despre minunea învierii.

Maria Egipteanca timp de 17 ani savurează din plin farmecul plăcerilor efemere, trăind numai în petreceri. Găsindu-se odată pe malul mării și văzînd cum o corabie cu pelerini se îndrepta spre Ierusalim pentru praznicul Înălțării Sfintei Cruci, se atașează și ea acelor corăbieri. Ajunsă la Ierusalim se îndreaptă, alături de ceilalți închinători spre biserică, dar o putere tainică o oprește de a intra în sfîntul locaș. Rămasă în pridvor și dîndu-și seama de păcătoșenia ei, cu lacrimi fierbinți de pocăință, roagă pe Maica Îndurărilor să-i mijlocească intrarea făgăduind că atunci cînd va vedea lemnul crucii va începe o viață nouă.

Rugăciunea ei plină de evlavie a fost ascultată și intrînd în biserică s-a închinat Sfintei Cruci. Apoi s-a retras în pustia Iordanului, unde timp de 47 de ani viețuiește în pocăință, post și rugăciune lângă Domnul.

Tîlharul de pe cruce, în clipa din urmă a vieții, prin rugăciunea fierbinte adresată lui Iisus: «*Pomenește-mă, Doamne, cînd vei veni întru împărăția ta*», a fost învrednicit să intre în rai. Sfîntul Apostol Petru, «*plîngînd cu amar*», a fost reintegrat la apostolat.

Fericitul Augustin în Confesiunile sale ne zugrăvește plastic, ca într-o frescă vie, întreaga gamă de sentimente, de frămîntări ale unui suflet creștin, însetat de apa cea vie a Evangheliei.

Înainte de convertire, el se găsește în orașul Ostia, pe malul mării, pe punctul de a părăsi Italia și de a se reîntoarce în Cartagina. Aci, privind imensitatea mării și cerul înstelat, contemplează misterul insondabil al divinității, în toată magnifica-i splendoare. Inspirat, obosit, dar și fericit, Augustin poposește lângă tronul de slavă al dumnezeirii, alături de Domnul, rostind cuvintele rămase celebre : *«Ne-ai făcut pentru Tine Doamne și neliniștit este sufletul nostru, pînă nu odihnește în Tine»*.

Se apropie Postul cel Mare, oază de profundă reculegere sufletească. E timpul cel mai nimerit pentru noi credincioșii de a ne regăsi echilibrul nostru sufletesc, de a ne restaura ființa noastră lăuntrică.

În acest timp îndeosebi, un glas tainic ne cheamă și pe noi — ca odinioară pe Saul pe drumul Damascului — îndemnîndu-ne spre o renaștere totală în duh și adevăr, spre o trăire permanentă sub faldurile de lumină ale cerului.

Învățătura creștină ne trasează calea pe care trebuie să mergem pentru a dobîndi mîntuirea sufletului, pentru a cuceri fericirea paradisiului nostalgic.

Dacă am fost ispitiți să călcăm voia lui Dumnezeu, dacă sintem compleșiți de păcate, să ne cercetăm cugetul și viața. Să ne eliberăm de robia păcatelor, din mrejele pasiunilor, vîrsînd lacrimi de pocăință, rostind rugăciunea :

«Ușile pocăinței deschide-mi mie, Dătătorule de viață, că mîncă duhul meu la locașul Tău cel sfînt...».

Pocăința adevărată cere o împăcare a creștinului cu Dumnezeu, prin apele cristaline ale lacrimilor, o inimă înfrîntă și smerită, o lepădare sinceră de păcat. În acul pocăinței se îmbină atît de fericit recunoașterea păcatelor săvîrșite, căința noastră și bunătatea, îndurarea lui Dumnezeu cea nemărginită.

Să ne apropiem de Domnul și El se va apropia de noi! Lui să-I dăm toată șoapta gîndului și toată dorirea inimii noastre! Aceasta pentru a deveni un om nou, renăscut sufletește, un om îndreptat, purificat și împăcat cu Dumnezeu, un om reîntegrat în comuniunea iubirii divine, un om convertit.

Să eliminăm din sufletul nostru ura, răutatea, și invidia, și să întro-năm iubirea, esența creștinismului. Iubirea creștină, apropierea frățească de aproapele — fie că este de același neam sau credință religioasă cu noi, fie că-l întilnim în pustietatea ținuturilor ecuatoriale sau în imensitatea ghețurilor polare — ne înalță, înobilează și eternizează viața noastră umană, este deviza veacului nou de lumină și progres social, căruia trebuie să i se consacre fiecare creștin adevărat.

Căci numai prin aceasta se realizează o comuniune de viață între oameni și popoare, capabilă să elimine toate asperitățile vieții sociale și discriminările rasiale.

Iubirea creștină, buna înțelegere între oameni și popoare sînt factori de seamă, premise fundamentale pentru prosperitatea omenirii care vor deschide în istoria noastră contemporană o epocă nouă, vor instaura un climat de pace, fără arme și fără războaie, preîntîmpinînd o nouă conflagrație mondială, declanșarea unui război racheto-nuclear, care ar constitui cel mai monstruos atentat la adresa umanității.

Regăsindu-ne echilibrul nostru sufletec, poposind lângă Domnul, în-
tocmai ca fiul risipitor din Sf. Evanghelie de astăzi, ne vom învrednici
și noi de chemarea divinului Învățător, de glasul tainic al Mântuitorului:
«Vino, o sufleto trudit că să-ți redau odihna, vino inimă zdrobită ca
să-ți redau pacea! Iubirea Mea te-a îmbrățișat din eternitate. Am suferit
pentru tine din clipa întrupării Mele. Pălmuț, scuipat și batjocorit
am fost și de tine. Am știut că al să-Mi batjocorești Botezul și totuși
Ți l-am dat. Și tu astăzi te reînțorci. Cum aș putea să te alung? O haină
nouă și strălucitoare vreau să-ți dau. Ingerii pe care-i vezi că așteaptă,
pentru tine au venit. Cerul dacă vezi că se luminează, pentru tine se
gătește. Nesfârșită este bucuria Tatălui pentru că te-ai întors. Iar Duhul
Sfânt freamătă în chip tainic pentru că te-ai pocăit. Nu rob, ci fiu vrea
să te facă Cerul din clipa reînțorcerei tale.

Vino!, O, sufleto trudit, e atita timp de cind de aștept!». Amin.

Pr. Dr. Victor VLADUCEANU

PREDICĂ LA DUMINICA A 11-A DIN POST

În pastorala pe care Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a
trimis-o credincioșilor Bisericii noastre cu ocazia duminicii Ortodoxiei,
pastorală pe care ați ascultat-o duminică trecută, se preciza sensul cu-
vintului «ortodox». Se spunea că «ortodox» înseamnă «drept măritor»,
«drept slăvitor». Bineînțeles este vorba de a fi «drept măritor al lui Dum-
nezeu». Ortodox este acela care raportându-și credința lui la credința
înaintașilor și la credința Bisericii — totalitatea fraților noștri care cred
în același Hristos și care se împărtășesc de puterea Lui prin aceleași
Sfinte Taine — constată că are aceeași credință, altfel este eretic sau
sectar.

În Biserică este nevoie de dreaptă credință nu pentru a da satisfac-
ție cuiva, ci pentru că în Biserică ne mântuim prin credință, harul Du-
hului Sfânt și fapte bune. După cum credem, tot așa ne comportăm față
de frații noștri creștini, față de Dumnezeu și chiar față de noi înșine
dacă ne dăm seama că după fapte este apreciată calitatea noastră de om
și de creștin. În funcție de credința dreaptă și de viața conformă credin-
ței, în funcție de modul în care urmăim credinței putem să împlinim
destinul adevărat al vieții noastre.

Fraza aceasta pare mai dificilă, de aceea voi încerca s-o explic
printr-un exemplu care pare foarte obișnuit, dar care mi se pare destul
de sugestiv. Să ne ducem cu imaginația la țăranul care cultivă, să zicem
tomate. El crede și este convins că sămânța semănată de el primăvara,
peste câteva luni va aduce rod. El știe totodată că această plantă spre a
aduce rod — deci spre a împlini credința lui — trebuie pusă într-un sol
prielnic, nu în mijlocul străzii, că ea trebuie ferită de capriciile climatei
de primăvară în răsadnițe sau solarii, că trebuie plantată pe un pământ
bun, că trebuie plivită, prășită și legată, nu lăsată să crească cu toate
buruienile, că trebuie udată, nu lăsată în prada arșiței verii.

Credința că mai tirziu se va bucura de roade, îl face așadar pe țaran să lucreze într-un anumit fel grădina lui. Și de modul în care a îngrijii: ceea ce a plantat în primăvară, depinde rodul în care a crezut.

Tot așa este și în viața duhovnicească: credința condiționează, dă nădejde și direcție comportamentului nostru, iar comportamentul face vădită calitatea credinței.

Noi, cei ce credem în Dumnezeu, avem nevoie de o dreaptă credință și de o dreaptă lucrare a credinței pentru că sîntem convingși că numai așa putem să împlinim sensul profund al existenței noastre: să devenim din ceea ce sîntem (chip al lui Dumnezeu), ceea ce trebuie să fim (asemănare a lui Dumnezeu). Sfîntul Apostol Iacov spunea celor ce se lăudau cu credința, dar care nu aveau fapte: «Arată-mi credința să facă fapte și eu îți voi arăta din faptele mele credința» (Iacov II, 18).

Astăzi este o zi deosebită — zi deosebită este fiecare zi în care se celebrează Sfînta Liturghie, zi deosebită este fiecare zi în care intrăm în biserică, aprindem o luminare, batem genunchiul de pămînt și spunem o rugăciune. Astăzi, a doua duminică din Post, este o zi deosebită pentru că facem pomenirea uneia din cele mai mari personalități din Istoria Bisericii: Sfîntul Grigore Palama. Tot astăzi facem pomenirea sfinților mărturisitori Codrat, Ciprian, Anectos și Dionisie. Astăzi ați auzit la lectura Sfîntei Evanghelii istorisirea vindecării paralizicului din Capernaum și condițiile acestei vindecări. Sînt trei exemple de credință, dar mai ales de mod de lucrare a credinței. Și nu întimplător Biserica le-a prezentat împreună.

Oamenii care purtau pe targă pe slăbănogul din Capernaum credeau că Iisus poate să le vindece bolnavul, dar au și lucrat în sensul credinței lor: au urmat pe Hristos pînă la casa unde Acesta a intrat, au desfăcut acoperișul casei, au coborît pe cel bolnav și au găsit pe Iisus gata să le vindece bolnavul. Și l-a vindecat. Ba mai mult, vedem că pe de o parte, credința în puterea de vindecare a lui Iisus Hristos și modul în care acei oameni l-au căutat pe Iisus sînt date exemplu de Mîntuitorul, pe de altă parte, Iisus se descoperă că Fiul al lui Dumnezeu care deține puterea de la Tatăl, atît să ierte păcatele (adică să îndrepte infirmitățile sufletești ale oamenilor), cit și puterea de a vindeca bolile fizice.

«Cînd le-a văzut Iisus credința, povestește evanghelistul, a zis slăbănogului: «Fiule, iertate îți sînt păcatele... Dar ca să știi că Fiul Omului are putere pe pămînt să erte păcatele, ție îți poruncesc, a zis El, slăbănogului, scoală-te, ridică-ți patul tău și mergi la casa ta!» (Mc. II, 5, 10-11).

Ce putem învăța din aceasta? Sînt multe de învățat. Învățăm printre altele că în credință și în modul de a acționa ca oameni credincioși ne bucurăm de darul lui Dumnezeu, de milostivirea Sa cit și de revelația Sa. Numai în lucrarea credinței îl simțim pe Dumnezeu aproape și-l înțelegem în mod autentic prezența, dincolo de orice demers rațional sau zgomot al cuvintelor. Numai căutînd pe Dumnezeu îl putem găsi, dar căutîndu-L cu toată ființa, căutîndu-L și lucrînd cu respect față de El, în iubire față de aproapele și cu responsabilitate atît față de Dumnezeu cit și față de aproapele și chiar de destinul nostru. Dumnezeu este peste tot dacă ne prăgătăm ochii să-L vedem, dar mai ales este acolo unde lip-

sește păcatul. Dumnezeu nu aleargă după păcătos, dar acesta îl găsește îndată ce s-a rupt de păcat.

Evangelistul ne spune că Iisus predica într-o casă unde multă lume venise. Purtătorii bolnavului nu au dat din coate ca să ajungă la Iisus, nu au strivit pe ceilalți să-și vindece bolnavul lor, ci urcându-se pe casă, l-au coborât în fața lui Iisus. Lucrearea credinței adevărate implică delicatete omenească, iubire dar și risc. Credința și faptele credinței, săvârșite atât în condiții favorabile cât și în cele în care riscul și jertfa de sine fac parte integrantă din modul de a acționa ca oameni credincioși, ne asigură dubla vindecare: de patimile sufletești și de patimile trupești.

Exemplul de risc și de jertfă de sine pentru credință îl constituie sfinții prăznuiți azi. Sfinții mărturisitori Codrat, Ciprian, Anectos și Dionisie au fost decapitați de împărații romani tocmai pentru credința lor. Aceasta se petrecea la jumătatea secolului al III-lea în timpul împăraților Decius (249—251) și Valentinian (253—259).

Sfântul Grigore Palama se înscrie pe aceeași linie a renunțării și a jertfirii de sine pentru credință. El a fost totodată și un mare teolog care, putem spune, a dat o ultimă sinteză teologiei ortodoxe. Mai mult, Ortodoxia a primit coloratura ei specifică cu teologia acestui Sfânt Părinte.

El s-a născut în Constantinopol în 1296. Părinții săi se trăgeau din Asia Mică. Tatăl Sfântului Grigore era senator, consilier al împăratului Andronic II Paleologul și profesor al prințului moștenitor. El a murit de tânăr, lăsând în urmă 5 copii, cel mai mare fiind Grigore, în vârstă de 7 ani pe atunci.

Tatăl Sfântului Grigore avea o viață cu preocupări spirituale deosebite. Vorbind despre tatăl Sfântului Grigore, biograful acestuia spune că într-o ședință a Senatului, întrebare de împărat despre o problemă de stat, acela nu a auzit întrebarea, dat fiind că era cufundat în rugăciunea minții. Știind rivna și evlavia consilierului său și respectând rugăciunea acestuia, împăratul se abține să-l mai consulte pe moment în legătură cu acea problemă. În ciuda crizei politice prin care Imperiul Bizantin trecea în secolul al XIV-lea, din punct de vedere cultural epoca Paleologilor a fost un «secol al luminilor» pentru lumea bizantină. Sfântul Grigore și-a făcut studiile în mediul acesta și la curtea împăratului. El a studiat logica, fizica, retorica, filosofia platoniană, dar mai ales pe Aristotel. De curând intră în contact cu călugării din Muntele Athos care veneau să se închine în biserica Sfintei Sofii din Constantinopol.

În felul acesta preocupările duhovnicești pe care le avea din familie cresc. Așa se face că la vârsta de 20 de ani tânărul Grigore părăsește Constantinopolul și împreună cu doi din frații săi merge în Muntele Athos și începe viața monahală aproape de Minăstirea Vatoped sub îndrumarea unui bătrîn călugăr numit Nicodim. La scurt timp Teodosie, unul din frații săi moare. Curând după aceea moare și maestrul său. Din cauză că locul în care se afla era expus mai mult piratilor, Sfântul Grigore merge în sudul peninsulei Athos în Minăstirea Marea Lavră. După câțiva ani intenționează împreună cu un grup de călugări să meargă la Muntele Sinai. La Tesalonic însă, intră într-un cerc spiritual, animat de Isidor, viitor patriarh ecumenic.

La vârsta de 30 de ani Sfintul Grigore este hirotonit preot (1326). El fondează aproape de Veria un schit cu o școală unde timp de cinci ani practică o aștează foarte riguroasă: cinci zile din săptămână rămânea într-o izolare completă, venind în mijlocul fraților sîmbăta și duminica spre a săvîrși Sfinta Liturghie și a sta de vorbă cu frații.

Între timp moare mama sa la Constantinopol. Tînărul preot merge în capitală de unde se întoarce cu două dintre surorile lui, călugărițe deja, pe care le stabilește într-o minăstire din Veria.

În 1331 revine la Marea Lavră (mai precis la schitul Sf. Sava de pe teritoriul acelei minăstiri). Ajunge stareț la Minăstirea Esfigmenu (1335—1336). În 1347 este sfințit arhiepiscop al Tesalonicului unde și moare în 1359. În 1368 a fost canonizat sfint.

Sfintul Grigore Palama, în calitate de monah la Sfintul Munte, se face purtătorul de cuvînt al călugărilor atoniți atunci cînd călugărul occidental Varlaam, fost profesor la Academia din Constantinopol, contesta Ortodoxia credinței lor și rugăciunea sihaștrilor atoniți.

Sfintul Grigore scoate în evidență credința ortodoxă potrivit căreia Dumnezeu nu este o esență abstractă, ci o persoană. De aceea cunoașterea Lui are un cu totul alt caracter decît cunoașterea științifică. Făcînd distincție între natura lui Dumnezeu și lucrările Lui necreate, Sfintul Grigore afirmă cunoașterea directă a lui Dumnezeu prin harul pe care Dumnezeu ni-l împărtășește, har care este o lucrare, o energie necreată a lui Dumnezeu. Cunoașterea lui Dumnezeu este o integrare a omului cu toată ființa lui în intimitatea creată prin iubire și har între om și Dumnezeu. Dumnezeu, existență personală, prin har se face simțit iar cunoașterea Lui începe cu răspunsul dat de fiecare om Celui care ne-a iubit mai întîi și s-a jertfit pentru noi. Realitate personală, Dumnezeu se lasă atins și pipăit în persoana Fiului Său întrupat, Iisus Hristos; se lasă gustat în Sfinta Euharistie. Dumnezeu este o persoană care ne creează ființe libere, o persoană care ne solicită cu discreția iubirii Ei, care ne înconjoară și ne pătrunde cu puterea ei dar numai atunci cînd ne deschidem solicitării ei și ne integrăm în iubirea Ei prin lipsa de păcat. Dumnezeu ne solicită pe fiecare din noi potrivit puterilor noastre și se lasă cunoscut în efortul pe care fiecare din noi îl dă solicitării lui Dumnezeu. Sfintele Taine constituie modalitatea prin care în mod obișnuit ne cheamă la El, în care ne împărtășește harul Său și prin care ne solicită răspunsul nostru. Harul ne ajută să ne împlinim menirea noastră de ființe create după chipul lui Dumnezeu, dar care avem înscris în noi mesajul de a ajunge asemenea cu El.

Călugărul Varlaam nu putea să înțeleagă rugăciunea continuă a călugărilor atoniți. Despre ce este vorba ?

Cînd călugărul se odihnea se așeza pe un scăunel, punea mîna stîngă la tîmplă, pe cea dreaptă (cu degetele unite ca atunci cînd se face Sf. Cruce) la inimă și privind spre inimă și concentrîndu-și atenția, rostea cînd inspira: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», iar cînd expira «miluiește-mă pe mine păcătosul!». Această rugăciune devenea cu timpul ceva cvasifiziologic și putea fi rostită în orice activitate și oricînd. În acest fel călugării atoniți înțelegeau porunca Mîntuitorului privind rugăciunea continuă (Matei XXVI, 41). Prin practicarea inde-

lungată și intensă a acestei rugăciuni, călugării ajungeau să vadă lumina pe care Apostolii au văzut-o pe Muntele Taborului.

Sf. Grigore Palama apără această practică a rugăciunii și roadele ei. Ca personaje din Evanghelie, ca și mucenicii serbați azi, și Sf. Grigore a rămas în istoria Bisericii un mărturisitor al credinței și al practicii Bisericii. El a renunțat la cariera care-l aștepta la curtea împăratului, a intrat în Muntele Athos unde postul, rugăciunea, meditația și iubirea de frați i-au fost preocupările de căpetenie. Pentru că a fost creștin a suferit prizonierat de la turci, pentru Ortodoxie a fost închis de eretici. Acestea nu i-au întrerupt dorul după sfințenie. La capătul acestor nevoițe, Dumnezeu l-a bucurat cu cinstea de a fi arhiepiscop al Tesalonicului. Învățătura lui devine normativă pentru toată Ortodoxia. Alături de Sf. Dumitru izvoritorul de mir el este socotit de greci ocrotitorul Tesalonicului, iar alături de ceilalți sfinți mărturisitori, Biserica îl știe șezând în lumina necreată a prezenței lui Dumnezeu. În Tesalonic, ziua pomenirii lui este serbată cu fast aproape ca ziua națională.

Sintem într-o perioadă de post, de pregătire duhovnicească în vederea întimpinării lui Hristos Cel bătut, Cel răstignit, dar și Cel înviat după trei zile, Cu Hristos ne întâlnim de altfel și în multe chipuri în fiecare zi. Și fiecare zi cere așadar o pregătire pentru o nouă întâlnire cu Hristos. Dacă de Sfintele Paști ne întâlnim în mod deosebit cu Hristos și trebuie să ne pregătim pentru aceasta, pregătirea este necesară pentru întâlnirea zilnică cu Hristos-Dumnezeu.

Postul este o perioadă vrută de Sf. Părinți ca un timp de urmare a lui Hristos în credință și în lucrarea dreaptă a credinței. Mintuitorul nu așteaptă să ne răstignim pentru El, ci să răstignim patimile din noi. E o perioadă în care trebuie să ne integrăm mai mult în experiența concretă a lui Dumnezeu.

Nu avem de purtat grija vreunui paralytic, avem însă datoria să ne vindecăm trupurile și sufletele, poate paralizate de păcate. Astăzi nu ne cere nimeni să ne vărsăm sîngele pentru Hristos, dar este nevoie ca într-o lume stresată, obosită și chiar bolnavă de ritmul secolului XX să ne revărsăm iubirea, înțelegerea, compasiunea și îngăduința către cei cu care ne întâlnim zilnic.

Nu este nevoie să intrăm cu toții în minăstiri spre a găsi sfințenia sau să mergem la Muntele Athos, dar putem să ardem și să lucrăm pentru sfințenie oriunde ne-am găsi. Cum s-o facem? Ne răspunde Sf. Grigore Palama: «să renunțăm la egoism, să cultivăm modestia și dăruirea de sine, să ascultăm de Hristos împlinindu-i poruncile, să ne împărtășim mai des cu Sf. Taîne. Să postim mai mult. Dar postul să fie spre slăbirea poftelor păcătoase, spre ferirea de mîndrie și de a rîvni la ceea ce nu ni se cuvine, spre statornicirea în bine, spre stingerea miniei, spre uitarea răului provocat nouă de alții, spre lucrarea rugăciunii, spre ferirea de a rugea răul și spre curăție».

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Vasile RĂDUCA

DIN VIAȚA PATRIEI

MINUNATELE PERSPECTIVE ALE ANULUI 1985

La 3 luni după aniversarea a 40 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, — revoluție care a deschis o eră nouă, fericite, în istoria bimilenară a scumpei noastre patrii, — avea loc Congresul al XIII-lea al P.C.R., un nou eveniment de importanță majoră în viața poporului nostru, în dezvoltarea lui economico-socială, în mersul lui sigur către făurirea celei mai nobile și mai umane societăți din toate timpurile, aceea care-i redă omului demnitatea și conștiința adevăratei sale valori.

Este adevărat, 40 de ani reprezintă în istorie o perioadă destul de scurtă; dar în acești ani minunatul nostru popor, sub înțeleaptă conducere, a parcurs mai multe etape istorice — de la societatea burghezo-moșierească la societatea multilateral dezvoltată, — un vast proces de profunde transformări revoluționare; dintr-o țară agrară, cu o industrie și o agricultură slab dezvoltate, țara noastră transformându-se într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică, modernă și o agricultură în plină dezvoltare.

Comparativ cu anul 1945, producția industrială a țării a fost anul trecut (1984) de peste 100 ori mai mare, iar cea agricolă de aproape 7 ori.

Ritmul intens de dezvoltare a întregii economii naționale a dus la creșterea produsului social de 28 ori, iar a venitului național de 32 ori. Concomitent, s-au produs mari transformări în nivelul de cultură și conștiință al întregului nostru popor. Învățămîntul, știința și cultura au cunoscut o puternică dezvoltare, avînd un rol tot mai însemnat în întregul complex al transformărilor înnoitoare din patria noastră, — lucru ce a determinat ridicarea continuă a gradului de civilizație materială și spirituală a poporului.

Pe plan extern, grație unei clarvăzătoare politici externe, țara noastră s-a afirmat puternic, mai ales în ultimii 20 de ani, ca un factor activ, angajat plenar în lupta pentru o lume a colaborării și a respectului reciproc, pentru dezarmare și pace, pentru o lume mai bună și mai dreaptă.

Toate aceste remarcabile realizări — sublinia Domnul Președinte NICOLAE CEAUȘESCU — (în raportul prezentat la cel de al XIII-lea Con-

gres) — au dus la creșterea forței materiale și spirituale a patriei, la întărirea independenței și suveranității României Socialiste».

Grandioasele realizări ale poporului din toți acești ani de libertate națională și cu deosebire, în timpul de cînd în fruntea țării se află Domnul NICOLAE CEAUȘESCU, au dat încredere clasei muncitoare, țărânimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, în forțele proprii, — și așa se face că la mărețul forum din noiembrie trecut, întregul nostru popor s-a prezentat cu înfăptuiri remarcabile, în toate domeniile, dar, mai ales, cu hotărîrea fermă de a îndeplini în cele mai bune condiții planul cincinal 1981—1985, asigurînd astfel ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație și înaintarea fermă a României spre cea mai dreaptă și umană civilizație de pînă acum, societatea omului om!

În conformitate cu tendințele generale actuale ale dezvoltării mondiale, în următorii ani, în țara noastră se va acorda o atenție deosebită noii revoluții tehnico-științifice, astfel încît industria românească, întreaga economie, să se ridice la nivelul celor mai noi și avansate cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, pentru a putea fi competitivă pe piața economică mondială.

De asemenea, agricultura va deține o pondere însemnată în cadrul economiei naționale, obiectivul fundamental constituindu-l în următorii ani ai cincinalului 1986—1990, realizarea noii revoluții agrare, ce presupune transformarea generală a felului de muncă și de viață a țărânimii noastre, și obținerea unei producții agricole care să satisfacă din plin necesitățile de consum ale întregului popor, precum și alte cerințe ale dezvoltării economice naționale, estimîndu-se a se realiza la nivelul anului 1990 o producție de 30—32 milioane tone.

Demn de reținut, este faptul că dezvoltarea economico-socială a țării este concepută a se realiza prin forțe proprii, prin mobilizarea maximă a resurselor interne ale economiei naționale, asigurîndu-se însă o continuă raportare la procesele și fenomenele economice mondiale care amplifică factorii interni ai progresului economic.

În acest context, statul nostru, Conducătorul său, Domnul NICOLAE CEAUȘESCU, acționează în mod consecvent pe plan internațional pe linia înlăturării barierelor care frînează schimbul economic internațional, iar pe plan intern, pe linia creșterii și modernizării continue a economiei naționale, încît și aceasta să fie în măsură a asigura lărgirea în condiții superioare de eficiență a colaborării economice internaționale. Participarea dinamică și tot mai eficientă a României la schimburile economice internaționale, este elocvent înfățișată de faptul că produsele fabricate reprezintă astăzi 75% din exportul țării noastre, față de numai 5% înainte de cel de al doilea război mondial.

Caracteristica fundamentală a etapei de trecere a țării noastre la un nou stadiu de dezvoltare o constituie amplificarea factorilor intensivi, calitativi de eficiență, rentabilitate și competitivitate, în scopul realizării unei economii dinamice și echilibrate a patriei (obiectivul fundamental al societății noastre).

Creșterea nivelului de trai al populației constituie de fapt expresia elocventă a umanismului caracteristic etapei istorice de dezvoltare pe

care o traversăm, în centrul căreia se află etica și echitatea socială, libertatea, demnitatea, fericirea omului, afirmarea deplină a personalității umane, căci așa cum afirma Domnul NICOLAE CEAUȘESCU în raportul său la Congresul al XIII-lea : «Tot ceea ce creăm în România este destinat dezvoltării generale a patriei și ridicării continue, a bunăstării materiale și spirituale a poporului nostru».

În acest context, profund umanist, prevederile marelui forum național din noiembrie trecut pentru anul în curs (1985), sînt astfel orientate încît să asigure realizarea în bune condițiuni a sarcinilor de dezvoltare economico-socială a țării, a industriei și a agriculturii, creînd în același timp premisele necesare trecerii cu succes la îndeplinirea sarcinilor trasate pentru viitorul cincinal (1986—1990).

«Ele corespund atît cerințelor și capacității tehnico-materiale, a forței de muncă, cît și capacității oamenilor muncii, a întregului nostru popor de a le îndeplini în bune condiții» — sublinia Domnul NICOLAE CEAUȘESCU.

Astfel, în domeniul energetic și al materiilor prime, se va asigura utilizarea la întreaga capacitate a centrelor energetice, urmărindu-se în același timp și reducerea substanțială a consumurilor specifice energetico-materiale; în domeniul industriei, se va urmări ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, creșterea competitivității lor pe piețele internaționale, realizarea superioară a sarcinilor de export, sporirea puternică a productivității muncii, automatizarea și robotizarea diferitelor activități; în domeniul agriculturii obținerea celei mai mari recolte de pînă acum, de circa 1200 kg. cereale pe cap de muncitor și înfăptuirea corespunzătoare a prevederilor din legumicultură și zootehnie, a programelor de irigații și îmbunătățirilor funciare, iar în domeniul economico-financiar, reducerea substanțială a costurilor de producție, sporirea gradului de autofinanțare în fiecare județ, ridicarea generală a eficienței și rentabilității în toate sectoarele de activitate.

Dar, înfăptuirea cu succes a planurilor și programelor de dezvoltare economico-socială a patriei noastre este posibilă numai în condiții de pace și securitate internațională, de colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială; de aceea, în concepția țării noastre, politica internă este indisolubil legată de cea externă.

Punînd pe primul plan dezvoltarea economico-socială, materială și spirituală a poporului, conducerea statului nostru desfășoară o politică externă activă, de extindere a relațiilor de colaborare cu alte state, de apărare a păcii, a independenței și libertății tuturor popoarelor, în scopul realizării unui climat de pace și securitate internațională, de prietenie și colaborare de pe poziții egale între toate țările lumii.

În acest context, România s-a pronunțat ferm pentru soluționarea conflictelor și a problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea pașnică, a tratativelor, iar inițiativele de pace propuse de țara noastră în cadrul O.N.U., mai totdeauna au figurat pe ordinea de zi ca raport oficial.

Vizitele, schimburile de opinii la diferite nivele, propunerile de pace, inițiativele pentru salvagardarea păcii au făcut ca țara noastră,

Președintele ei, să-și câștige recunoașterea și unanima apreciere a lumii întregi.

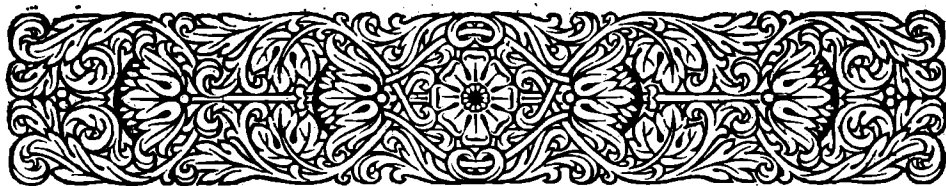
ROMANIA, CEAUȘESCU, PACE! sînt cuvintele care te însoțesc oriunde pe meridianele lumii, iar ca fiu al acestor plaiuri nu se poate să nu te înfiori de bucurie și mîndrie patriotică.

«Există o opțiune supremă — sublinia Domnul NICOLAE CEAUȘESCU — aceea de a colabora împreună pentru triumful vieții, pentru a fi oameni în adevăratul sens al cuvîntului, oameni cu literă mare, iar a fi om înseamnă a fi prieten cu semenii tăi, a fi pentru frăție, pentru colaborare, pentru viață, pentru oameni!».

«Rînduită să slujească și să innobileze toate laturile vieții poporului nostru... Biserica Ortodoxă Română a fost prezentă totdeauna și pretutindeni, cu gîndul, cu cuvîntul și cu fapta — după împrejurări, în mijlocul credincioșilor ei» — menționa în cuvîntul rostit în cadrul dezbaterilor recentului Congres al F.D.U.S. PEA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH DR. IUSTIN MOISESCU.

De aceea, și acum, ca totdeauna, Biserica Ortodoxă Română se află alături de fiii săi, îndrumîndu-i și îndemnîndu-i să nu precupească nici un efort în opera măreață începută, spre binele tuturor și înflorirea patriei noastre scumpe, pentru că «dincolo de noi, de fiecare, se află țara, pămîntul moșilor și strămoșilor noștri, din care ne-am zămislit întreaga frumusețe și bucurie de a fi».

Dr. HAU MIHAI

DIN SCRIERILE SFINȚILOR PĂRINȚI

CUVÎNTUL I LA FACERE

**Rostit la începutul postului mare la cuvintele : «la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul»¹. Și despre post și milostenie
de
sfântul Ioan Gură de Aur**

1. Plăcută este corăbierilor primăvara, plăcută și plugarilor. Dar nici corăbierilor, nici plugarilor nu le este atât de plăcută primăvara, cât de plăcut le este celor ce vor să trăiască creștinește cu adevărat² timpul postului, primăvara cea duhovnicească a sufletelor, liniștea cea adevărată a gândurilor. Plugarilor le e plăcută primăvara, pentru că văd atunci pământul încununat de flori, pentru că văd că verdeața ierburilor se întinde pretutindeni, ca o haină înfrumusețată, corăbierilor le e plăcută primăvara, pentru că pot călători fără teamă pe întinsul mării; valurile sînt potolite, iar delfinii se joacă liniștiți și adeseori vin chiar lângă pereții corăbiei, nouă, însă, ne este plăcută primăvara postului, pentru că potolește valurile din noi; nu valuri de ape, ci de poftă necugetate. Ne este plăcută primăvara postului, pentru că ne încununează, nu cu cunună de flori, ci cu cunună de haruri duhovnicești, «Cunună de haruri vei primi pe creștetul tău³, spune Scriptura, arătarea rîndinicii nu izgonește atât viforul iernii cât izgonește arătarea postului viforul patimilor din sufletele noastre, nu mai este luptă între trup și suflet; nu se mai răscoală robul împotriva stăpînului, ci s-a potolit acest război al trupului.

Așadar, pentru că mare e în noi pacea și mare e liniștea, haide să scot în larg și eu corabia învătăturii, ca să duc pacea și liniștea din portul meu în portul urechilor voastre! Haide să vorbim de gânduri mai înalte, să filozofăm de cer, de pământ, de mare, de toate fapăturile creației, că despre acestea ni s-a citit astăzi din Sfînta Scriptură,

— Dar la ce ne poate fi de folos o cuvîntare despre creație? m-ar putea întreba cineva.

---

1. *Facere*, 1, 1.

2. Textual : «celor ce vor să filozofeze».

3. *Proverbe*, 1, 9.

— Nouă mai cu seamă, iubiților, ne este de folos o cuvîntare ca aceasta. Dacă din măreția și frumusețea creaturilor se vede Creatorul, apoi cu cît vom vorbi mai mult de măreția și frumusețea creaturilor, cu atît mai mult îl vom cunoaște pe Creator.

Mai bine este, iubiților, să știm ce este creația, ce este Creatorul, ce este făptura, ce este Făcătorul. Dacă dușmanii adevărului ar fi știut să le deosebească bine, n-ar fi amestecat totul, n-ar fi așezat jos pe cele de sus, n-ar fi coborît stelele și cerul și n-ar fi ridicat pămîntul; că au coborît pe Împăratul cerurilor de pe tronurile Lui cele împărătești, L-au așezat alături de făpturi și au pus făptura pe scaunele cele de cinste ale Dumnezeirii. Dacă maniheii ar fi știut să filozofeze bine despre creație n-ar fi cinstit materia cu vrednicia veșniciei, că materia a fost scoasă din neființă, care e pieritoare, stricăcioasă, schimbătoare. Dacă elinii ar fi știut să filozofeze bine despre creație, n-ar fi rătăcit de la adevăr, n-ar fi cinstit și n-ar fi adorat creatura în locul Creatorului. Frumos e cerul! Dar de aceea a fost creat așa, ca să te închini Celui ce l-a făcut! Strălucitor e soarele! Dar de aceea a fost creat așa, ca să slujești Celui Care l-a creat! Iar dacă vrei să rămîi numai la minunăția creației, dacă vrei să te oprești numai la frumusețea făpturilor, atunci lumina ți s-a prefăcut în întuneric, dar mai bine spus, te-ai folosit de lumină ca să ajungi în întuneric.

Ai văzut cît e de bine să cunoști cuvintele despre creație? Să nu lași să-ți scape cîștigul, ci fii cu mare luare-aminte la cele ce-am să-ți spun. N-am să vorbesc numai de cer, de pămînt și de mare, ci și despre nașterea noastră! Am să vă spun de unde vine moartea, de unde vine viața chinuită, de unde tristețea și grijiile. Iar Dumnezeu, alcătuiindu-Și o apărare pentru facerea acestor lucruri și a altora mai multe, ne-a trimis cartea aceasta, Cartea Facerii.

Dumnezeu nu se ferește să se apere înaintea oamenilor, ci strigă prin profetul Isaia, spunînd: «*Veniți și să stăm de vorbă, zice Domnul*»⁴. Dumnezeu nu numai se apără și judecă, ci ne și învață cum să scăpăm de judecată. N-a spus atît doar: «*Veniți și să stăm de vorbă!*». Nu! Înainte de asta ne-a învățat ce trebuie să spunem, ce trebuie să facem; și numai după aceea ne cheamă înaintea judecării. Ascultă cuvîntul profetului! Mai întîi a spus: «*Spălați-vă, curățiți-vă, ștergeți rătăciile din sulețele voastre. Învățați-vă să faceți bine, luați apărarea orfanilor, faceți dreptate văduvei*»⁵; apoi spune: *Veniți și să stăm de vorbă, zice Domnul*. Cu alte cuvinte Domnul spune: «Nu vreau să mă judec cu voi lipsiți de apărare și de probe. Vă chem la judecată, după ce vă veți înarma cu toate probele. Vreau să mă judec cu voi nu ca să vă osîndesc, ci ca să vă cruț». La fel grăiește Dumnezeu și în altă parte, zicînd: «*Spune tu mai întîi lărădelegile tale, ca să te dezvinovățești*»⁶, că ai un acuzator aspru și nemilos. Ia-i-o înainte, răpește-l locul lui, închide-i gura lui nerușinată!».

2. La început Dumnezeu venea la oameni și vorbea cu oamenii; atît cît era cu putință oamenilor să-l audă pe Dumnezeu. Așa a venit la Adam; așa a pedepsit pe Cain; așa a vorbit cu Noe; așa a fost găzduit de Avraam. Dar cînd oamenii au înclinat spre păcat, cînd s-au depărtat de Dumnezeu, ducîndu-se ca într-un surghiun îndepărtat, cînd, deci, s-au așezat ca într-o țară îndepărtată, atunci Dumnezeu, le-a trimis scrieri, ca prin aceste scrieri să reînnoiască vechea Lui prietenie cu noi. Scrierile acestea le-a trimis Dumnezeu, dar le-a adus Moisi.

4. *Isaia, 1, 18.*

5. *Isaia, 1, 16—17.*

6. *Isaia, 43, 26.*

— Ce spun scrierile acestea ?

— «*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*»⁷.

— Dar pentru ce nu ne vorbește de îngeri, de arhangheli ? Dacă din creații se vede Creatorul⁸, apoi cu mult mai mult se vede din creaturile acelea ? Frumos e cerul, dar nu atât de frumos ca îngerul ! Strălucit e soarele, dar nu atîta de strălucitor ca arhanghelul ! Pentru ce, dar, a lăsat Dumnezeu o cale mai înaltă și ne duce la cunoașterea Lui pe o cale mai smerită ?

— Face asta, pentru că vorbește iudeilor, unor oameni lipsiți de judecată, îndrăgostiți de cele materiale, unor oameni care ieșiseră de curînd din Egipt, unde oamenii se închinau crocodililor, ciînilor, maimuțelor, unor oameni pe care nu-i puteai duce la cunoașterea Creatorului pe o cale mai înaltă. Calea aceea era mai înaltă, dar mai anevoioasă ; era mai grea, prea înclinată pentru cei mai slabi. De asta îi duce pe o cale mai ușoară : cerul, pământul, marea și întreaga creație văzută.

Ca să vă convingeți că asta e pricina, ascultați că profetul le vorbește și de puterile cele de sus, cînd au propășit puțin pe calea binelui : «*Lăudați pe Domnul din ceruri, spune psalmistul, lăudați-L pe El întru cele înalte. Lăudați-L pe El toți îngerii Lui ; lăudați-L pe El toate puterile Lui*»⁹. Că *El a zis și s-au făcut : El a poruncit și s-au zidit*»¹⁰. Și de ce să ne minunăm că în Vechiul Testament învață așa pe oameni cînd face asta chiar în Noul Testament, cînd era timpul unor învățături mai înalte ? Pavel, în cuvîntarea sa către Atenieni, a mers pe aceeași cale, pe care mersese Moisi, cînd îi învăța pe iudei. Nici Pavel nu le-a vorbit Atenienilor de îngeri și arhangheli, ci de cer, de pământ și de mare, grăind așa : «*Dumnezeu Care a făcut lumea și toate cele ce sînt în ea. Acesta fiind Domnul cerului și al pământului, nu locuiește în temple făcute de mîini*»¹¹. Cînd le vorbește, însă, filipenilor, nu i-a mai dus pe această cale, ci le vorbește mai înalt, grăindu-le așa : «*Pentru că în El s-au zidit toate cele din ceruri și cele de pe pământ, lie tronuri, lie domnii, lie începătorii, lie stăpîni ; toate prin El și în El s-au zidit*»¹². Tot așa și Ioan ; pentru că avea în față ucenici mai desăvîrșiți, le-a vorbit de toată creația. N-a spus : «cerul, pământul și marea», ci : «*Toate prin El s-au făcut, și lăra El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut*»¹³, fie făptura văzută, fie cea nevăzută. La fel fac și dascălii. Dascălul, care ia copilul de la mamă, îl învață pe copil cele dintii elemente, să scrie adică și să citească ; iar dascălul, care ia copilul de la acest dascăl, îi dă copilului învățături mai înalte. Tot așa s-au petrecut lucrurile și cu Moisi, cu Pavel și cu Ioan. Moisi a luat pe niște oameni care nu știau nimic, întărcați de curînd ; și pe aceștia i-a învățat cele dintii elemente ale cunoașterii de Dumnezeu ; Ioan și Pavel, îi ia pe aceștia din mîna lui Moisi, ca din mîna unui dascăl, și-i urcă la învățături mai înalte, amintindu-le pe scurt de învățăturile de mai înainte.

Ai văzut înrudirea dintre cele două Testamente ? Ai văzut armonia dintre învățături ? Ai auzit că se vorbește în Vechiul Testament de creația celor materiale, dar ai auzit și pe David care vorbește de creația celor spirituale : «*Că El a spus și s-au făcut*»¹⁴. Tot așa și în Noul Testament, vorbind de puterile cele nevăzute, a vorbit și de creația celor materiale.

7. *Facere*, 1, 1.

8. *Romani*, 1, 20.

9. *Psalmi*, 148, 1—2.

10. *Psalmi*, 148, 5.

11. *Faptele Apostolilor*, 17, 24.

12. *Coloseni*, 1, 16.

13. *Ioan*, 1, 3.

14. *Psalmi*, 148, 5.

«*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*»¹⁵.

Cuvîntul acesta este scurt și adînc. E un singur cuvînt. Dar va putea dărima toate turnurile vrăjmașilor. Uită-te!

Se apropie de tine un maniheu și-ți spune: «Materia e veșnică!». Tu răspunde-i: «*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*». Și ai doborît, îndată toată îngimfarea lui. Dacă spune că nu crede în cuvîntul Scripturii, atunci îndepărtează-te de el ca de un nebun și întoarce-i spatele!

Dar, aș putea fi întrebât:

— Cum se poate face ceva din ceea ce nu este?

— Te întreb și eu: Cum se poate face ceva din ceea ce este? Că pământul s-a făcut din nimic, eu o cred; tu te îndoiești; că omul a fost făcut din pământ, o mărturisim amîndoi. Explică-mi, deci, ceea ce e mai ușor, ceea ce mărturisim amîndoi. Cum s-a făcut din pământ trupul? Știm, că din pământ se fac noroiul, cărămida, oalele; dar ca să se facă trup din pământ, nimeni n-a văzut vreodată. Cum s-a făcut, dar, trupul? Cum s-au plămuit oasele? Cum s-au făcut dintr-un singur și din același pământ, nervii, vinele, arterele? Cum ni s-au făcut, grăsimea, carnea, pielea, unghiile, părul și atîtea felurite părți ale trupului? Dar n-ai să poți spune! Dacă nu știi, ce e mai clar și mai ușor, nu-i, oare, o nesocotință să iscodești, să cauți și să știi, ce este mai greu ce este mai tainic?

3. Vrei să te întreb un alt lucru și, mai ușor, care, se întîmplă în fiecare zi? Dar nici la această întrebare, n-ai să-mi poți răspunde! Mîncăm pîine în fiecare zi. Spune-mi cum se preface pîinea în singe, în flegmă, în fiere și în celelalte sucuri, din noi? Pîinea este tare și virtoasă; sîngele este moale și lichid; pîinea este, albă și de culoarea grîului; sîngele este, roșu sau negru. Iar, dacă, ai vrea să cercetezi și deosebiriile celorlalte însușiri, ale pîinii și sîngelui, vei vedea, că mare este deosebirea dintre pîine și singe. Cum se întîmplă acestea? Explică-mi! Dar n-ai, să poți! Dacă nu poți să-mi explici un lucru, care se petrece în fiecare zi, pentru ce îmi ceri răspuns cu privire la creația lui Dumnezeu? Nu-i, oare, curată nebulie? Dacă Dumnezeu ar fi asemenea nouă, atunci l-ai putea cere, să-ți explice cum s-au făcut lucrurile. Dar mai bine spus, nici atunci. Multe lucruri, se fac prin măiestria oamenilor, dar, nu ni le putem explica cum. De pildă nu ne putem explica, cum se face în cuptoarele de topit aurul din pământ, cum se preface nisipul în sticla limpede, de tot? Și se poate vorbi încă de, mai multe decît acestea, care se fac prin măiestria omenească și pe care nu ni le putem explica. Totuși dacă Dumnezeu ar fi asemenea nouă, l-ai putea cere explicații. Dar cînd este o deosebire, nespus de mare între noi și El, n-ar fi, oare, curată nebulie, să recunoști pe de o parte că înțelepciunea și puterea Lui e nesfîrșită, că e dumnezeiască și mai presus, de înțelegere, iar pe de altă parte să-l ceri explicații de fiecare lucru din lume, ca și cum ar fi vorba de niște lucruri făcute prin măiestria omenească? Dar să lăsăm deoparte aceste gînduri și să ne întoarcem la stîncă cea de nesfîrșit: «*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*». Stai pe această temelie! Să nu te tulbure gîndurile omenești. «*Gîndurile muritorilor sînt cu Irică și cu greșeală cugetele lor*»¹⁶. Nu părăsi, dar, temeliea cea tare, ca să-ți încredințezi mîntuirea sufletului tău unei temelii putrede și șubrede. Rămii în cele ce-ai învățat, de care ai fost încredințat și spune: «*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul*». De-ar veni la tine un maniheu sau unul din cei ce holesc de boala lui Marcion sau a lui Valentin sau oricare altul, pune-i în față cuvintele acestea! De-l vezi că rîde, plînge-l ca pe un nebun. Ereticii aceștia au palidă culoarea feței lor,

15. *Facere*, 1, 1.

16. *Înțelepciunea lui Solomon*, 9, 14.

privirile lăsată în jos şi cuvintele pline de blîndete! Dar fugi de momeală, cunoaşte lupul ascuns în piele de oaie! Pentru asta mai cu seamă urăşte-l, pentru că pare a fi prietenos şi blînd cu semenul lui, dar mai sălbatic decît cîinii turbati, cu Stăpînul nostru obştesc al tuturor. Că poartă război neîmpăcat cu cerul, că pune altă putere în locul lui Dumnezeu. Fugi de veninul răutăţii! Urăşte leacurile, cele otrăvitoare! Ţine moştenirea pe care ai primit-o de la părinţi! Ţine credinţa şi învăţătura din dumnezeieştile Scripturi. Pe acestea ţine-le cu străşnicie!

«*La început a făcut Dumnezeu cerul şi pămîntul.*»

— Cum vine asta? Mai întii cerul, apoi pămîntul? Mai întii acoperişul, apoi temelgia?

— Nu-i necesar ca Dumnezeu să se supună legilor naturii, nici regulilor tehnice! Că voinţa lui Dumnezeu a creat şi legile naturii şi tehnica şi tot ce e pe lume.

«*Iar pămîntul era nevăzut şi netocmit.*»¹⁷

Aş putea fi întrebat:

— Pentru ce Moisi spune că Dumnezeu a făcut cerul desăvîrşit, iar pămîntul l-a întocmit încetul cu încetul?

— Pentru că aflînd de puterea lui Dumnezeu în crearea unei stihii superioare — cerul — să fii încredinţat că Dumnezeu putea să facă şi pămîntul, ca şi cerul, desăvîrşit dintr-o dată. Dar Dumnezeu, n-a făcut aşa, pentru tine şi pentru mîntuirea ta.

— Cum pentru mine şi pentru mîntuirea mea?

— Pămîntul ne este nouă tuturor: masă obştească, patrie, tată, mamă, cetate şi mormînt obştesc. Că din pămînt sînt trupurile noastre şi tot din pămînt şi hrana trupurilor noastre; pe pămînt ne e lăcaşul şi traiul şi după moarte în el ne întoarcem iarăşi. Deci, ca nu cumva din pricina marli trebuinţe a pămîntului, să te faci să-l admiri mai mult decît merită şi din pricina mulţimii binefacerilor ce ţi le dă să te sminteşti şi să cazi în necredinţă, de aceea Dumnezeu ţi-l arată — înainte de a fi — netocmit şi fără frumuseţe, ca văzîndu-i slăbiciunea să admiri pe Creatorul lui, să-I atribui Creatorului toată puterea pusă în el şi să slăveşti, pe Cel Ce a făcut atîtea pentru înlesnirea şi tihna noastră. Că Dumnezeu este slăvit nu numai prin învăţăturile noastre drepte, ci şi prin viaţa noastră curată. «*Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă laptele voastre cele bune şi să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri.*»¹⁸

4. Voi am să vă vorbesc de milostenie, dar mi se pare că e de prisos să vă învăţ cu cuvîntul, cînd în mijlocul nostru, stă părinţele şi dascălul nostru obştesc¹⁹, care poate să vă înveţe cu fapta. Acesta a pus la îndemîna tuturor prigonii pentru adevăr casa lui pămîntescă, ca şi cum pentru aceasta ar fi primit-o de la strămoşi ca să primească în ea străini şi să le dea tot felul de îngrijiri; încît nu ştiu de trebuie să o numesc casă a lui mai mult decît a străinilor. Dar mai bine spus, tocmai pentru aceasta trebuie s-o numim casă a lui, pentru că este a străinilor. Că averile noastre atunci sînt mai cu seamă ale noastre cînd nu le avem pentru noi, ci pentru săraci. Şi cum, Îşi spun eu! Dacă pui argintul în mîna săracului, nu se porneşte asupra ta birfitorul, nu te vede ochiul invidiosului, nu te jefuieşte tilharul, nu-ţi sparge casa hoţul, nu te fură sluga şi fuge. Mîna săracului e o cămară în care nu intră hoţul. Dacă ascunzi aurul în casă, îl dai pradă hoţilor, spărgătorilor, invidioşilor, birfitorilor, slugilor şi altor primejdii. De multe ori mii de uşi şi de zăvoare îl scapă de primejdiile din afară, dar nu-l scapă de cei puşi să-l păzească, ci fuge

17. *Facere*, 1, 2.

18. *Matei*, 5, 16.

19. E vorba de Flavian episcopul Antiohiei.

odată cu cei puși să-l apere. Vezi, deci, că atunci mai cu seamă sîntem stăpînii averilor, cînd le încredințăm săracilor? Nu numai din pricina păstrării aurul dat săracilor e mai sigur, ci și din pricina cîștigului și a venitului mai mare pe care ni-l aduce. Dacă împrumuți pe un om primești unu la sută; dar dacă împrumuți prin sărac pe Dumnezeu, primești nu unu la sută, ci sută la sută. Dacă semeni un ogor mînos și ai noroc de un an bun, ai rod înzecit; dar dacă semeni în cer, pe lîngă că ai rod însuțit, primești și viață veșnică, neîmbătrînită și nemuritoare. Aici, pe pămînt, se ostenesc mult cei ce aruncă semințele, dar acolo cele aruncate fac roade fără plug, fără boi, fără lucrători de pămînt și fără cealaltă osteneală; cei care scămănă în cer n-au a se teme niciodată de secetă, de ploaie prea multă, de rugină, de piatră, de lăcuste, de revărsarea apelor, de nimic altceva. Semințele semănate în cer sînt ferite de orice primejdie.

Deci, cînd nu-i nici osteneală, nici primejdie, nici bănuială, nici nereușită, cînd rodul e cu mult mai mare decît semințele aruncate, cînd rodesc altele bunătați «cite nici ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit și nici la inima omului nu s-au suit»²⁰, nu-i, oare, cea mai mare trîndăvie să lași ce e mai mult și să umbli după ce e mai puțin, să lași ce e sigur și să te îndeletnicești cu ceea ce e nesigur, plin de primejdie și fără reușită? Ce iertare vom avea, ce cuvînt de apărare, dacă facem asta? Spunem că sîntem săraci? Dar nu sîntem mai săraci decît văduva aceea, care n-avea decît doi bănuți și i-a dat și pe aceia²¹.

Să rîvnim, dar, bogăția acelei văduve, să imităm voința și măreția sufletului ei, ca să dobîndim și bunătațile gătite ei, de care facă Dumnezeu, ca noi toți să ne învrednicim, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, cu Care Tatălui, împreună cu Sfîntul Duh, slavă, putere, cinste, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

CUVÎNTUL II LA FACERE

**Pentru ce a spus Dumnezeu despre soare, despre lună,
despre cer și despre celelalte : «Să se facă»¹, iar
despre om : «Să facem»². Ce înseamnă «după chip»³,
de**

Sfîntul Ioan Gură de Aur

1. Vă aduceți aminte, oare, de problemele de care v-am vorbit în cuvîntarea de mai înainte? Că m-ați ridicat la atîta mîndrie, la atîta cutezanță, încît am îndrăznit să atac niște probleme ca acelea. Dar mai bine spus, aceasta nu-i nici cutezanță, nici mîndrie, că nu m-am încrezut în propria-mi putere, ci am început predica mea întărit de rugăciunile înfîntătorilor Bisericii și de rugăciunile voastre. Atîta putere are rugăciunea Bisericii, că dacă aș fi chiar decît pietrele mai fără de glas, rugăciunea Bisericii mi-ar face limba mai ușoară decît pana. După cum vîntul face corabia mai lute ca săgeata, cînd bate în mijlocul pinzelor corăbiei, tot așa și rugăciunea Bisericii face cuvîntul predicii mai lute ca vîntul, cînd bate în limba celui ce vorbește. De

20. I Corinteni, 2, 9.

21. Luca, 21, 2.

1. Facere, 1, 14.

2. Facere, 1, 26.

3. Facere, 1, 26.

aceea și eu am curajul să predic în fiecare zi. Dacă, la luptele atletice, un atlet intră cu curaj în luptă, când are numai zece sau douăzeci de susținători în atîta popor de lume, apoi cu mult mai mult voi predica eu cu curaj, când nu am numai zece sau douăzeci de susținători, ci întreaga biserică e plină de frați și de părinți. La luptele atletice atletul nu cîștigă cine știe ce din partea susținătorilor lui, atîta doar că aceștia strigă, îl aplaudă și se iau la ceartă cu susținătorii celorlalți atleți; că nu le e îngăduit să coboare în arenă, să-i dea atletului o mină de ajutor sau să-l tragă de picior pe adversar sau să facă altceva. Ca cei care au rinduit dintru început aceste lupte atletice au bătut pari ascuțiți în jurul arenei și au legat funii de jur împrejur, așa că stăvilesc furia spectatorilor. Și de ce să ne minunăm că nu-i îngăduit spectatorului să coboare în arenă, când legile jocurilor atletice poruncesc și antrenorului să stea afară și să-i ajute de acolo pe atleți numai cu sfatul, dar nu le îngăduie să vină alături de ei? Aici, în biserică, nu-i așa; ci se îngăduie și episcopului și credincioșilor să coboare lângă mine, să mă susțină cu dragostea lor și să mă întărească cu puterea rugăciunii lor.

Haide, dar, să pornim la luptă ca și acei atleți. Când atleții se țin strîns de mijloc și prin tăria strînsorii sînt aruncați, din pricina strîmtorii locului, peste poporul ce stă în jur, atunci își desfac mîinile și se întorc iarăși la locul de luptă; dar cînd se întorc nu iau lupta de la început, ci se prind la fel cum erau cînd s-au despărțit. Și eu, deci, pentru că am fost silit din pricina strîmtorii locului să pun rîndul trecut capăt cuvîntului, haide să mă întorc iarăși la locul luptei și să-mi prind mîinile de cuvintele ce s-au citit astăzi din Scriptură.

Și a zis Dumnezeu: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră»⁴.

Se cuvine mai întîi să cercetăm, pentru ce Dumnezeu, cînd a făcut cerul, n-a spus «Să facem», ci «Să se facă cer»⁵, să se facă lumină⁶ și tot așa a spus cînd a făcut fiecare făptură. Acum, însă, a spus: «Să facem». Aici e vorba de voință, de deliberare, de împărtășirea unui gînd unei alte persoane de aceeași cinste.

— Dar cine este cel care avea să fie creat, că se bucură de atîta cinste?

— Omul! Ființă mare și minunată! Mai cinstită înaintea lui Dumnezeu decît toată creația, pentru care a fost făcut și cerul și pămîntul și tot restul creației. Omul, a cărui mîntuire atîta iubit-o Dumnezeu, că pentru om nici pe Fiul Său Unul-Născut nu l-a cruțat⁷. Că Dumnezeu n-a încetat să facă și să împlinească totul pînă ce nu l-a urcat și nu l-a așezat pe om în dreapta Lui. Și strigă Pavel zicînd: «Și ne-a sculat împreună cu El și ne-a pus să ședem împreună cu El în dreapta Lui întru cele cerești, în Hristos Iisus»⁸. De aceea, voință, deliberare, și împărtășire de gînd! Nu pentru că Dumnezeu are nevoie de voință — Doamne ferește! — ci pentru ca să ne arate prin cuvinte cîntea dată omului.

— Pentru ce, însă, omul a fost făcut mai tîrziu decît lumea, dacă omul e mai de cinste decît lumea? m-ar putea întreba cineva.

— Tocmai pentru aceea, pentru că omul este mai de cinste decît lumea! După cum atunci cînd e vorba să se ducă un împărat într-un oraș, se duc înainte generali, prefecți, sutășii și toți slujitorii, ca să pregătească palatul împărațesc și să orînduiască toate celelalte lucruri, ca să primească cu multă cinste pe împărat, tot așa și aici; pentru că avea să intre în lume omul ca împărat a venit înaintea lui pe lume soa-

4. *Facere*, 1, 26.

5. *Facere*, 1, 1.

6. *Facere*, 1, 3.

7. *Romani*, 8, 32.

8. *Efesenii*, 2, 6.

rele, a mers înaintea lui cerul, a sosit înaintea lui lumina; s-au făcut și s-au pregătit toate; și numai atunci, în urmă, este adus cu multă cinste omul.

«Să facem pe om după chip». Să audă iudeul! Cui a spus Dumnezeu «Să facem»? Scrierile, în care sînt cuvintele acestea sînt ale lui Moisi, în care iudeii, mințind, spun că cred. Că mint și nu cred, o spune Hristos, muștrîndu-l. Ascultă! «Dacă ați crede în Moisi, ați crede în Mine!»⁹. Așa, însă, la iudei sînt cărțile, dar la noi comora cărților; la iudei scrierile, dar la noi scrierile și gîndurile.

— Spune-mi, iudeule, cui a spus: «Să facem pe om»?.

— Îngerului sau arhanghelului! Îmi răspunde iudeul.

— Îmi dai, iudeule, același răspuns pe care îl dau stăpînilor slugile vinovate, care merită bătaie; că slugile neavînd ce răspunde, spun ce le vine pe limbă. Răspunde-mi: Cărui înger, cărui arhanghel a spus Dumnezeu cuvintele acestea? Îngerul nu are calitatea să creeze, nici arhanghelul să facă asta! Pentru ce, la facerea cerului, n-a spus îngerului sau arhanghelului să-l facă, ci l-a făcut El singur și tocmai la facerea omului, ființă mai de cinste decît cerul și decît toată lumea, să ia pe slugi ajutători la creație?

2. Nu-i așa, nu-i așa! Îngerii trebuie să stea înaintea lui Dumnezeu, nu să creeze! Arhanghelii trebuie să slujească, nu să participe la gîndirea și voința lui Dumnezeu. Ascultă ce spune Isaia despre serafimi, puteri mai mari decît îngerii și arhanghelii: «Am văzut pe Domnul șezînd pe scaun înalt și prea înălțat, și serafimii stăteau în jurul Lui. Șase aripi la unul și șase aripi la altul-și cu două își acopereau fețele lor»¹⁰. Își acopereau fețele, pentru că nu puteau suferi strălucirea ce ieșea din tronul lui Dumnezeu. Ce spui? Serafimii stau în jurul Lui, atît de uimiți și spăimîntați și îl pot privi numai datorită pogorămîntului lui Dumnezeu, iar îngerii iau parte la gîndirea lui Dumnezeu și deliberează cu El? Dar asta nu se poate spune!

— Dar atunci cui a spus: «Să facem pe om»?.

— Sfetnicului minunat, Sfetnicului puternic, Dumnezeului tare, Domnului păcii, Părintelui veacului ce va să fie¹¹, Fiului Unuia-Născut al lui Dumnezeu! Acestuia I-a spus: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră»¹². N-a spus: «după chipul Meu și al Tău» sau: «după chipul Meu și chipul vostru», ci: «după chipul nostru», arătînd un singur chip și o singură asemănare. Dumnezeu și îngerul nu au același chip, nici aceeași asemănare. Cum ar putea avea și Stăpînul și sluga același chip și asemănare? Deci totul ne arată ca neadevărată spusa voastră. Cuvintele acestea arată chip de stăpînire, așa cum o arată și cuvintele care urmează. După ce a spus: «după chip și după asemănare», a adăugat: «Și să stăpînească peștii mării»¹³. Dar alta e stăpînirea lui Dumnezeu și alta stăpînirea îngerilor. Cum pot avea aceeași stăpînire și slugile și Stăpînul, și cei ce slujesc și Cel Ce poruncește?

Dar iarăși se scoală alții și spun că Dumnezeu are același chip ca și noi. Aceștia înțeleg greșit cuvintele Scripturii. Scriptura n-a spus după chipul ființei lui Dumnezeu, ci după chipul stăpînirii Lui, așa precum am arătat în cuvintele ce-au fost adăugate îndată de Scriptură. Că Dumnezeu n-are chip omenesc, o spune Pavel. Ascultă! «Bărbatul nu este dator să-și acopere capul, fiind chipul și slava lui Dumnezeu; iar femeia este slava bărbatului»¹⁴. De aceea femeia este datoare să aibă aco-

9. Ioan, 5, 46.

10. Isaia, 6, 1—2.

11. Isaia, 9, 6.

12. Facere, 1, 26.

13. Facere, 1, 26.

14. I Corinteni, 11, 7.

perămînt pe cap»¹⁵. Dacă apostolul ar fi vrut să spună în acest text că «chipul» arată asemănarea desăvîrşită cu Dumnezeu şi că de aceea bărbatul se numeşte chip al lui Dumnezeu şi că Dumnezeu are forma aceasta, atunci, după erezii aceia, Pavel ar fi trebuit să spună că şi femeia este chip al lui Dumnezeu, nu numai bărbatul. Nu fac, oare, femeia şi bărbatul un singur tip, nu au aceleaşi trăsături, aceeaşi asemănare?

— Atunci pentru ce bărbatul se numeşte chip al lui Dumnezeu, iar femeia nu?

— Pentru că nu e vorba de chipul care înfăţişează forma, ci de chipul care arată stăpînirea, pe care îl are numai bărbatul, nu şi femeia. Bărbatul nu-i supus nimănui; femeia, însă, e supusă bărbatului, după cum spune Dumnezeu: «*Către bărbat întoarcerea ta şi el te va stăpîni*»¹⁶. Deci pentru asta bărbatul este chip al lui Dumnezeu, pentru că nu are pe nimeni peste el, după cum nici peste Dumnezeu nu este cineva mai mare, ci pe toate le stăpîneşte; femeia, însă, este slava bărbatului, pentru că este supusă bărbatului. Şi iarăşi, în altă parte, Pavel spune: «*Nu trebuie să socotim că Dumnezeu este asemenea aurului sau argintului sau pietrei, care este cioplitură a meşteşugului sau gândului omenesc*»¹⁷. Cu alte cuvinte Pavel spune aşa: «Dumnezeirea depăşeşte nu numai orice chip văzut, dar nici mîntea nu-şi poate închipui cum este Dumnezeu». Cum poate avea, dar, Dumnezeu chip de om, cînd Pavel spune că nici mîntea nu-şi poate închipui fiinţa lui Dumnezeu? Despre chipul nostru şi forma noastră toţi ne putem face uşor o idee.

Aş fi vrut iarăşi şi acum să vorbesc de milostenie, dar timpul nu mă lasă. De aceea tac. Vă îndemn, însă, să păstraţi cu sfinţenie cele spuse şi să aveţi grijă să duceţi o viaţă curată, ca să nu veniţi la biserică în zadar şi fără de folos. Că pierdem negreşit viaţa veşnică, dacă nu facem fapte bune, chiar dacă am păzi dreapta învăţătură. «*Nu tot cel ce-Mi spune Doamne, Doamne, va intra în împărăţia cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri*»¹⁸.

Să facem, dar, voia lui Dumnezeu cu toată sirguinţa şi rivna, ca să putem intra în ceruri şi să dobîndim bunătăţile gătite celor ce iubesc pe Dumnezeu, pe care, facă Dumnezeu, ca noi toţi să le dobîndim, cu harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care Tatălui împreună cu Sfîntul Duh, slavă, putere, cinste, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

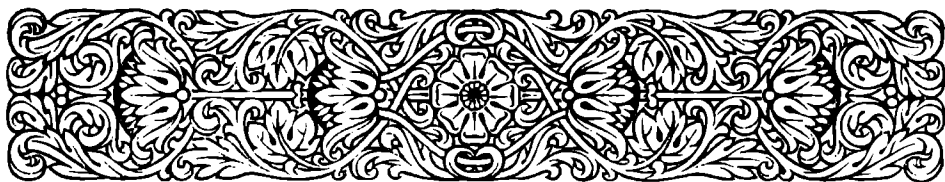
Traducere de Pr. D. FECIORU

15. *I Corinteni*, 11, 10.

16. *Facere*, 3, 16.

17. *Faptele Apostolilor*, 17, 29.

18. *Matei*, 7, 21.

ȘTIRI ECUMENICE

— Comitetul executiv al Federației Mondiale a tineretului ortodox, *Syndesmos*, s-a reunit la Atena, între 17—21 ianuarie 1985, sub președinția lui Georges Nahas, președintele federației venit din Liban. El s-a ocupat în mod esențial de pregătirea diverselor manifestări care se vor desfășura în cadrul *Anului internațional al tineretului*. Comitetul a decis organizarea celui de-al 2-lea *Festival internațional al tineretului ortodox*, care va avea loc în Grecia, la Patras, între 26 august — 1 septembrie 1985, cu tema «*Biserica, o comunitate euharistică*». De la 10 pînă la 15 august, Federația *Syndesmos* va organiza a 4-a tabără internațională «*Agape*» în Tuupovra (Finlanda), care are scopul să facă tinerii să cunoască mai bine Biserica Ortodoxă a Finlandei.

Comitetul executiv a adoptat deopotrivă proiectul unei a 3-a *Consultații internaționale a școlilor de teologie ortodoxă* care va fi convocată în 1986 sub numele «*Părinții epocii bizantine în formația teologică de astăzi*».

— Mitropolitul Nicolae Eremia, fost episcop al Patriarhiei Moscovei în Franța, a murit la 23 ianuarie 1985 la Sainte-Genevève-de-Bois (Franța), în vîrstă de 92 ani. Era decanul de vîrstă al episcopatului ortodox în Franța.

— În Biserica Ortodoxă a Poloniei se organizează un Muzeu al Bisericii Ortodoxe sub egida Bisericii autocefale ortodoxe poloneze. Corpul expoziției va fi constituit din colecții de icoane, de cărți vechi de cult și podoabe liturgice ortodoxe. Obiectele provin mai ales din regiunile Selmo și Podalia. Inițiativa aparține I.P.S. Vasile care a colecționat obiectele ce urmează să fie expuse. Muzeul are menirea să arate prezența ortodoxă în cultura poloneză.

— În curînd Biserica Ortodoxă Sirbă va edita un curs complet de Patrologie. El va avea 6 volume, și va cuprinde prezentarea literaturii creștine din primele 8 veacuri ale Bisericii. Lucrarea aparține Pr. Prof. Atanasie Ievtici, profesor la Facultatea de Teologie din Belgrad. Publicarea acestui curs a început în anul 1984 prin cel de al doilea volum — «*Părinții și scriitorii orientali din secolele IV—V*».

— Sf. Sinod al Patriarhiei Moscovei în ședința sa din 26 decembrie, 1984 a făcut următoarele alegeri și numiri în sinul său: I.P.S. Teodosie de Smolensk a fost ales arhiepiscop al Berlinului și exarh pentru Europa Centrală; I.P.S. Chiril, rectorul Academiei Teologice și al Seminarului din Leningrad a fost ales arhiepiscop al Iaroslavl; I.P.S. Melchisedec, fost exarh la Berlin, a fost ales arhiepiscop la Sverdlovsk (în munții Ural) și lăcșitor al episcopiei din Celiabinsk (scaun episcopal vacant de mai mulți ani); I.P.S. Juvenal de Irkutsk a fost ales arhiepiscop la Kursk (500 km

la sud de Moscova); I.P.S. Chrisostom de Kursk a fost ales arhiepiscop la Irkutsk (în Siberia, pe lacul Baikal) și locțiitor al episcopiei de Khabarovsk (Siberia orientală); P.S. Serghie de Solnetchnogorsk, vicar al episcopiei Moscovei, a fost numit reprezentant al Patriarhiei Moscovei pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor la Geneva, înlocuind pe Pr. Prof. Vital Borovoi.

— Institutul teologic St. Serge din Paris pentru a se conforma nomenclurii și repartiției unităților de valoare în uz din școlile teologice franceze și străine și pentru a facilita obținerea de echivalențe a procedat la o schimbare a programului său de învățământ. Dacă pînă la această dată cursurile de licență durau cinci ani, apoi metriza și doctoratul, începînd cu anul acesta primul an de studii — va fi considerat un an propedeutic, după care se poate obține un bacalaureat în teologie, următorii trei ani fiind consacrați studiului în vederea obținerii licenței în teologie. După aceea urmează metriza și doctoratul în teologie. Institutul St. Serge a fost fondat în 1985. Actualmente el are 25 de studenți la zi și 213 studenți la fără frecvență. Pe lângă aceștia mai frecventează cursurile acestui institut cca. 100 de auditori.

— I.P.S. Damaschin, episcop al Bisericii Ortodoxe Grecești din Elveția și pastorul Jean-Pierre Jornod, președintele Consiliului Federației Bisericilor Protestante din Elveția, au deschis la 1 februarie la Lausanne, lucrările unei comisii de dialog între Bisericile protestante și Bisericile ortodoxe din Elveția. Pentru început discuțiile s-au concentrat asupra căsătoriilor mixte între protestanți și ortodocși.

— Statisticile publicate în anul 1985 de Biserica Ortodoxă din Cehoslovacia indică la 1 octombrie 1984 că număra 4 episcopii, 17 protopopiate și 221 parohii deservite de 110 preoți. Biserica posedă o Facultate de teologie la Presov, publică trei reviste lunare, un anuar teologic și o culegere de articole de teologie care apar anual. Se estimează că numărul ortodocșilor Bisericii Ortodoxe Cehoslovace ar fi de 150.000.

— Părintele Gheorghios Tsetsis, director adjunct al Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru într-ajutorare a Bisericilor și asistența refugiaților, a fost numit de către Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice reprezentant permanent al Patriarhiei pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor. El succede Mitropolitului Emilianos (Timiadis) care a ieșit la pensie la 31 decembrie 1984.

Părintele Tsetsis are vîrsta de 50 de ani. El a făcut studiile sale teologice la Facultatea de teologie ortodoxă din Halki, urmînd și cursurile Institutului Ecumenic din Bossey. După ce a lucrat la Secretariatul Sf. Sinod al Patriarhiei Ecumenice, apoi ca arhidiacon diocesan în Insulele Principelui (Marea Marmara), el a fost angajat de Consiliul Ecumenic unde a lucrat în Comisia pentru într-ajutorare a Bisericilor și asistența refugiaților, ocupînd diverse funcții pînă a ajuns la cea de director adjunct.

În perioada 1965—1982 el a fost și preotul parohiei grecești din Geneva și vicar episcopal pentru Elveția. Este căsătorit și tată a doi copii.

— Între Biserica necalcedoniană a Siriei — reprezentată prin patriarhul său Mar Ignatius Zakka Iwas — și Biserica Romano-Catolică — reprezentată de Papa Ioan Paul al II-lea, s-a semnat un acord care permite creștinilor romano-catolici și ortodocși-necalcedonieni să apeleze la preoții ortodocși și respectiv romano-catolici pentru euharistie, spovedanie și mirungere cînd preoții propriei lor Biserici nu sînt

disponibili. Acordul acesta reprezintă prima declarație comună de acest fel dintre romano-catolici și o Biserică Orientală necalcedoniană.

— Biserica Ortodoxă Rusă a numit în ședința Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse din 26 decembrie 1984 un nou reprezentant pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Este vorba de Episcopul Serghei de Solneenogorsk. P.S. Serghei (Fomin) este în vîrstă de 35 de ani. El succede părintelui Vitali Borovoi. Înainte de numirea sa în această funcție, P.S. Serghei a fost timp de doi ani vicar al episcopiei Moscovei.

— Statistici recente arată că există aproximativ un milion de ortodocși în Australia, din care 700.000 sînt de origine greacă. Dintre aceștia cca. 300.000 sînt născuți în Grecia. Arhiepiscopul grec din Australia este I.P.S. Stylianos.

— După Serviciul de Presă protestant romand, care citează Institutul de cercetări pentru Orientul Mijlociu din Londra, Islamul și creștinismul sînt cele mai numeroase religii din lume. Fiecare din ele ar avea cca. un miliard de adepți. Ele sînt urmate de hinduism (500 milioane), budism (245 milioane) și iudaism (15 milioane). În decursul ultimilor 50 de ani islamul a progresat cu 500%, creștinismul cu 47%, catolicii mai repede decît protestanții (în 1984 existau 565 milioane de catolici față de 324 milioane de protestanți). Hinduismul a progresat cu 117%, budismul cu 63%, în timp ce iudaismul a scăzut cu 4%.

— Conform cu «Annuario pontificio» publicat în 1985 la Librăria Vaticanului, membrii colegiului cardinalilor sînt în număr de 124. Există 2.440 de scaune episcopale (în creștere cu 18 față de numărul celor existente în anul 1984); 188 de reședințe; 69 de numiri de prelați teritoriali; 21 de exarhate apostolice și ordinariate; 75 de vicariate apostolice; 52 de prefecturi, apostolice; 101 Conferințe episcopale; 6 misiuni sui generis și 7 administrații apostolice.

Numărul hirotonirilor în cursul anului 1984 a fost în creștere de 4,55% față de anul 1983. În anul 1984, Ioan Paul II a numit 186 noi episcopi și Vaticanul a restabilit relații diplomatice cu încă 5 state, printre care și S.U.A.

— În luna noiembrie 1984 Sinodul General al Bisericii Anglicane a acordat admiterea femeilor la hirotonie. Aceasta a creat o serie de discuții și luări de poziție nu numai în lumea ortodoxă, ci și în sinul Bisericii Anglicane. Din Biserica Greacă se aud voci care se adresează Patriarhiei Ecumenice cerînd acesteia să verifice punctul ei de vedere cu privire la dialogul cu anglicanii. Există Biserici membre în Comuniunea mondială anglicană care vor chiar să părăsească comuniunea mai sus menționată.

Hotărîrea Sinodului General al Bisericii Anglicane precizează că hirotoniile nu vor fi conferite înainte de 1990.

Canonicul Hugh Wÿbrew, secretar asociat al Arhiepiscopiei de Canterbury pentru problemele ecumenice aduce următoarele precizări în ceea ce privește hotărîrea luată de Sinodul General al Bisericii Anglicane :

1. «Numai Sinodul General al Bisericii Anglicane a luat decizia menționată, și aceasta nu este absolut obligatorie. Ea nu are urmări în Bisericile anglicane din Scoția, Țara Galilor și Irlanda. Este așadar inexact să se spună că Biserica Anglicană a luat această decizie, dat fiind că rămîn mai mulți membri ai Comuniunii Anglicane care nu au decis pînă în prezent să porceadă la hirotonirea femeilor în preot.

2. Decizia din luna noiembrie a Sinodului General al Bisericii Anglicane este numai începutul unui proces de lungă durată al cărui rezultat nu este încă sigur. Situația este următoarea : legislația pe care Sinodul General a cerut-o va fi pregătită și

supusă Sinodului pentru aprobare. Dacă nu va fi aprobată, va fi ulterior trimisă sinoadelor diocezane spre a fi studiată și nu va putea reveni la Sinodul General decât dacă va fi aprobată de majoritatea sinoadelor diocezane. În cazul când ea va reveni aprobată la Sinodul General, va avea nevoie de două treimi din majoritatea fiecăreia din cele 3 camere (episcopii, clerul și laicii) pentru a fi aprobată. La această ultimă etapă nu există nici o certitudine ca o atare legislație să poată obține cele două treimi ale majorității fiecărei camere. În noiembrie, este știut, că nu a existat majoritatea celor două treimi în camera clerului. Cu toate că este adevărat că 1990 va fi data cea mai apropiată la care femeile vor fi în mod canonic admise la preoție, nu este încă sigur că ele vor fi de fapt apte pentru hirotonie la acea dată.

Legislația poate așadar îngreuna acceptarea canonică a femeilor la preoție, dar mentalitatea lumii occidentale (unde s-a renunțat la ideea că preoția este și sacerdotiu nu numai minister) și situația Bisericilor (unde lipsa vocațiilor la preoție este din ce în ce mai simțită) poate grăbi în sensul hotărârii din noiembrie trecut deciziile celor 3 camere.

Vasile RĂDUCA

ACTIVITATEA ECUMENICĂ INTERNAȚIONALĂ A REPREZENTANȚILOR BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN ULTIMUL TRIMESTRU AL ANULUI 1984

Și în ultimul trimestru al anului 1984, Biserica Ortodoxă Română, prin delegații ei, a avut o prezență activă în cadrul Mișcării ecumenice. Mandatele acordate reprezentanților Bisericii noastre au evidențiat poziția pe care Biserica Ortodoxă Română o are față de temele și problemele dezbătute la aceste întruniri ecumenice. Delegații români au expus atât în ședințele plenare cât și în grupele de lucru la care au activat în cadrul sesiunilor respective, poziția Bisericii și Statului nostru în problemele majore contemporane, cum ar fi dezarmarea, securitatea, încrederea între Bisericile și popoarele din Europa și din lume.

Cu această ocazie, delegații Bisericii Ortodoxe Române au reliefat și acțiunile concrete pe care le întreprinde Biserica noastră în scopul atingerii acestor deziderate,

În afară de teme de ordin social general în ultimul trimestru au avut loc și reuniuni care au dezbătut, mai ales, probleme de natură dogmatică, de teologie ecumenică, precum și festivitățile unor anumite organizații și organisme ecumenice internaționale. Reprezentanții noștri au mai participat la diferite consultații și sesiuni de dialog dintre diferitele Biserici.

Redăm în cele ce urmează, în ordine cronologică, activitatea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române, în perioada octombrie-decembrie 1984.

*

Între 1—5 octombrie 1984, la Beienrode, R.F.G., a avut loc sesiunea comună a Comisiilor pentru dezarmare și securitate europeană din cadrul Conferinței Creștine pentru Pace.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a aprobat ca din partea Bisericii Ortodoxe Române, la această sesiune, să participe Pr. Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și Pr. Mircea Basarab, parohul comunității ortodoxe române din München, R.F.G.

Tema generală a sesiunii a fost: «Contribuții ale creștinilor la mărturia pentru pace și la slujirea păcii — 40 de ani după San Francisco (1945) și 10 ani după Helsinki (1975)».

Delegații români au activat în cadrul primei grupe de lucru, unde au prezentat propuneri și amendamente la documentul-teză elaborat de membrii acesteia. Ei au insistat mai ales asupra cerinței ca armamentele nucleare să nu fie folosite în nici un fel de împrejurare, mai ales în cadrul condițiilor politice actuale. Reprezentanții români au arătat că, toate conflictele dintre state pot și trebuie să fie rezolvate pe calea tratativilor, atrăgând atenția asupra faptului că C.C.P. nu trebuie să negligeze nici latura teologică a acestei organizații, avînd grijă ca toate manifestările și contribuțiile sale în mișcarea pentru pace să se situeze pe poziții specific creștine și să fie bazate pe astfel de argumente.

În final a fost adoptat un Comunicat.

*

La Riva del Garda, Italia, între 3—8 octombrie 1984, s-au desfășurat lucrările întrunirii organizată de Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene al Bisericii Romano-Catolice.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Actuala întrunire a avut ca temă: «Crezul nostru — izvor de speranță». Referatele principale au avut următoarele titluri: 1. «Crezul speranței noastre»; 2. «Crezul de la 381»; 3. «Constantinopol (381), Calcedon (451), Riva del Garda (1984)».

Lucrările s-au desfășurat, atît în plen cît și pe grupe de lucru, delegații Bisericii Ortodoxe Române activînd în grupa teologică în care s-a discutat în primul rînd interpretarea termenilor teologici din cadrul simbolului de credință niceo-constantinopolitan. În toate intervențiile s-a accentuat ideea că, simbolul credinței cu doctrina lui despre Sfînta Treime, dă tuturor creștinilor o bază pentru o înțelegere comunitară a mărturiei lor și pentru un sens comunitar al lumii.

După audierea unui mesaj al Papei Ioan Paul al II-lea, a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a subliniat că în simbolul credinței există o pnevmatologie cu aplicare imediată, actuală în societatea vremii noastre, simbolul creștin fiind un simbol al păcii.

Important este de reținut că, în cadrul serviciului religios ecumenic oficial în ziua de 7 octombrie 1984, simbolul credinței niceo-constantinopolitan a fost rostit fără Filioque ca act de voință spre unitate, de speranță și de dragoste creștină.

*

Academia teologică din Leningrad și-a serbat în zilele de 8—11 octombrie 1984, cea de a 175-a aniversare. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române la acest jubileu au fost: Pr. Prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului teologic din Sibiu și Pr. Prof. Ștefan Alexe, de la Institutul teologic din București.

În cadrul festivităților, conducerea Academiei a evidențiat momentele de seamă din istoria acestui așezămînt teologic.

Delegații noștri au avut convorbiri cu membrii corpului profesoral ai Academiei, procedîndu-se la un larg schimb de experiențe. Ei au fost de asemenea primiți, în cadrul unei audiențe, de către I.P.S. Mitropolit Antonie al Leningradului, fiind prezent și I.P.S. Arhiepiscop Kiril de Viborg.

*

Între 14—20 octombrie 1984, în orașul Wuppertal, R.F.G., a avut loc cea de a 16-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Tineretului din Europa, la care au participat peste 70 de delegați din 19 țări, membre de drept ale organizației.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a fost prezent Drd. I. Tulcan.

Lucrările desfășurate în ședințe plene și-au continuat activitatea și în patru grupe de lucru. Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a activat în cadrul grupei a 2-a, care s-a ocupat de tema: «Pe drumul unei comunități ecumenice». Drd. I. Tulcan a prezentat activitatea ecumenică din țara noastră, concretizată în cele 44 de conferințe interconfesionale.

Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare a împlinit vârsta de 70 de ani de viață și 14 ani de păstorire ca patriarh al acestei Biserici Ortodoxe surori. Cu această ocazie, între 26—30 octombrie 1984, la Sofia, s-au desfășurat festivități prilejuite de aceste jubilee. Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a delegat pe I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, I.P.S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos și P.C. Pr. Dumitru Dima, directorul Seminarului teologic din București, să reprezinte Biserica noastră la aceste manifestări.

Duminică, 28 octombrie 1984, în biserica Sfintului Alexandru Nevsky din Sofia s-a oficiat slujba solemnă la care au luat parte toți membrii delegațiilor ortodoxe prezente la acest moment aniversar, prilej cu care I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a transmis mesajul frătesc adresat sărbătoritului de către Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. După serviciul religios a urmat o recepție oferită de Biserica Ortodoxă Bulgară la Palatul Național al Culturii, la care au participat membrii delegațiilor, membrii Sfintului Sinod ai Bisericii Ortodoxe Bulgare, personalități ale vieții culturale din Sofia.

Cu ocazia prezenței delegației Bisericii noastre la Sofia, membrii delegației au făcut o vizită și bisericilor ortodoxe române din capitala Bulgariei. La dejunul oficial oferit în ultima zi a festivităților, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române, a rostit o cuvântare în care a subliniat importanța legăturilor frățești dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Bulgară și a evidențiat contribuția Bisericii noastre la manifestarea unității Bisericilor Ortodoxe în general.

Între 8—10 noiembrie 1984, la Viena, Austria, a avut loc aniversarea într-un cadru festiv a 20 de ani de la înființarea Fundației «Pro Oriente» cu sediul la Viena. Această Fundație este cea de a doua instituție ecumenică a Bisericii Romano-Catolice după Secretariatul pentru Unitate și a fost fundamentată de către Cardinalul Franz König, la 4 noiembrie 1964.

Festivitățile au fost deschise la sediul asociației «Pro Oriente» în ziua de 8 noiembrie, în prezența Președintelui Austriei, Dr. Rudolf Kirchschleger și a Rectorului Magnific al Universității din Viena. Au fost prezenți reprezentanți de seamă ai lumii creștine europene, Biserica noastră fiind reprezentată de către I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, căruia i-a și fost conferită o diplomă de «membru de onoare» al conducerii Asociației. S-a avut în vedere la acordarea acestei înalte distincții contribuția I.P.S. Mitropolit Antonie la opera ecumenică, atât în cadrul Asociației «Pro Oriente», cât și în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al dialogului bilateral ortodoxo—romano-catolic.

Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a mulțumit călduros pentru cinstea făcută și a citit un mesaj al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin adresat Exc. Sale Cardinalul König. Acest mesaj reliefează bunele raporturi existente între conducătorii celor două Biserici, precum și speranța încurajatoare a mersului ascendent a relațiilor bilaterale dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romeno-Catolică.

*

I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei și P.C. Pr. Ilie Georgescu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor, au participat între 13—16 noiembrie 1984, la Veletri, Italia, la lucrările sesiunii Prezidiului lărgit al Conferinței Creștine pentru Pace.

Ordinea de zi a lucrărilor a fost deschisă printr-un raport al Președintelui Conferinței Creștine pentru Pace, Dr. Károly Tóth. La punctul «discuții», în numele Bisericii Ortodoxe Române, I.P.S. Mitropolit Nestor a prezentat poziția Bisericii noastre în ceea ce privește pericolul accelerării cursei înarmărilor nucleare, evocând vibrantul Apel pentru pace lansat omenirii de către participanții la Adunarea pentru Dezarmare și Pace a Cultelor din România, care a avut loc la București, în luna iunie 1984.

În zilele următoare, au fost discutate probleme privind organizarea celei de a VI-a Adunări Generale a C.C.P., care se va desfășura între 2—9 iulie 1985, la Praga, Cehoslovacia.

În încheierea lucrărilor, Sesiunea Prezidiului lărgit al C.C.P. a lansat un document privind dezarmarea, un Comunicat în care se află concluziile asupra acestei reuniuni și o scrisoare de felicitare adresată Episcopului Desmond Tutu din Africa de Sud, laureatul Premiului Nobel pentru Pace pe anul 1984.

În ceea ce privește documentul pentru dezarmare, P.C. Pr. Ilie Georgescu a făcut unele adăugiri aprobate de către cei prezenți, adăugiri care au îmbogățit conținutul documentului final.

După încheierea lucrărilor, delegații români au fost invitați la Roma, unde, în ziua de 15 noiembrie 1984, au avut o întâlnire cu Cardinalul Willebrands, iar miercuri, 21 noiembrie 1984, au fost primiți de către Papa Ioan Paul al II-lea, care s-a întreținut cordial cu I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, rugându-l să transmită Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, salutările sale frățești.

La inițiativa Consiliului Ecumenic pentru Tineret din Europa, între 23—30 noiembrie 1984, Drd. Ioan Stoica de la Sectorul Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române, a participat în orașul Suzdal, U.R.S.S., la cea de a IV-a întrunire regională a tineretului creștin din țările socialiste ale Europei.

Intrunirea a avut ca scop pregătirea celei de a IV-a Conferințe Ecumenice Europene pentru Tineret care se va desfășura între 8—15 august 1985, la Tampere, Finlanda, precum și a altor manifestări și festivități dedicate Anului Internațional al Tineretului — 1985.

Tema generală a întrunirii a fost: «Participarea la dezvoltarea acțiunilor pentru pace».

Ca bază de discuții au fost prezentate următoarele referate: 1. «Actuala situație economică și politică din Apusul Europei»; 2. «Participarea și dezvoltarea pentru pace — aspecte teologice».

În cadrul ședințelor plenare și în grupele de lucru s-au dezbătut următoarele teme: a) «Rolul regiunii Europei de Răsărit în C.E.T.E.»; b) «Slujirea creștină în societatea socialistă»; c) «Mărturia creștină pentru unitate și pace».

*

Sîmbătă, 8 decembrie 1984, I.P.S. Arhiepiscop Adrian Hrițcu al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la festivitățile inaugurării Capelei și a Colegiului pentru bursierii ortodocși ai Bisericii Evanghelice din R.F.G., în localitatea Erlangen.

La festivitate au mai fost prezenți ierarhi și preoți ai unor alte Biserici Ortodoxe, reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice și ai organelor locale de stat.

La agapa care a urmat festivităților propriu-zise a luat cuvîntul și delegatul Bisericii noastre, care a subliniat printre altele faptul că, această inaugurare are menirea ca pe viitor Bisericile să se cunoască mai bine nu numai pe tărîm teologic, ci și practic, al trăirii în credință și iubire.

*

La invitația Bisericilor din Cehoslovacia, între 10—13 decembrie 1984, la Karlovy Vary a avut loc o Consultație cu tema «Angajamentul Bisericilor pentru pace și dreptate în Est și Vest». Această consultație, denumită «Karlovy Vary VI», face parte din cadrul seriei de întruniri între Bisericile Est Europene și Bisericile din S.U.A., pe teme teologice. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au fost prezenți Pr. Prof. Ștefan Alexe de la Institutul teologic din București și Diac. Prof. Aurel Jivi, de la Institutul teologic din Sibiu. Delegații români au luat cuvîntul prezentînd activitatea internă și externă a Bisericii Ortodoxe Române pentru apărarea păcii și pentru dezarmare, evidențiind motivele teologice, etice, misionare și sociale care stau la baza activității pentru promovarea păcii în lume. Reprezentanții români au activat în cea de a doua grupă de lucru care s-a ocupat de două obiective: 1. Adoptarea unui program imediat pentru crearea de relații între Biserici și popoare, și 2. Adoptarea unui program pe termen mai lung care privește relațiile internaționale și regionale.

Participanții la Consultație au adresat cite o scrisoare atît Președintelui Statelor Unite ale Americii cît și Președintelui Sovietului Suprem al U.R.S.S. în care se exprimă bucuria pentru reluarea negocierilor dedicate dezarmării de la Geneva. De asemenea, a fost adresată o scrisoare și Președintelui Conferinței de la Stockholm în care se afirmă dezideratul întăririi încrederii în securitatea și dezarmarea din Europa.

*

Între 10—14 decembrie 1984, la Iserlohn, Westfalia, R.F.G., s-au desfășurat lucrările Colocviului teologic dedicat documentului de la Lima «Botez, Euharistie, Ministeriu», manifestare organizată în strînsă legătură cu Comisia «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Tema acestui al doilea Colocviu a fost: «Influența și înțelegerea confesională și bisericească, proprie fiecărei Biserici, asupra receptării documentului «B.E.M.» și consecințele unei astfel de reflectări».

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic universitar din București. Această manifestare a vizat două aspecte preponderente:

a) luarea în considerație, pe de o parte, a influenței înțelegerii confesionale asupra receptării documentului «B.E.M.» pentru a evidenția că acest proces conciliar are rolul de a discuta nu numai convergențele deja realizate, dar și divergențele, adică seria de probleme care au fost lăsate deschise de către documentul de la Lima.

b) punerea în evidență a influenței ce îmbogățește, exercitată de către convergențele existente în document prin însăși procesul conciliar asupra înțelegerii confesionale.

Referenții principali și-au axat tezele lor pe noțiunea de receptare, analizând aspectul fiecărei Biserici în acest proces în vederea progresului pe calea spre unitate creștină în cadrul unui consens existent deja în documentul de la Lima.

Comunicatul final al Colocviului notează între altele că rapoartele celor trei secții de lucru ale Colocviului au evidențiat influența înțelegerii confesionale asupra receptării documentului «B.E.M.» și se poate exercita în două modalități diferite :

a) dacă înțelegerea confesională rămâne închisă în ea însăși, făcând abstracție de credința apostolică în totalitatea sa, ea transformă în acest fel procesul de receptare al «B.E.M.», ca document ecumenic, într-un proces de reconfesionalizare.

b) dacă înțelegerea confesională rămâne deschisă către totalitatea credinței apostolice atestată în Sfânta Scriptură și transmisă în Biserică prin puterea Duhului Sfânt, atunci receptarea documentului «B.E.M.» va duce în mod implicit la îmbogățirea spirituală reciprocă dintre Biserici.

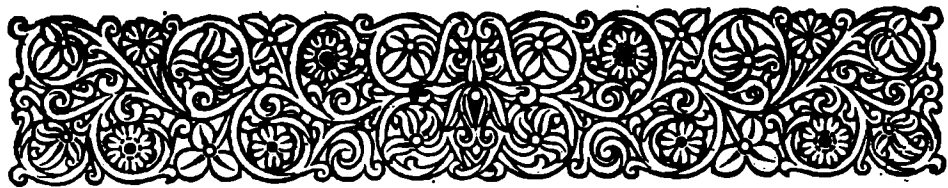
*

După cum am văzut, reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, în ultimul trimestru al acestui an, și-au adus o contribuție substanțială la temele organizate, influențând în multe cazuri hotărârile luate la aceste întruniri ecumenice internaționale.

Prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, viața ecumenică a Bisericii noastre este dinamică, plină de forță, bucurându-se de deosebită audiență în cadrul întregii Mișcări ecumenice.

Florin ROȘCA

STUDII ȘI ARTICOLE

MINTUIREA SUBIECTIVĂ ȘI UNELE ERORI ÎN LEGĂTURĂ CU EA

Unul dintre capitolele cele mai importante ale învățăturii noastre creștine este capitolul Mîntuirii subiective. Este o chestiune complexă cu implicații antropologice, hristologice și haritologice. Ea a fost studiată sub diferitele sale aspecte iar unele înfățișări ale sale au fost interpretate greșit de protestantism și de urmașii direcți ai acestora, neoprotestanții.

Sublinierea acestor erori o vom revela în rîndurile ce urmează.

Căderea omului în păcat a atras după sine o serie de urmări nefaste pentru om, o înrăutățire a existenței sale. Neputîndu-se singur reabilita și reface legătura cu Creatorul, Dumnezeu printr-un act de iubire a hotărît mîntuirea neamului omenesc. Aceasta s-a îndeplinit prin trimiterea Fiului Său în lume (Ioan III, 16), care prin întruparea Sa (Ioan I, 14) și printr-o întreită misiune: de profet, arhiereu și împărat, desfășurate în mijlocul oamenilor, i-a ajutat să devină iarăși în starea de fii adoptivi ai lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14, 16), mîntuindu-i de păcat.

Această eliberare a omului căzut în păcat prin învățătura și persoana Domnului Hristos se numește mîntuirea obiectivă sau mîntuire în înțeles obiectiv (1. Cf. Hristu Andrutsoș, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe răsăritene*, Traducerea de dr. Dumitru Stăniloae, Sibiu, 1930, pag. 181; Prof. N. Chițescu, Prof. Isidor Todoran și Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, București, 1978, pag. 109; Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 2, București, 1978, pag. 109).

Dar acest mare dar oferit oamenilor de către Dumnezeu nu efectuează integral actul mîntuitor, ci el constituie doar aspectul referit la Părintele ceresc, actul de iubire oferit întregii lumi (I Timotei II, 4). La acest bun, omul trebuie să adere individual, să și-l apropie prin eforturi proprii și îndelungate.

Înșușirea subiectivă, aderarea omului la învățătura Mîntuitorului și transformarea sa într-un om nou printr-o comuniune cu Hristos se numește mîntuire subiectivă. Prin ea se efectuează un proces sufletesc individual, o transformare interioară a aceluia care dorește a-și însuși mîntuirea obiectivă. Este deci, fața subiectivă a mîntuirii. (2. Cf. H. I. Andrutsoș, *op. cit.*, p. 146, Prof. N. Chițescu, *Sinteză asupra dogmei soteriologice privită interconfesional*, Ortodoxia, 1959, nr. 2, p. 197).

Însă și mîntuirea subiectivă este o lucrare divino-umană, pentru că omul nu este lăsat singur, la puterile sale proprii spre a-și însuși mîntuirea obiectivă, ci este ajutat de harul Duhului Sfînt din partea lui Dumnezeu, care luminează susține și întărește credința și iubirea oricărui credincios dornic de mîntuire. Deci mîntuirea subiectivă se îndeplinește prin trei elemente: harul Duhului Sfînt, din partea lui Dumnezeu; credința lucrătoare prin iubire (Galat. V, 6) sau credința și faptele bune din partea omului. Această conlucrare și colaborare vine prin imboldul harului Duhului Sfînt care începe actul mîntuirii, îl ajută și susține pe credincios, în tot timpul vieții sale, în diferitele sale stadii de îndreptare și desăvîrșire.

Harul Duhului Sfînt nu este numai un atribut al Duhului Sfînt, a doua persoană a Sfintei Treimi, ci a întregii Sfinte Treimi, deși este continuatorul întru mîntuire al Domnului Hristos (Ioan, XIV, 16; XV, 26) și întemeietorul faptic al Bisericii (Faptele Ap. II, 4). Însă el apare strîns unit cu Hristos, pentru că Biserica este mireasa și trupul lui Hristos, al cărei cap este (Efeseni, I, 22) iar credincioșii sînt mădulare (Efes, I, 23). El este de asemena strîns unit cu Tatăl, dintru carele porcede (Ioan, XV, 26). Deci, harul Duhului Sfînt constituie suma energiilor Treimice pornite din însăși ființa divină, revărsate în sufletele oamenilor, care-i transformă și-i desăvîrșește, îndumnezeindu-i — și făcîndu-i capabili de o viață nouă în Hristos prin încorporarea în Biserică, și făcîndu-i moștenitori ai împărăției cerești. Deci, toți credincioșii încadrați în Biserică se împărtășesc din bunurile sale prin tainele și ierurgiile acesteia și primesc diferite daruri. (Efes. V, 22; Isaia, XI, 2—3) (3 Cf. N. Chițescu, *Sf. Har*, București 1944, p. 42; Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 197; Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Is. Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Dogmatica*, p. 661).

Mîntuirea subiectivă fiind o lucrare divino-umană, care operează în sufletul fiecărui individ este dinamică, vie și se îndeplinește în diferite etape după cum harul lucrează în om. Astfel avem: 1) pregătirea sau chemarea, 2) îndreptarea, renașterea sau sfințirea și 3) mărirea.

Prin pregătire sau chemare (Rom. VIII, 29—30) omul este îndemnat — extern — de a auzi cuvîntul lui Dumnezeu predicat în Biserică de a se deștepta la o nouă viață și de a primi credința creștină. Aici accentul cade pe predică, pe dorința de a auzi (Romani, X, 14—15). Însă, în acest stadiu harul lucrează și în interiorul omului, printr-o chemare lăuntrică, insuflîndu-i-se o simțire de căință și o dorință de a primi adevărurile revelate: «Auzind ei acestea au fost pătrunși la inimă» (Fapt. Ap. II, 37; Romani XIII, 13). Deci, pe lîngă predica exterioară trebuie să fie și o luminare lăuntrică a lui Dumnezeu spre deschiderea inimii necredinciosului și primirea predicii și înrădăcinarea adevăratei credințe creștine. (4 Cf. Macarie Bulgakov, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, tom. II, Trad. de Arhim. Gherasim Timuș-Piteșteanul, 1887 p. 339).

Astfel, omul în această etapă dorind să se împărtășească din mila dumnezeiască se îndreaptă spre primirea botezului creștin. Tradiția creștină ne arată că la începutul creștinismului — cînd botezul se săvîrșea la adult — exista o perioadă de pregătire, numită catehemenat,

în care timp aceștia ajungeau la conștiința păcatului și la dorința de mîntuire (5 Cf. Prof. N. Chițescu, și colab. Dogmatica, p. 700, Hr. Andrutsos, *Dogmatica*, p. 248). Însă, în această etapă pregătitoare harul nu vine în mod necesar după pregătire, căci ar însemna că îndreptarea aparține omului, în începutul său, cum învățau semipelagenii. Ori, începutul mîntuirii aparține harului lui Dumnezeu, care se oferă omului prin dar, liber, în mod gratuit, din bunătatea lui Dumnezeu. (Efes. II, 8). Deci, îndreptarea este operă dumnezeiască, pornită din inițiativă și bunătate divină, iar omul fiind chemat de sus la ea, trebuie să nu se opună și să colaboreze liber (6 Cf. Prof. N. Chițescu și colab. *ibid.* p. 701, Hr. Andrutsos, *Dogmatica*, 249).

Îndreptarea propriu-zisă — a doua etapă a mîntuirii subiective — este o lucrare mai adîncă a harului Duhului Sfînt. Acum harul se sălășluiește în interiorul omului și operează o lucrare negativă prin ștergerea păcatului și vinei moștenite, ca și a celor săvîrșite personal precum și o parte pozitivă, producînd, o transformare lăuntrică, punînd începutul unei vieți noi. Acest eveniment se produce prin taina botezului și echivalează cu intrarea omului în Biserică sau corpul tainic al lui Hristos (7. Cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Dogmatica*, vol. 2, p. 349).

Sfințirea este aspectul pozitiv al îndreptării — constituind ființa acesteia — și este starea de comuniune harică cu Dumnezeu, cugetul bun și dispoziția sfîntă care sălășluiesc în noi întărindu-l în credință și iubire. Această stare, sub conducerea harului, se manifestă în fapte bune și progresează mereu în bine (8 Cf. Prof. N. Chițescu și colab. *Dogmatica*, p. 702).

Așadar, în îndreptare, starea negativă de iertare a păcatelor și dezbrăcarea de omul cel vechi (Colos. III, 9; Efes. IV, 22; 25) coincide cu îmbrăcarea în omul cel nou, după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și sfințenia adevărului (Colos. III, 10; Efes. IV, 24). Aceste două aspecte nu pot fi despărțite, deoarece lucrarea ce se efectuează este una și anume: îndreptarea și mîntuirea noastră (9 Cf. Pr. D. Vezuianu, *Îndreptarea după Epistolele Pauline*, și după *Epistola Sf. Iacob*, Studii Teologice, nr. 5—8, 1977, pag. 509).

Totuși, aspectul pozitiv al îndreptării, sfințenia comportă o dezvoltare, în colaborarea omului cu harul, un progres în viața nouă în Hristos și în comuniunea cît mai strînsă cu El. Sfințenia și mărirea sînt rezultatul eforturilor și acțiunilor credincioșilor de la chemare pînă la ultimul stadiu și sînt legate strîns între ele, dovedind că cel ce crede «este îndreptat și i s-a îndeplinit dorința de a fi împreună cu Hristos». (Filip. I; II Corint. V, 8) (10. Cf. Pr. D. Vezuianu, *op. cit.*, p. 513; Hr. Andrutsos, *Dogmatica*, p. 253).

Evident, această viațuire în Hristos nu este uniformă, căci nu toți credincioșii depun același efort în colaborare cu harul divin și nu toți realizează același profil moral. Sînt, deci, diferite trepte ale moralității, diferite grade ale îndreptării și sfințirii, cărora le corespund diferite grade ale mării în viața veșnică. Credinciosul este dator să se silească a depune cît mai mult efort spre a se urca cît mai mult pe treptele desăvîrșirii, spre a ajunge «la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13).

Ajutorul dat omului prin harul divin — în mîntuirea subiectivă — este o operă divino-umană, unde omul răspunde la acțiunea divină prin credință și voință, prin cunoștință și efort, este un dialog între Dumnezeu și om. În această întrepătrundere între acțiunea divină și răspunsul omului subzistă o serie de neînțelegeri între credincioși.

Chestiunea cea mai dificilă și plină de mister și care a dat naștere la diverse erezii este aceea a libertății omului și legătura sa cu harul divin. În adevăr, creștinismul ortodox și cel romano-catolic învață că harul divin oferindu-se omului și ajutîndu-l în efectuarea mîntuirii subiective nu stingherește întru nimic libertatea omului; mai mult, harul divin departe de a robi libertatea ne ajută să fim liberi prin această colaborare (11 Cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, op. cit., p. 317). Protestanții și urmașii lor, neoprotestanții afirmă că harul lucrează irezistibil în sufletul omului, anihilînd complet libertatea lui. Ei pleacă ceva mai de departe: de la urmările păcatului originar. După ei, păcatul originar, spre deosebire de ortodocși, care învață că acesta numai în parte a alterat însușirile bune ale omului, lăsîndu-i totuși capacitatea de a sesiza binele, de a putea să colaboreze cu harul divin; după protestanți — cu Luther și mai ales Calvin — păcatul a nimicit tot ce era bun în om, făcîndu-l neputincios de orice bine, făcîndu-l ca un buștean. În acest caz nu mai există nici o posibilitate de colaborare între om și harul divin, căci toate faptele naturale ale omului sînt rele. Omul este complet pasiv în opera de îndreptare a sa, singur Dumnezeu este activ. Dumnezeu grăiește și lucrează totul, învață protestanții cu toate creaturile sale. Precum piatra și lemnul sînt în puterea și mîna lui Dumnezeu, la fel sînt intelectul și voia omului în puterea Sa, așa încît omul nu poate voi și alege nimic, decît ceea ce voiește Dumnezeu, fie în har, fie în minia sa (12 Cf. Möhler, la Prof. N. Chițescu și colab. *Dogmatica*, p. 691).

De aceea, în opera de mîntuire subiectivă, Dumnezeu lucrează singur în om, oferindu-i o putere de credință și voință spre a colabora ulterior cu harul Duhului Sfînt. Omul nu poate nici să primească și nici să respingă harul divin, ci harul lucrează irezistibil, iar cei ce nu ajung la mîntuire înseamnă că nu sînt atrași de har. Deci, harul nu este universal, ci se dă numai unora și în aceia lucrează irezistibil. Puterea de a se adapta pe sine la har, nu decurge din puterile noastre naturale, ci numai din lucrarea Duhului Sfînt. (13 Cf. Form. Concord. p. 666—667, la Hr. Andrutsoș, *Simbolica*, trad. din limbă greacă de Iustin Moisesescu 1955, p. 184).

Din această învățătură decurg două erori: neparticiparea liberă a omului la mîntuire și predestinația absolută. În adevăr, protestanții și urmașii lor neoprotestanții sau sectanții, neagă participarea liberă a omului la mîntuire, sprijinîndu-se pe anumite citații scripturistice. Astfel, ei citează cuvintele Mîntuitorului adresate iudeilor: «Nimeni nu poate să vină la mine, dacă nu-l va atrage Tatăl, care m-a trimis și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi». (Ioan VI, 44). Sau cuvintele Mîntuitorului din pilda păstorului celui bun: «Și Eu le dau viață veșnică și nu vor pieri niciodată și din mîna Mea nimeni nu le va răpi» (Ioan X, 28). Se mai iau ca sprijin cuvintele Sf. Pavel: «Căci în har sînteți mîntuiți prin credință și aceasta nu este de la voi; este darul lui Dumne-

zeu» (Efes. II, 8). Ca și afirmațiile aceluiași Apostol : «Căci Dumnezeu este cel care lucrează întru voi și ca să voiiți și ca să săvârșiți, după a Lui bunăvoință» (Filip II, 13).

Dar versetele citate arată necesitatea harului divin în opera de mîntuire și îndeosebi începutul harului în această operă (Efes. II, 8) și Filip (II, 13). Prin ele se arată că Dumnezeu poate da omului anumite înclinări spre a primi harul mîntuitor, dar nu se afirmă că El lucrează cu necesitate asupra noastră, excluzînd libertatea, individuală (14 Cf. H. Andrutsos, Simbolica, p. 190 ; Prot. Dr. P. Deheleanu, Manual de Sectologie, Arad, 1948, p. 278).

Mai mult, aceste cîteva texte trebuie completate cu alte texte scripturistice, care lămuresc complet chestiunea și care arată libertatea omului în strînsă colaborare cu harul divin, în mîntuirea subiectivă.

Astfel, citim în Vechiul Testament : «Iată eu astăzi ți-am pus înaintea viața și moartea binecuvîntare și blestemul. Alege viața ca să trăiești» (Deut. XXX, 19 ; Isaia, I, 19—20).

La fel și în Noul Testament Mîntuitorul învață în mod clar libertatea voinței. El spune tinărului bogat : «Dacă voiești să fii desăvîrșit, du-te vinde averile tale, dă-le săracilor și vei avea comoară în cer și vino de urmează Mie» (Matei XIX, 21 ; cf. Matei XXIII, 37 ; II Corint. V, 20 ; Apocalipsa III, 2, 20). Sf. Chiril al Ierusalimului afirmă în această privință : «să știi că tu ai un suflet cu voința liberă... care are puțința de a face cum voiește» (Cateheze, 4 cap. 18). La fel învață și Sf. Ioan Damaschin, afirmînd că dacă omul e rațional, atunci e stăpînul faptelor lui și e înzestrat cu liberul arbitru. Și mărturisirea ortodoxă a lui Dosoftei (1672) învață că voința omului e liberă, iar harul dumnezeiesc premergător luminează și se oferă numai pentru cei care-l doresc și voiesc a colabora cu el (15 Mărturisirea Ortodoxă la Hr. Andrutsos, Simbolica, p. 188).

Biserica Ortodoxă a învățat totdeauna că omul a fost creat liber, iar libertatea și rațiunea sînt cele mai importante însușiri ale ființei umane. Prin păcat ele s-au alterat, dar nu s-au distrus complet. Libertatea poate colabora cu harul divin, care o îndrumază și-i dă posibilitate de dezvoltare și desăvîrșire. «Veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi» (Ioan VIII, 32) sau «Domnul este Duh și unde este Duhul Domnului acolo este libertatea» (II Corint. III, 17). În adevăr, libertatea este piatra de temelie a întregii vieți morale și religioase.

Respingînd libertatea, protestanții și urmașii lor resping și universalitatea harului mîntuitor. Însă ortodocșii bazați pe cuvintele Mîntuitorului, învață că harul se oferă tuturor oamenilor : «Mergînd învîțați toate neamurile» (Matei XXVIII, 19 ; Marcu XVI, 15 ; I Corint. IX, 22 ; I Timot. II, 4).

Protestanții și urmașii lor învață în legătură cu mîntuirea subiectivă — că Dumnezeu din veac a hotărît pe unii oameni la mîntuire, fără a ține seama de credința și faptele lor, iar pe alții i-a hotărît la pieire. Primilor le trimite irezistibil harul divin și se mîntuiesc, iar celorlalți nu le trimite har și se osîndesc. Cu alte cuvinte, ei susțin predestinația absolută, adică alegerea unora și respingerea altora din veac,

la mîntuire. (16 Cf. Hr. Andrutsos, Simbolica, p. 193. Prof. N. Chişescu, Despre predestinaţie, Studii Teologice, nr. 7—8, 1954, p. 414).

Predestinaţia absolută decurge în primul rînd din aceeaşi eroare fundamentală, că după păcatul originar însuşirile omului se deteriorează complet şi devine neputincios, ca un obiect, din care cauză singurul motor în opera de mîntuire revine harului. În al doilea rînd, susţin ei, prin predestinaţie, omul se smereşte, înţelegînd că el nu reprezintă nimic, iar dacă are parte de mîntuire, aceasta i se datoreşte lui Dumnezeu.

Prin predestinaţie, mai adaugă ei, i se oferă omului certitudinea mîntuirii. Omul care are experienţă şi se simte prin duhul Evangheliei unit cu Hristos, înţelege că el este mîntuit prin predestinaţie, este ales dintre mai mulţi şi nimic nu-l poate împiedica de la aceasta.

Omul la care mîntuirea sa depinde de anumite condiţii, credinţă şi fapte bune — afirmă ei, trăieşte într-o veşnică nelinişte şi îndoială asupra situaţiei sale de creştin. Însă, acel care se simte unit cu Hristos înţelege şi cunoaşte că deşi a fost păcătos, a fost ales de Dumnezeu pentru o viaţă veşnică. Atunci, dobîndeşte convingerea neclintită că a fost ales şi mîntuit, are deci certitudinea mîntuirii. (17 Cf. Hr. Andrutsos, Simbolica, p. 196; Prof. N. Chişescu şi colab., Dogmatica, p. 695). Mai mult, se afirmă că prin predestinaţie se înalţă majoritatea lui Dumnezeu, căci astfel se arată că El face absolut totul, aşa precum voieşte.

În sprijinul învăţăturii despre predestinaţie se invocă o serie de citate scripturistice. Cel mai uzitat este următorul: «Căci pe cei pe care i-a cunoscut mai înainte i-a şi hotărît să fie asemenea chipului Fiului Său, ca El să fie născut între mulţi fraţi, iar pe care i-a hotărît înainte, pe aceştia i-a şi chemat; şi pe care i-a chemat, pe aceştia i-a şi îndreptat; iar pe care i-a îndreptat, pe aceştia i-a şi mărit» (Rom. VIII, 29—30). Deci, din versetele amintite se deduce că Dumnezeu din eternitate a ales pe unii oameni la mîntuire fără nici un fel de condiţii din partea omului, ci numai din simpla Sa bunăvoinţă. Căci pe acei pe care i-a hotărît din veşnicie, i-a chemat la mîntuire, le-o oferit harul, i-a îndreptat şi preamărit.

În adevăr, aici este vorba de predestinaţie, dar nu de o predestinaţie absolută, necondiţionată ci de o predestinaţie relativă, condiţionată de preştiinţa lui Dumnezeu şi de anumite elemente ce ţin de fiinţa umană. Citatul respectiv îşi are dezlegarea, cheia în cuvintele: «pe cei care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a şi hotărît». Predestinaţia este precedată de atotştiinţa lui Dumnezeu: pe aceia i-a predestinat pe care i-a cunoscut din veşnicie că vor conlucra cu harul Său, vor crede şi vor face fapte bune. Deci, predestinaţia este condiţionată de preştiinţa lui Dumnezeu şi credinţa şi faptele bune ale omului. Chemaerea, îndreptarea şi preamărirea sînt în funcţie de colaborarea omului cu harul divin pe care omul o va efectua şi pe care Dumnezeu o preştia.

În problema predestinaţiei teologiei ortodoxe pleacă de la atotştiinţa lui Dumnezeu prin care Dumnezeu se cunoaşte pe sine, lucrurile din afară şi acţiunile oamenilor, din eternitate. El cunoaşte nemijlocit toate cele rele din trecut, prezent şi viitor. Însă această preştiinţă nu

inseamnă o influență asupra acestor fapte, o cauzalitate a lor, ci doar o prevedere a lor, precum medicul prevede o maladie a unui bolnav, dar nu este cauza acelei maladii (18 Cf. Hr. Andruțos, Dogmatica, p. 71, 73; Pr. Prof. D. Stăniloae, Dogmatica, vol. 2, p. 240).

Un alt pasaj scripturistic invocat în sprijinul predestinației absolute este al Sf. Pavel (Romani IX, 11—23), referitor la alegerea fiilor lui Isaac, care pare a depinde numai de voința lui Dumnezeu, de hotărârea Sa din eternitate : «că nefiind încă născuți (copii lui Isaac) nefăcînd ei ceva bun sau rău... nu din fapte ci de la cel care cheamă i s-a zis ei că cel mai mare va sluji celui mai mic... Căci grăiește către Moise : voi milui pe cine vreau să miluiesc și mă voi îndura de cine vreau să mă îndur (15). Scriptura zice lui Faraon : Pentru aceasta chiar te-am ridicat ca să arăt în tine puterea mea și ca numele meu să se vestească în tot pămîntul. Deci, dar Dumnezeu pe cine voiește îl miluiește și pe cine voiește îl împietrește (18). De ce dar mai dojenește (19)... Oare făptura va zice Celui care a făcut-o : De ce m-ai făcut așa ? Sau nu are olarul putere peste lutul său, ca din aceeași frămîntătură să facă un vas de cinste, iar altul de necinste ? Și ce este dacă Dumnezeu, voind să-și arate mînia Sa și să facă cunoscută puterea Sa a suferit cu multă răbdare vasele mîniei sale, gătite spre pieire. Și ca să arate bogăția slavei Sale către vase ale milei, pe care mai dinainte le-a gătît spre mărîre (21—23). Pasajul se referă la mîntuirea poporului evreu, prin alegerea celor doi fii ai lui Isaac, care pare a da dreptate susținătorilor predestinației absolute, căci înainte de nașterea lor s-a făcut alegerea neținîndu-se seama de fapte. «Pe Iacov l-am iubit și pe Isav l-am urît». Inșă aici Dumnezeu în atotștiința Sa a prevăzut care dintre cei doi fii ai lui Isaac va colabora cu harul său și care nu. Și exemplul lui Faraon (vers. 18) de împietrire a inimii, «pe cine voiește îl miluiește, iar pe cine voiește îl împietrește», nu îndreptățește predestinația absolută căci Faraon s-a împietrit în propriile sale păcate, făcîndu-l odios în fața lui Dumnezeu, care prevăzuse prin atotștiința sa acest fapt și l-a pedepsit. Din exemplul olarului Sf. Pavel ne arată că Dumnezeu este suveran și liber în acțiunile sale de a milui sau împietri, precum olarul face oale pentru diferite întrebuințări, fără ca oalele să-l tragă la răspundere (vers. 21). Totuși vasele mîniei suferite cu multă răbdare și gătite spre pieire și vasele milei gătite spre mărîre (vers. 22—23) — care reprezintă pe oamenii răi, care nu vor colabora cu harul Duhului Sfînt, iar ceilalți pe oamenii buni, care vor colabora cu Duhul Sfînt ne arată încă o dată preștiința lui Dumnezeu, care operează în mîntuirea omului. Deci și aici avem o predestinație relativă. (19. cf. Pr. S. Vlad, Lămurirea unor texte biblice, Ortodoxia, 1954, nr. 1, p. 50—51 ; Prot. Dr. D. Deheleanu, Manual de Sectologie, Arad, 1948, p. 281 ; Dr. Vasile Gheorghiu, Epistola către Romani a Sf. Ap. Pavel, Cernăuți, 1938, p. 228—234).

În tot pasajul amintit este vorba deci de o predestinație relativă. Mai mult, în întreg pasajul s-a arătat numai ce face Dumnezeu din partea sa, fără a se expune ceea ce trebuie să facă omul din partea lui. Apostolul nu amintește că ceea ce face Dumnezeu o face în dauna atot-

științei Sale. De aceea, textul trebuie coroborat cu cel din Romani (VIII, 29—30) (20 Cf. S. Vlad, op. cit., p. 52).

Textul următor în sprijinul predestinației este tot din Sf. Ap. Pavel: «Precum întru El ne-a și ales înainte de întemeierea lumii, ca să fim sfinți și fără de prihană înaintea Lui, mai înainte rânduindu-ne în a Sa iubire, să ne înfieze, prin Iisus Hristos, după bunăvoința voiei Sale» (Efes. I, 4—5). Cuvintele «El ne-a ales înainte de întemeierea lumii» și «mai înainte rânduindu-ne în a Sa iubire» se referă la alegerea creștinilor dintre ceilalți oameni, spre a-i îndrepta și a-i face fiii Săi. (21 Cf. Diac. Dr. H. Roventă, Epistola către Efeseni a Sf. Ap. Pavel București, 1929, p. 21). Tot astfel a ales pe Avraam și pe Israel dintre celelalte neamuri, precum a ales pe creștini dintre ceilalți oameni, din eternitate, evident pe bază de preștiință.

Nici cuvintele din Filipeni (II, 13) «căci Dumnezeu este Cel care lucrează întru voi și ca să voiți și ca să săvârșiți, după a Lui bunăvoință» nu se pot interpreta în sensul predestinației absolute. Prin ele se înțelege că toți creștinii trebuie să fie conștienți că fără harul lui Dumnezeu nu se poate voi și face ceva bun, urmînd ca omul să colaboreze cu el. (22. cf. Prof. N. Chișescu, *Despre predestinație*, Studii Teologice, 1954, nr. 7—8; Macarie, op. cit., p. 331).

În sfîrșit, textul din Iuda (I, 4) unde citim: «Căci s-au strecurat printre voi unii oameni nelegiuți, de mult hotărîți spre această osîndă, care schimba harul Dumnezeului nostru întru desfrinare» nu poate servi drept temei pentru predestinație. Căci cuvintele «oameni nelegiuți, de demult hotărîți spre această osîndă» se interpretează tot în sensul unei predestinări spre pieire, bazată pe preștiința divină, a îndărătniciei lor în rai.

Predestinația absolută a fost respinsă și de Sfinții Părinți. Sf. Ioan Gură de Aur spune: «Căci harul s-a revărsat peste toată lumea și acei ce nu voiesc să se folosească de harul acesta cu tot dreptul au să-și impute numai orbirii lor». (23. Sf. Ioan Gură de Aur, hom. VIII, II, 1, la Macarie, *Dogmatica*, vol. II, p. 359). În adevăr, Dumnezeu voiește mîntuirea tuturor (I Tim. II, 4; Ioan VI, 52). Mîntuitorul dă harul Său și celor buni și celor răi (Mat. XI, 28; XVIII, 14; Ioan VI, 44; XV, 4—8). Mîntuitorul a înființat o împărăție a harului pentru toți (Mat. XXVII, 19).

Iubirea și harul lui Dumnezeu se extind peste toată lumea. Așa precum Părintele ceresc a oferit mîntuirea obiectivă prin întruparea și jertfa Fiului Său pentru toți, în mod gratuit tot astfel trimite și harul Său tuturor celor ce vor să colaboreze cu el.

Și mărturisirea Ortodoxă a lui Dositei, vorbind despre predestinație arată că Dumnezeu primește la mărire pe unii și reprobă pe alții, nu fără motiv, ci pentru că a știut dinainte «că se vor folosi bine de libertate, iar pe alții că se vor folosi rău de ea». Iar în alt loc afirmă că harul se dă tuturor cum se oferă soarele celor dintru întuneric, dar folosește numai celor care consimt la poruncile necesare mîntuirii (24. cf. *Mărturisirea Ortodoxă*, p. 427—428, la Andrutsos, *Dogmatica*, p. 242, 248).

De altfel libertatea absolută a lui Dumnezeu și atotputernicia sa nu se știrbesc cu nimic respingându-se predestinația absolută. Căci acestea nu sînt cu nimic știrbite prin libertatea omului, care respinge uneori harul divin și săvîrșește răul. La Dumnezeu atributul său prin excelență este iubirea, care permite ca voinței sale de a mintui toată lumea să i se opună voința omului, libertatea sa. Dumnezeu nu lucrează pe planul atotputerniciei sale cu oamenii ci pe dimensiunea iubirii. Așa s-a efectuat mîntuirea obiectivă printr-un act de iubire și cheneză divină, tot astfel se îndeplinește și mîntuirea subiectivă. (24. Cf. Prof. N. Chițescu, *Despre predestinație, Studii Teologice*, 1954, nr. 7—8). Predestinația lasă fără răspuns întrebarea: care e motivul alegerii unora și părăsirii altora, în predestinația absolută? Oare Dumnezeu nu socotește pe toți oamenii egali prin însăși firea lor? Aceasta înseamnă o negare din partea lui Dumnezeu a însăși creației sale. (25. Cf. Prof. D. Stăniloae, *Dogmatica*, p. 315).

S-a amintit că prin predestinația absolută se oferă credinciosului respectiv siguranța mîntuirii și o pace și liniște sufletească. Însă, nesiguranța mîntuirii care-i adevărata stare religioasă a credinciosului, îndeamnă pe credincios la o lucrare continuă și veghe încordată, în loc să-l lase în liniște desăvîrșită și viață religioasă fără grijă. (26. Cf. Hr. Andrutsos, *Simbolica*, p. 196). Menținînd credința protestantă despre om că după căderea în păcat omul a devenit păcătos; mort, ca un obiect pasiv, adepții protestantismului mențin pe om în stare de mîntuire tot ca un obiect pasiv și că singur Dumnezeu este cel care mîntuiește.

Astăzi însă, adepții mai noi ai protestantismului și chiar unii neoprotestanți (bapțiștii) învață că în predestinația absolută este vorba numai despre alegerea unora spre mîntuire. Iar în viața practică predestinația absolută nu-i urmată de toți. (27. Cf. Andrutsos, *Simbolica*, 191; Prof. N. Chițescu și colabor., *Dogmatica*, p. 697).

Mîntuirea subiectivă — precum s-a amintit — este un act divino-uman și presupune și din partea omului un răspuns, o colaborare. Omul răspunde lui Dumnezeu printr-un act de acceptare a harului divin, prin credință. Aceasta este prima însușire a omului, care se trezește la chemarea harului divin și intră în legătură cu energiile divine mîntuitoare. Credința este în primul rînd, un act de înțelegere și adeziune intelectuală, la unele adevăruri revelate, venite prin auz, predică (Rom. X, 14), apoi un act de primire cu încredere și atașament la aceste adevăruri și în sfîrșit, o ascultare a lor și o viețuire în conformitate cu ele. Deci, ea este deșteptată prin harul premergător (Efes. II, 8), urmează actul de înțelegere și adeziune intelectuală la adevărurile religioase (Ioan VI, 69; Efes. I, 17—18) și supunerea cu voința și mintea și rodirea în fapte de iubire.

Credința fiind deșteptată în noi prin harul premergător, este un dar al lui Dumnezeu și de-abia începînd a viețui în noi, cu consimțirea noastră liberă devine din partea noastră instrumentul principal prin care primim cu adevărat harul mîntuitor și toate ce privesc viața și pietatea noastră (II Petru, I, 3) (28, Cf. Macarie Bulgakov, *Dogmatica*, vol. II, p. 390).

Dar credința nu este numai un act intelectual de acceptare simplă a adevărilor revelate, ci atașarea la Mîntuitorul și opera Lui, primind adevărurile și faptele din Evanghelie. Este un act moral de viață, pentru că a te atașa de Mîntuitorul și a-l iubi înseamnă a te depărta de lume. Însă credința care se perfecționează ulterior — cu ajutorul harului divin, este unită cu iubirea față de Dumnezeu și de semenii, cristalizîndu-se în fapte bune. De aceea învățătura corectă în legătură cu mîntuirea omului este că omul se îndreptează prin credință și fapte bune sau credință lucrătoare prin iubire (29, Cf. Hr. Andrutsos, op. cit., p. 260—261).

Mărturisirea ortodoxă a lui Dositei afirmă la fel că omul se mîntuiește prin credință — acceptarea adevărilor dumnezeiești — lucrătoare prin iubire sau îndeplinirea poruncilor dumnezeiești (30. Cf. Mărturisirea Ortodoxă, p. 435, la Andrutsos, Dogmatica, p. 261).

Și în Sf. Scriptură se vede legătura strînsă dintre credință și fapte bune, întrebuițîndu-se pentru dobîndirea mîntuirii, cînd credința (Ioan, V, 10; Ioan XVII, 3; Marcu XVI, 16), cînd iubirea (I Ioan III, 14; IV, 7), cînd faptele și păzirea poruncilor lui Dumnezeu (I Ioan, III, 23—24).

Sfinții Părinți susțin de asemenea că pentru dobîndirea mîntuirii e necesară credința unită cu fapta creștină. Astfel Sf. Ioan Gură de Aur spune: «Credința dreaptă fără fapte este ca un trup frumos și înfloritor care nu are putere, ci este asemenea trupurilor pictate». Iar Sf. Ioan Damaschin învață: «Credința se desăvîrșește în toți cei povățuiți de Hristos, ea crede cu fapta, este pioasă și împlinește poruncile Celui ce ne-a înnoit pe noi». (31. Cf. Prof. N. Chițescu și colab., Dogmatica, pag. 712).

Faptele bune sînt necesare, pe lângă credință pentru însușirea mîntuirii, căci prin activitatea liberă în direcția binelui se arată colaborarea omului cu harul divin. Fapta face să se arate fructele harului primit prin botez, însuflețind întreaga ființă și dîndu-i putința să ducă o viață de sfințenie. Faptele bune reliefează astfel unirea dintre puterea umană și puterea divină (32, prof. N. Chițescu, ibid., p. 713). În ce privește faptele bune ele sînt toate actele omenești care izvorăsc din iubire față de Dumnezeu și de aproapele, în liberă colaborare cu harul divin, anume: rugăciunea, postul, milostenia și propășirea vieții morale și materiale atît a individului cît și a societății (Mat. XXV, 40) (33, Prof. N. Chițescu, ibid., p. 711).

Nici Sf. Pavel nu acceptă drept temei al îndreptării omului numai credința ca adeziune intelectuală, fără faptele bune cum pare a reieși din textul din Romani (III, 28) unde citim: «Căci socotim că prin credință se va îndrepta omul fără faptele legii». Căci aici este vorba despre faptele legii iudaice, sau fapte naturale, pe care omul le face în afară de influența harului. Sf. Pavel vorbește de multe ori despre credința activă prin iubire și strîns unită cu ea (Evrei, XI, 6; Galat. V). Deci credința străbătută de fiorul iubirii și făcută vie prin fapte. De asemenea, Sf. Iacov pune un preț egal pe faptele bune ca și pe credință, arătînd rolul său important în mîntuire: «Dacă credința nu are fapte este moartă în ea însăși» (Iacov, II, 17, cf. II, 26).

Și la învățătura Bisericii Ortodoxe referitoare la credință și fapte bune necesare mântuirii subiective protestanții și urmașii lor opun unele erori. Astfel, după ei, în procesul mântuirii subiective faptele bune din partea omului sînt inutile, ineficiente, fiind suficientă numai credința. Căci Sf. Pavel așa învață, spun ei: «Dreptul prin credință va fi viu» (Rom. I, 17) sau «Căci socotim că prin credință se va îndrepta omul, fără faptele legii» (Rom. III, 28, cf. Galateni III, 28). Ei fac disociere între credință și fapte în procesul mântuirii, punînd temei numai pe credință.

Greșeala lor pleacă tot de la păcatul originar care a deteriorat complet ființa umană, lăsîndu-l ca un buștean și astfel actul mântuirii pleacă numai de la Dumnezeu, e un act al milostivirii divine. Omul nu poate răspunde cu nimic, decît cei aleși prin credință, care vine de la Dumnezeu, ca dar (Efeseni, II, 8). Aceasta, la rîndul ei, nu este un element care să cuprindă întreaga ființa noastră — intelect, sentiment, voință — ca în doctrina ortodoxă, ci un simplu element intelectual de receptare a meritelor Mîntuitorului de pe cruce, cu încredere și devotament. Deci, ea nu îndreptează pe om pentru dragostea și însușirile morale, care există în ea, ci numai pentru că prin ea omul își însușește dreptatea lui Hristos, adică meritele mîntuitoare ale lui Hristos (34, cf. Hr. Andrutsos, Simbolica, p. 217).

Elementul acesta de credință aduce după sine iertarea păcatelor sau nesocotirea păcatelor și proclamarea omului drept în fața lui Hristos, din cauza meritelor Sale mîntuitoare. Credinciosul, prin actul mîntuirii nu se transformă spiritualicește, ci numai este socotit drept o proclamare pur exterioară, nu i se iau în seamă păcatele, dar el rămîne moralmente același. (35. Cf. Hr. Andrutsos, *ibid.* p. 209).

Pentru aceste motive, după ei faptele omului nu contribuie cu nimic la îndreptare și prin urmare nu sînt necesare mîntuirii sau ca o răsplată spre viața veșnică. Singura credință este început, mijloc și sfîrșit al mîntuirii. Astfel, se ignorează transformarea lăuntrică a credinciosului, în timpul mîntuirii subiective, se nesocotește valoarea faptelor de evlavie și milostenie creștină. Ei iau drept sprijin textele pauline (Rom. I, 17 ; III, 28) și Galateni (II, 16) în care se afirmă că omul se mîntuiește numai prin credință, «fără faptele legii», ignorînd că aici este vorba de faptele legii mozaice sau faptele naturale dinainte de primirea harului și nu faptele creștine provenite din transformarea omului prin harul divin prin botez și dintr-o viață creștină.

De altfel, și Sf. Pavel completează textele amintite prin alte citate care ne arată concepția sa exactă referitoare la mîntuirea subiectivă. «Căci în Hristos Iisus, spune el, nici tăierea împrejur nu poate ceva, nici netăierea împrejur, ci credința care este lucrătoare prin iubire» (Galat. V, 6). Sf. Pavel nu înțelege credința numai ca o simplă acceptare prin cugetare a adevărurilor evanghelice, ci o dispoziție morală generatoare de fapte bune. El n-a înțeles niciodată că este vreo opoziție, între credință și faptele creștine. După cum se opune acestui fapt și Sf. Iacov cînd spune: «Credința dacă nu are fapte este moartă în ea însăși» (Iacov, II, 17). Deci doctrina ortodoxă respinge concepția protestantă a inutilității faptelor morale în mîntuirea subiectivă.

Ea se află pe linia justă a prediciei Mîntuitorului și a Sf. Apostoli care socotesc absolut necesare pentru mîntuire și faptele bune. Ei condiționează moștenirea împărăției cerești de săvîrșirea faptelor creștinești (Luca XII, 33; Rom. II, 6; Evrei VI, 10; II Timot. IV, 8). Faptele bune unite cu credința au valoare hotărîtoare în mîntuirea omului (Mat. XXV, 31—46). Ele nu sînt un adaos extern la credință, precum se socotește în protestantism, ci sînt o dezvoltare normală a credinței, omul crescînd prin ele în Hristos care este fericirea veșnică. (36. Cf. Prof. N. Chițescu, și colab., Dogmatica, p. 743).

Nesocotirea faptelor bune pentru mîntuire și susținerea că numai prin simpla credință — încredere — omul este mîntuit definitiv, duce și la altă gravă eroare, că cel socotit mîntuit este scutit și de judecata viitoare a Mîntuitorului.

Pentru acest motiv ei invocă spusele Domnului Hristos: «Cel ce crede în El nu este judecat, iar cel care nu crede a și fost judecat, fiindcă nu a crezut în numele Celui Unuia Născut, Fiul lui Dumnezeu» (Ioan, III, 18). Sau în alt loc: «Adevăr, adevăr zic vouă: cel care ascultă cuvîntul meu și crede în Cel care m-a trimis are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață» (Ioan, V, 24).

Însă, aici nu este vorba despre judecata viitoare, unde toți vor fi judecați, ci despre viața pămîntească prezentă, viața duhovnicească, pe care cel ce nu crede în Hristos nu o posedă ci petrece o moarte duhovnicească, adică într-o astfel de stare morală în care nu este în stare să săvîrșească fapte bune. Căci spune Sf. Ioan «Noi știm că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați; cine nu iubeste pe fratele său rămîne în moarte» (I Ioan, III, 14). Deci, este vorba despre moartea și viața duhovnicească iar nu despre cea trupească de la judecata universală (37. Cf. M.A. Calnev, Combaterea sectelor raționiste. Despre harul dumnezeiesc mîntuitor, Chișinău, 1931, pag. 9).

Cît despre judecata generală, la aceasta se vor prezenta nu numai păcătoșii ci și cei dreπți. «Toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși cei care au făcut cele bune, spre învierea vieții, iar cei care au făcut cele rele spre învierea judecării» (Ioan, V, 28—29) (Cf. Matei XXV, 32; II Corint. V, 10; Rom. X, 12—14). Deci nimeni nu poate să spună că este sfînt, că nu se va prezenta la judecata viitoare. La ea se vor prezenta și buni și răi și dreπți și nedreπți. Nimeni nu e scutit de ea, nici chiar îngerii, deși într-o situație specială (Mat. XXV, 31; XVI, 27).

Concepția protestantă prin acceptarea singurei credințe în procesul mîntuirii și respingerea faptelor bune, duce precum am amintit la îndreptarea exterioară a omului prin acceptarea meritelor mîntuitoare ale Domnului Hristos, prin iertarea păcatelor în mod pur formal și juridic, fără o transformare lăuntrică, interioară. Această stare de acoperire a păcatelor exterioare, creează în om o stare de închistare a credinței, de inerție a voinței și-i dă omului o siguranță a mîntuirii, stare neprielnică vieții credinciosului.

Mîntuirea căpătată prin credință este definitivă, sigură, afirmă ei și nimeni dintre cei care au experiența intimă că sînt dintre cei aleși nu mai pot cădea din har.

«Pe noi care eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos... ne-a sculat și ne-a pus să ședem întru cele cerești — căci în har sînteți mîntuiți prin credință și aceasta nu este de la voi : este darul lui Dumnezeu» (Efes. II, 5, 6, 8). Însă expresiile «ne-a făcut vii împreună cu Hristos», «ne-a pus să ședem în ceruri», «sînteți mîntuiți prin credință». Se referă la viața noastră trecută, ci nu la cea viitoare. Mîntuitorul ne-a reînviat suflete din moartea păcătoasă prin botez, ne-a deschis cerul, căci noi încă nu ședem în cer, ci noi «așteptăm ceruri noi și pămînt nou, în care locuiește dreptatea» (II Petru, III, 13).

Noi încă nu sîntem mîntuiți definitiv pentru a primi viața de veci, ci numai tindem spre ea (Filip. III, 12—14) ; vom primi mîntuirea, cu condiția «dacă vom păstra temeinic, pînă la urmă, începutul stării noastre întru El» (Evrei III, 14). Cei răscumpărați de Hristos și cei care cred în El, n-au primit viața veșnică, ci mîntuirea lor depinde de păstrarea credinței și săvîrșirea faptelor bune (38, Cf. M.A. Calnev, op. cit., p. 12).

Însuși Sf. Pavel spune : «Nu că am luat răsplata, ori sînt desăvîrșit, dar alerg după ea s-o cuceresc, întrucît cucerit am fost și eu de Iisus Hristos, Fraților, eu încă nu socotesc să o fi cucerit, dar una fac : uitînd cele ce sînt în urma mea și tinzînd la cele dinainte, alerg la țintă la răsplata dumnezeieștii chemări de sus, întru Hristos Iisus» (Filip. III, 12—14). Și Sf. Petru spune la rîndul său : «Cei prin harul Domnului nostru Iisus Hristos, credem că ne vom mîntui» (Fap. Ap. XV, 11). Iar Mîntuitorul spune în această privință : «Cel ce va răbda pînă la sfîrșit, acela se va mîntui». (Matei X, 22). Deci Apostolii nu se socotesc mîntuiți, ci ei o așteaptă, căci nu sînt desăvîrșiți. A crede în Fiul lui Dumnezeu nu ne poate da certitudinea acestui fapt (39. Cf. M. A. Calnev, op. cit., p. 14).

De asemenea, cel care socotește că stă bine, că se află în har, nu are certitudinea menținerii în el, pînă la sfîrșitul vieții. Sf. Pavel spune : «De aceea, cel căruia i se pare că stă, să ia seama să nu cadă». (I Corint. X, 12). De aceea trebuie să se vegheze pururea cu frică și teamă pentru că numai prin veghe și eforturi credinciosul se poate ridica pînă la cele mai înalte trepte ale desăvîrșirii (Efes. IV, 13). Căci mîntuirea se poate pierde prin păcate grele. Exemplele dreptilor și ale sfinților, care au pierdut starea de dreptate — David și Sf. Petru — pentru un timp determinat, demonii și Iuda în mod definitiv, ne arată că nimeni nu poate fi sigur de mîntuirea lui sau că-și va păstra toată viața starea de dreptate, nesăvîrșind păcatele grele (40. Cf. Hr. Andrusos, Dogmatica, p. 258, Prof. N. Chițescu și colab., Dogmatica, p. 703). Însă ea se poate recîștiga prin pocăință, post și rugăciuni.

Mîntuirea subiectivă depinde de factorii subiectivi ai omului, credința și fapte bune, factori instabili în veșnică schimbare determinat de anumite influențe exterioare, deci cu multe posibilități spre păcat, căci nimeni nu poate afirma statornicia în starea de har, în viața cea nouă creștină.

Așadar, omul trebuie să colaboreze totdeauna prin credință și iubire cu harul divin care să formeze un tot armonios și prin neîncetat efort să dea naștere unei personalități noi dornică să ducă o viață nouă în strînsă comuniune cu Hristos, în sînul Bisericii.

În concluzie, mîntuirea subiectivă se săvîrşeşte printr-o strînsă colaborare a harului Duhului Sfînt, oferit de Dumnezeu în mod gratuit omului și credința unită cu iubirea acestuia. Harul nu forțează cu nimic libertatea omului, ci doar o luminează și colaborează cu omul, re-născîndu-l, transformîndu-l și călăuzindu-l spre desăvîrșire și sfințenie pentru a putea moșteni viața veșnică.

Nu există o predestinare absolută a lui Dumnezeu alegînd din eternitate pe unii spre mîntuire și trimițîndu-le din abundență harul Său și o alegere din eternitate a altora spre pieire, căroră le refuză harul. Dumnezeu oferă harul Său tuturor oamenilor — universalitatea mîntuirii obiective și subiective — iar refuzul onora de a primi harul, care le aduce neprimirea în împărăția cerurilor, depinde de libertatea lor, pe care Părintele ceresc o cunoaște prin atotștiința Sa. Deci, la Dumnezeu există preștiința și de aceea se poate vorbi de o predestinație relativă și nu absolută.

Faptele bune sînt absolut necesare din partea omului, pentru mîntuire și ele decurg din credința sa, care este o acceptare a datelor neraționale ce coboară adînc în sufletul său, transformîndu-l și rîndind acte de evlavie și viață în Hristos. Harul divin începe în mod gratuit, actul mîntuitor divino-uman, printr-o pregătire, luminare, il ajută și susține tot rîstimpul vieții omului pe pămînt. Îndreptarea credinciosului este un act lăuntric, care renaște pe om la o viață nouă și nu unul static de acoperire a păcatelor, o simplă declarație exterioară juridică de îndreptare pentru meritele răscumpărătoare ale Mîntuitorului.

Îndreptarea este un proces sufletesc interior, un proces dinamic, în stare de devenire, de urcușuri, dar și de posibile coborîri, ce se va încheia odată cu viața credinciosului. Nimeni nu se poate socoti — deducînd din experiența proprie, de unire cu Hristos pe bază de credință — mîntuit cu certitudine și cu atît mai mult îndreptat pentru totdeauna în stare de sfințenie, fără posibilități de cădere și deci scutit de judecata viitoare.

Judecata generală este un eveniment eshatologic la care se vor prezenta toți oamenii, implicit îngerii și nici un muritor nu este scutit de ea.

Certitudinea mîntuirii n-au avut-o nici Apostolii Mîntuitorului. De asemenea, starea de dreptate, de om mîntuit nu este o situație stabilă, ci ea se poate pierde prin păcate mari, de moarte, căci ea este în funcție de însușiri subiective ale omului — credință și dragoste, de libertatea sa — care sînt influențabile de anumiți factori externi. Însă omul căzută în păcate se poate reabilita prin pocăința, Sf. Euharistie, post și rugăciune.

Oferită omului în mod gratuit și din iubire divină, ca și mîntuirea obiectivă, îndreptarea sau mîntuirea subiectivă este tot un dar dumnezeiesc, materializat prin harul Duhului Sfînt, cu care omul trebuie să colaboreze printr-un efort susținut, fiind încredințat că numai printr-o neîncetată colaborare se va menține în har și va dobîndi împărăția cerurilor.

Pr. Prof. I. CONSTANTINESCU

TEMEIURI NEOTESTAMENTARE PENTRU VOTURILE MONAHALE

GENERALITĂȚI: Dintre toate creaturile, omul a avut și are o constituție și o menire cu totul aparte. Creat «după chipul» lui Dumnezeu, el trebuia să se ridice deasupra lumii în care trăia, care îi fusese dată în stăpînire de Însuși Creatorul tuturor și să se asemene, prin virtuți, cu El.

El nu și-a onorat chemarea, s-a arătat neascultător și părăsind calea virtuții, a apucat calea păcatului. Dumnezeu, însă, n-a îngăduit să fie dată pierzării creatura sa cea mai iubită. De aceea, întocmai ca un tată iubitor, l-a condus pe acesta pe căi și prin mijloace diferite, de la starea de pruncie la cea de maturizare spirituală. I-a dat legi și i-a prevăzut pedepse pentru eventualitatea nerespectării lor, legi care aveau să-l conducă întocmai ca un pedagog spre realizarea chemării lui. «Iar cînd a venit plinirea vremii», cînd omenirea era pregătită să asculte direct voia lui Dumnezeu, care duce la desăvîrșire, «a trimis Dumnezeu pe Fiul Său». Acesta, îmbrăcînd firea umană, fără păcat, a arătat în propria Sa viață felul de viață desăvîrșit, la care omul era chemat. A împlinit întocmai în viața Lui voia lui Dumnezeu, exprimată în Legea Veche și mai mult decît atît, a plinit imperfecțiunea acestora, a desăvîrșit-o. Pentru că Legea Veche era imperfectă. Imperfecțiunea consta în modul în care era expusă voia lui Dumnezeu și a fost determinată de imperfecțiunea firii omenesti, de care, mijlocitorul Legii celei Vechi a trebuit să țină seama.

Legii celei Vechi, Fiul lui Dumnezeu i-a adăugat un element nou, sfaturile evanghelice, a căror împlinire aduce un plus de desăvîrșire, care se deosebesc de acestea sub următoarele aspecte :

a) Porunca este o regulă general obligatorie, a căror împlinire este necesară. Sfatul este un îndemn care face apel la voia omului spre realizarea unui bine mai înalt, a cărui țintă este desăvîrșirea. Porunca este obligatorie, pe cînd sfatul rămîne la latitudinea celui ce-l realizează.

b) Porunca presupune constrîngere, limitarea libertății, pe cînd sfatul, din contră, presupune îndelungă delibereare și libertate de alegere. Prima cadrează cu omul supus unei puteri din afară, cealaltă cu omul liber.

Sfatul cadrează în mod obligatoriu, deosebit, cu cei care trăiesc în stare de har : «Harul lasă loc celor desăvîrșiți cu duhul de a avea voia lor și libertatea de a face ce voiesc și de a se întoarce încotro voiesc»¹.

c) Porunca, fiind valabilă pentru toți oamenii, vizează minimum de virtute pe care orice om îl poate realiza. Sfatul, din contră, diferențiază pe oameni după aptitudini și după zelul pe care-l nutresc fiecare pentru împlinirea Legii Domnului.

Mîntuitorul Însuși subliniază acest aspect : El spune că «nu toți oamenii pot cuprinde cuvîntul acesta» (nu toți oamenii sînt făcuți pentru poruncile Domnului la tensiune înaltă de sfat — Matei 19, 11). În acest sens grăiesc și unele scrieri alcătuite încă de pe vremea creștinismului

1. Sf. Macarie cel Mare, *Omilia 27*, P.G., 34, p. 701.

primar. «Dacă poți purta întreg jugul Domnului — zice autorul scrierii intitulate «Învățătura celor 12 apostoli» — veți fi desăvârșit; dacă, însă, nu ești în stare, fă ceea ce poți»².

Autorul lucrării «Păstorul lui Herma» adaugă: «Păzește poruncile Domnului și vei fi cercat și înscris în numărul celor ce păzesc poruncile lui. Dacă, însă, vei adăuga pe lângă cele poruncite de Domnul vreun oarecare bine, îți vei câștiga vrednicie mai mare și mai onorat vei fi la Domnul decît aveai să fii»³.

Cel ce împlinește mai mult decît ceea ce este necesar pentru mînuirea sa, este în mod firesc mai înaintat pe calea desăvîrșirii. Numai unul ca acesta «nu trebuie să se laude cu faptele sale și să se creadă pe sine mare, ci să fie sărac cu duhul; dacă se face părtaș al harului, să nu se creadă pe sine că a ajuns ceva»⁴.

Sfaturile Evanghelice

1. Sfatul evanghelic al sărăciei

Înainte de a vorbi despre sfatul evanghelic al sărăciei, este necesar să expunem învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți referitoare la bunurile materiale.

Spre deosebire de vechile curente filozofice și de mitologiile orientale, după care materia, opera Demiurgului celui rău — este rea prin sine și sediul răului, după învățătura Sfintei Scripturi materia este opera lui Dumnezeu și, ca tot ceea ce a creat El, este «bună foarte» (Facere 1, 31).

Dumnezeu, zice Sf. Ioan Gură de Aur, a creat și a dispus totul spre slujirea și folosința omului. Astfel, pentru om a creat cerul, marea, pămîntul, aerul și toate cele cuprinse în ele. Pentru om a fost creat soarele și stelele, anotimpurile, zilele și nopțile⁵. Omul a fost creat ultimul, ca o încoronare a întregii opere divine, ca stăpîn, cap și coordonator al ei, așa cum de altfel reiese din descrierea naturii în așteptarea omului. «Și dacă natura întreață a fost alcătuită, cerul fiind încununat de stele, pămîntul strălucind de flori, cîmpiile fiind îmbleșugate de plante și copaci, lacurile și izvoarele mișunînd de pești și văzduhul răsunînd de cîntecul zglobiu al păsărilor, ...a cerut trupul pe capul său, orașul pe conducătorul său, creația pe împărat, adică pe om»⁶.

Omul a fost așezat în lume întocmai unui împărat, în palat strălucitor, fiind el pe pămînt ceea ce Dumnezeu este în cer⁷.

În Vechiul Testament virtutea este răsplătită cu abundență de bunuri materiale. Astfel, patriarhii sînt prezenți ca oameni îndestulați, care chivernisesc cu înțelepciune bunurile încredințate lor (Geneză 26,

2. *Didahia 6, 2*, ed. Schlecht, Freiburg 1900.

3. *Păstor Herma*, III, 5, 3, P.G., 2, p. 959—960.

4. *Sf. Macarie, Despre păzirea inimii*, 10, P.G., 34, 829.

5. *Omilia 22 la Elesenii*, 2, P.G., 62, 90; *Omilia 61 la Matei*, 1, P.G., 58, 59; *Omilia la Psalmul 7*, P.G., 55, p. 233.

6. *Omilia 7 la statui*, 2, P.G., 49, 93; *Omilia 14 la Romani*, 5, P.G., 60, p. 531; *Omilia 26 la Geneză*, 5, P.G., 53, p. 236.

7. *Către Stelian*, 2, 5, P.G., 47, p. 419; *Către Stagir*, 2, P.G., 47, p. 427.

13—24). Amintim, de asemenea, bunurile cu care a fost dăruit Iov înainte și după încercarea sa.

Nici în Noul Testament nu sînt disprețuite bunurile materiale, ci sînt considerate bunuri, mijloace indispensabile pentru menținerea vieții, pentru promovarea virtuții. În parabolele Sale, Mîntuitorul vorbește deseori despre împărați și înstăriți care-și încredințează bunurile slujitorilor lor, cu scopul ca ele să fie bine chivernisite și chiar înmulțite (Matei 25, 14—30). Numai că folosirea bunurilor trebuie făcută cu prudență, pentru ca nu cumva din stăpîn al acestora, omul să devină sclavul lor. În acest scop, Mîntuitorul atrage atenția ascultătorilor, zicînd: «Nimeni nu poate sluji la doi stăpîni, căci, ori va iubi pe unul și va urî pe celălalt, ori va ține la unul și va nesocoti pe celălalt; nu poate sluji în același timp lui Dumnezeu și lui Mamona» (Matei 6, 24). Pentru că acolo unde este comoara este și inima (Matei 6, 21). Acest adevăr este subliniat de Mîntuitorul printr-o seamă de parabole, dintre care amintim: parabola bogatului căruia i-a rodit țarina (Luca 12, 16—21) și parabola bogatului nemilostiv (Luca 16, 19—31).

Trăgînd o concluzie la toate cele zise în parabole, Mîntuitorul spune: «Cît de anevoie vor intra cei bogați în împărăția lui Dumnezeu. Mai lesne este să treacă o cămilă prin urechea acului, decît să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu» (Luca 18, 24—25).

Același lucru fac și Sfinții Părinți cînd scot în evidență acest aspect și biciuiesc fără milă pe cei stăpîniți de patima lăcomiei. Așa de exemplu, Sf. Ioan Gură de Aur urmărește pe cel bogat peste tot: în piață, acasă, la înasă, arătînd contrastul dintre viața sa plină de plăceri și lux și viața de mizerie a celor săraci și năpăstuiți. Imaginea pe care o prezintă este, de asemenea, la fel cu cea a bogatului nemilostiv din Evanghelie. Ca și acela, așa și aceștia, pe cînd dispun de lăzi multe și pline de haine și împodobesc cu aur, argint și pietre scumpe calul pe care se plimbă, casa încă și vasele de rînd, trec cu vederea pe cel creat după chipul lui Dumnezeu, care așteaptă gol și tremurînd. Pe cînd aceștia mîncă și beau peste măsură, lasă pe fratele lor în lipsă de cele necesare. Pe cînd risipesc în zadar bunurile materiale hrînind cîini și urși, lasă pe Hristos să moară de foame⁸.

Același lucru îl fac toți Părinții Capadocieni, dar mai ales Sf. Vasile cel Mare. El face un aspru rechizitoriu bogaților, zicînd: «Îți spun toate acestea, că vreau să te sustragi puțin de la gîndurile care te frămîntă și să reflectezi puțin asupra acestui aspect. Ai altele pogoane de pămînt, ai livezi de pomi fructiferi, ai munți, cîmpii, văi și riuri. Ce se va întîmpla cu toate acestea? Nu trei coți de pămînt te vor cuprinde? Nu va fi de ajuns greutatea cîtorva pietre pentru a păstra bietul tău trup? Pentru cine te obosești? Pentru cine nedreptățești? De ce aduni cu miinile tale material pentru focul cel veșnic? N-ai să te trezești niciodată din această beție? Mintea ta nu se va însănătoși? Nu-ți vei aduce înaintea ochilor tribunalul lui Hristos? Cum te vei dezvinovăți cînd te vor înconjura cei nedreptățiți și te vor acuza față de dreptul judecător? Ce vei face? Ce acuzați vei plăti? Ce martori vei aduce? Cum vei înșela pe judecătorul care nu se lasă mințit? Acolo nu va fi

8. *Omilia 2, 48 la Matci*, P.G., 68, p. 499; *Omilia 9 la Coloseni*, 1, P.G., 62, p. 361.

avocat, nu va pleda nimeni în așa fel încît judecătorul să nu vadă adevărul...» și încheie cu următorul sfat: «Să ascultați de sfetnicul cel bun, de Hristos, care v-a iubit, care s-a sărăcit pentru noi tocmai ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia lui» (II Cor. 8, 9), care s-a dat pe sine preț de răscumpărare pentru noi»⁹.

Porunca Mîntuitorului referitoare la bunurile materiale este de a le folosi pe acestea în măsura în care fiecare are nevoie de ele. Această poruncă era general valabilă pentru toți aceia care, deși doreau să-și mîntuiască sufletul, rămîneau tributari vechilor concepții de viață și urmărilor păcatelor. Pentru cei care voiau să progreseze pe calea desăvîșirii dă sfatul renunțării la toate bunurile materiale asigurîndu-i pe aceștia că de cele necesare acestei vieți se va îngriji Dumnezeu. «Nu vă îngrijiți de viața voastră, gîndindu-vă ce veți mînca sau ce veți bea, nici de trupul vostru, gîndindu-vă cu ce vă veți îmbrăca. Oare, nu este viața mai mult decît hrana și trupul mai mult decît îmbrăcămintea? Priviți la păsările cerului: ele nici nu seamănă, nici nu seceră, nici nu strîng nimic în grîinare și totuși, Tatăl vostru cel ceresc le hrănește» (Matei 6, 25—26).

Sfatul evanghelic al sărăciei este formulat și mai clar în convorbirea Mîntuitorului cu tînărul bogat care întrebă pe Iisus ce trebuie să facă pentru a moșteni viața veșnică. Mîntuitorul i-a zis că pentru aceasta este necesară împlinirea unui minimum de porunci: «Dacă vrei să intri în viață, păzește poruncile... să nu ucizi, să nu preacurvești, să nu furi, să nu faci mărturie mincinoasă, cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși». Dar tînărul nu se mulțumea cu atît, ci voia să fie desăvîșit. Mîntuitorul Hristos îi spune: «Dacă vrei să fii desăvîșit, du-te vinde-ți averile, dă prețul lor săracilor și vei avea comoară în cer. Apoi vino și urmează-Mi» (Matei 19, 16—25; Luca 18, 18—27).

Tilcuind această pericopă, Sf. Ioan Gură de Aur sublinia ideea că tînărul bogat n-a venit să ispitească pe Domnul, ci pentru că, sincer, dorea desăvîșirea. El spune: «Dacă ar fi venit să ispitească pe Hristos, Evanghelistul ne-ar fi descoperit și acest lucru, precum a făcut și cu alții, de exemplu cu cărturarul. Iar dacă evanghelistul ar fi omis lucrul acesta, desigur că Hristos l-ar fi vădit printr-o respingere deschisă sau printr-o aluzie, cel puțin pentru evitarea impresiei că El ar fi fost înșelat fără să observe. Dacă tînărul s-ar fi apropiat cu intenția încercării, nu s-ar fi îndepărtat întristat de cele auzite. Asemenea sentiment noi nu găsim la nici un fariseu; aceștia se umpleu de minie ori de cîte ori erau siliți la tăcere»¹⁰.

Consecvent cu sine însuși, Mîntuitorul este primul împlinitor al sfatului evanghelic referitor la renunțarea totală și liberă la bunurile materiale. Acest lucru reiese cu prisosință din convorbirea cu un cărturar, care și-a exprimat dorința de a-l urma. Știind că cuvîntul cărturarului nu era inspirat din convingerea că Iisus este Mesia cel promis patriarhilor, ci de ideea că în eventualitatea în care Iisus ar întemeia

9. Sf. Vasile cel Mare, *Către cei bogați*, 3—9, P.G., 32.

10. P.G., Coment. apud N. D. Spînu, *Sfaturile evanghelice în doctrina moralei catolice ortodoxe*, în rev. «Candela», 9—10, p. 266.

o împărăție, El ca sfetnic s-ar îmbogăți, Domnul îi răspunde : «Vulpile au vizuini și păsările cerului au cuiburi ; dar Fiul Omului n-are unde să-și plece capul» (Matei 8, 18). Cu alte cuvinte, se înșală cel ce crede că se poate îmbogăți în preajma lui Iisus sau că poate duce o viață plină de confort ; El, Fiul Omului, nu dispune nici de cele mai elementare condiții de viață.

Din cuvintele Mîntuitorului, în contextul cărora este formulat sfatul renunțării la bunurile materiale, desprindem ideea că nu recomandă sărăcia de dragul sărăciei, ca și cînd aceasta ar fi prin sine izvor de virtute, iar posedarea bunurilor materiale ar fi izvor al păcatelor. Mîntuitorul recomandă renunțarea la bunurile materiale ca o cale mai sigură de a evita ispitele ; în al doilea rînd, recomandă renunțarea la bunurile materiale în vederea ajutorării semenului aflat în lipsuri, în vederea milosteniei, în vederea concretizării iubirii față de semenul aflat în strîmtorare. Milostenia este, deci, cea care dă valoare și sens renunțării de bună voie la bunurile personale. Autorul epistolei lui Barnaba scria la vremea sa : «La toate să faci părtaș pe aproapele tău și nimic să nu socotești a fi doar proprietatea ta, pentru că dacă sin-teți părtași în cele stricăcioase, cu atît mai mult se cuvine să fiți în cele nesticăcioase»¹¹.

Dorința de desăvîrșire a vieții și împlinirea nu numai a poruncilor Domnului, ci și a sfaturilor pe care le-a dat El, a făcut ca în Biserica creștină primară de la Ierusalim toți cei ce aveau averi, venind la creștinism, vindeau averile și depuneau totul la picioarele Apostolilor : «Iar mulțimea celor ce au crezut aveau o inimă și un suflet și nici unul din ei nu zicea de averea lui că este a lui, ci toate le erau comune. Și nu era nimeni dintre ei lipsit» (F. Ap. 4, 32—33).

Sfîntul Ioan Gură de Aur, cel care a împlinit ca puțini alții sfatul evanghelic al renunțării la bunurile materiale, a făcut din milostenie cea mai înaltă dintre virtuți. Ea dă sens și celorlalte virtuți și fără ea, oricare dintre acestea își pierde valoarea. «Milostenia — zice el — dă multă îndrăzneală către Hristos. Ca o împărăteasă intră în absidele cerești și puterile cărora li s-au încredințat porțile cerului, dacă văd milostenia intrînd, cu mult respect deschid porțile pentru ea celorlalte virtuți. Dacă văd pe acestea venind fără milostenie, închid porțile»¹². Dar Sfîntii Părinți privesc renunțarea la bunurile materiale și din alt punct de vedere. Văd în renunțare o cale mai sigură care duce la desăvîrșire, pentru faptul că acela care renunță la bunurile materiale este scutit de griji și poate împlini cu mai multă ușurință poruncile Domnului. În acest sens spune Sf. Grigorie de Nazianz : «Am venit în lume ca să ne războim cu diavolul, care e despoiat de toate lucrurile și nu are nimic, de aceea trebuie să fim și noi despuiți de toate puterile pentru a-l învinge. Cel ce luptă îmbrăcat cu unul care nu e îmbrăcat, mai ușor ajunge doborît la pămînt, fiindcă are mai multe locuri de unde poate fi prins. Dacă voiți să vă bateți curajos cu diavolul, lepădați ce aveți, ca să nu vă trîntească la pămînt, căci toate lucrurile lumii ce sînt, decît haina ce te împiedică, în care cu cît ai mai multe, cu atît

11. P.G., 2, col. 777 apud D. Spînu, *op. cit.*, p. 267.

12. *Cuvînt la Proletul Ilie*, 1, P.G., 51, p. 337 ; *Omilia 32 la Evrei* 3, P.G., 63, p. 223.

ești mai ușor de învins»¹³. La fel gîndește și Sfîntul Vasile cel Mare : «descărcîndu-ne de povara adunării bogățiilor, îți îndrepti pașii către o viață iubitoare de sărăcie și lipsită de orice plăcere hotărîndu-te a-l urma pe Hristos, aleargă către viața cea purtătoare de cruce a monahilor» sau «cînd într-adevăr îți părăsești averea, să fii neclintit, ci încredințează-te, fără nici o îndoială, că trimiți toate acestea la cer, ascunzîndu-te în pîntecele celor săraci și iarăși le vei primi de la Dumnezeu cu prisosință»¹⁴.

2. *Statul evanghelic al fecioriei*

După ce omul a fost creat și așezat în paradis, a fost instituită și căsătoria. Scopul ei era perpetuarea neamului omenesc și ajutorarea reciprocă. După căderea în păcat, scopului ei inițial i-a fost adăugat un altul, al doilea, acela de a fi stavilă împotriva desfrîului. Pentru că, zice Sf. Ioan Gură de Aur, prin păcatul strămoșesc dorința s-a intensificat și s-a conjugat cu un rob de alte patimi, încît era tendința ca trupul să domine sufletul. S-a impus căsătoria pentru a-l ține pe om în limitele permise¹⁵ și pentru a stinge înflăcărarea firii¹⁶.

Căsătoria ține pe bărbat în înfrinare și nu lasă pe cel căzut în desfrîinare ca să moară, nu lasă ca templul sfînt să fie profanat și membrele lui Hristos să devină mădulare ale unei desfrîinate»¹⁷.

Dat fiind aportul căsătoriei și al familiei în general la progresul moral al societății, apar firești legile care i-au apărut statornicia, din cele mai vechi timpuri. Sugestivă în acest sens este prevederea Legii mozaice ca soțul care socotește că trebuie să-și lase soția, să-i dea carte de despărțire (Deuteronom 24, 11 ; Ierem. 3, 1).

Referîndu-se la problema despărțirii soților, Mîntuitorul Hristos o îngărădește și mai mult ; o permite doar în cazul cînd unul dintre ei e desfrînat. El zice : «S-a zis celor de demult : cine părăsește pe femeia sa, să-i dea carte de despărțire. Eu, însă, vă spun că oricine părăsește pe femeia sa în afară de pricina necredinței, o face să fie adulteră, iar cel ce ia de nevastă pe cea părăsită, comite și el adulter» (Matei 5, 31—32 ; 19, 3—9 ; Marcu 10, 11—12 ; Luca 16, 12). Mîntuitorul permite despărțirea soților în caz de adulter pentru motivul că legătura sufletească dintre cei doi soți s-a rupt, iar divorțul vine doar să confirme o situație *deja existentă*. Pentru *indisolubilitatea căsătoriei* pledează și cuvintele Apostolului Pavel care interzice despărțirea soților pentru motive religioase. «Dacă un frate are o nevastă necredincioasă și ea voieste să trăiască mai departe cu el, să nu se despartă de ea. Și dacă o femeie are un bărbat necredincios și el voieste să trăiască mai departe cu ea, să nu se despartă de bărbatul ei» (I Cor. 7, 12—14).

Sf. Pavel înfățișează căsătoria asemeni Tainei celei mari a unirii dintre Hristos și Biserică : «Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amîndoi un trup. Taina aceasta este mare, iar eu zic în Hristos și în Biserică» (Efes. 5, 31—32).

13. Alfons Rodriguez, *Calea desăvîrșirii creștine*, vol. IV, Oradea 1936, p. 162.

14. Teofan, episcop, *Vechile rînduiești monahale*, Mînăstirea Dob, 1929, p. 231.

15. *Omilia 16 către Romani*, 6, P.G., 60, p. 515.

16. *Despre feciorie*, 19, P.G., 48, p. 547.

17. *Despre feciorie*, 25, P.G., 48, p. 550.

În afară de calea căsătoriei, Sfinta Scriptură și Sfinții Părinți recomandă o a doua cale, mai sigură, care aduce un plus de desăvârșire în viața în feciorie. Într-una din disputele Sale cu fariseii, referitoare la divorț, ucenicii intervin și zc: «Dacă așa stau lucrurile cu bărbatul și nevasta lui, nu este de folos ca acesta să se însoare» (Matei 19,10). Mîntuitorul luînd cuvîntul, le-a zis: «Nu toți pot primi cuvîntul acesta, ci numai cei cărora le este dat. Fiindcă sînt fameni care s-au născut așa din pîntecele mamei lor, sînt fameni care au fost făcuți fameni de oameni și sînt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru împărăția cerurilor. Cine poate să primească cuvîntul acesta, să-l primească» (Matei 19, 11—12).

El lasă fiecăruia libertatea de a alege între viața de familie și cea de celibat, potrivit aptitudinilor și zelului fiecăruia după desăvârșire, știind că «nu toți pot primi cuvîntul acesta».

La rîndul său, Ap. Pavel, întreat fiind de către corinteni cum trebuie să-și ducă viața în noua lor stare de creștini, spune că ar dori ca toți să fie ca el (I Cor. 7,7), însă nu omite să adauge că nu spune aceasta ca poruncă, ci ca un sfat. Sf. Ap. Pavel dă sfatul viețuirii în feciorie, în primul rînd știind încercările la care-l pune pe om căsătoria: «Dar ființele acestea vor avea necazuri pămîntești și eu vreau să vi le cruț... Eu așa vreau ca voi să fiți fără grijă» (I Cor. 7,28 și 32). Sf. Pavel conchide: «Cine își mărită fata, bine face și cine n-o mărită, mai bine face» (I Cor. 7,38). Același lucru spun scriitorii bisericești și Sfinții Părinți, tilcuitori autentici ai Sfintei Scripturi. Unii dintre ei, preamărind fecioria, i-au dedicat scrieri întregi.

Reluînd cuvintele apostolului Pavel, autorul Constituțiilor Apostolice spune în legătură cu fecioria: «În privința fecioriei neavînd nici o poruncă, o lăsăm în seama liberei hotărîri, ca obiect de conștiință celor ce o aleg de bună voie»¹⁸. Iar Sf. Ignatie Teoforul scrie Sf. Policarp: «Dacă cineva poate rămîne în feciorie spre lauda Duhului, să rămînă cu umilință»¹⁹. Fecioria — spune Sf. Ioan Gură de Aur — comentînd cuvintele Apostolului, este mai bună decît căsătoria, pentru că scutește de grijile ce izvorăsc din viața familială și lasă mai multă libertate pentru a se îngriji cineva de suflet»²⁰. Asemănă pe cel ce trăiește în feciorie cu un om care, stînd pe un loc înalt și sigur, vede jos marea și pe cei care navighează luptîndu-se cu valurile, lovindu-se de stînci, purtați ici și colo ca niște înlăntuiți de durerile rele și pe mulți înecîndu-se»²¹. În același timp adaugă că chemarea fecioriei se adresează numai celor ce au o construcție psiho-fizică aparte. Există unii — zice el — care nu au nevoie să recurgă la siguranța căsătoriei, ci îmblînzesc mînia firii prin posturi, privegheri, culcări pe pămînt și tot felul de asperități; pe aceștia îi sfătuiește să nu se căsătorească, deși nu încearcă să le impună părerea sa»²².

În lucrarea «Despre purtarea fecioarelor» Sf. Ciprian arată importanța fecioriei și slava la care se ridică cei ce practică fecioria. În acest

18. *Constituțiile Apostolice*, P.G., 1, p. 185.

19. *Sf. Ignatie către Policarp*, P.G., 5, p. 724.

20. *Către un tată credincios*, 15, P.G., 47, 357.

21. *Către Teodor*, 2, 5, P.G., 47, 315.

22. *Despre feciorie*, 9, P.G., 48, 359.

sens el zice: «Cuvîntul meu se îndreaptă direct către fecioare, a căror glorie cu cît este mai sublimă, cu atît mai multă grijă trebuie să am pentru ele. Ele sînt floarea bisericii, padoaba și frumusețea harului duhovnicesc, starea cea firească a nevinovăției originare, desăvîrșita realizare vrednică de lauda oamenilor și cinstea îngerilor, chipul lui Dumnezeu, care imită viața cea sfîntă a Domnului, devenind astfel cea mai aleasă parte a turmei lui Hristos»²³.

Un alt trăitor al vieții feciorelnice, Sf. Casian, aseamănă pe cei feciorelnici cu îngerii din ceruri spunînd: «Nu este nici o altă virtute care să-i facă pe oameni atît de asemănători îngerilor, cum este curățenia feciorelnică, căci prin curăție ei trăiesc în trup ca și cînd n-ar fi în trup și ca și cînd ar fi duhuri curate, după cuvîntul Sf. Ap. Pavel: «Voi nu sînteți în trup, ci în Duh» (Rom. 8, 9)²⁴. Tot în acest sens zice și Sf. Grigorie de Nisa²⁵ că fecioria este o însușire principală a Persoanelor Sfintei Treimi și a făpturilor cerești în general, nu înseamnă numai curăția trupească, ci mai ales cea sufletească. În concepția Sfinților Părinți, ea este sinonimă cu nesticăciunea sau nepătîmirea. Fecioria trebuie să smulgă rădăcinile patimilor și să le înlocuiască cu rădăcinile virtuților, trebuie să curețe sufletul de petele păcatului și să scoată la iveală frumusețea dumnezeiască, adunînd în sine toate virtuțile»²⁶. După cum un arbore — zice Sf. Ioan Gură de Aur — crește și se dezvoltă numai atunci cînd este sădit într-un pămînt fertil, la fel viața feciorelnică produce fructele minunate ale sfințeniei numai atunci cînd este sădită într-o viață virtuoasă, altfel rămîne sterilă, neputînd opera nici mîntuirea²⁷. După cum focul candelii, zice același Părinte arde numai cînd este ulei în candelă, altfel se stinge, la fel fecioria se arată în toată strălucirea ei numai atunci cînd este unită cu celelalte virtuți, altfel își pierde toată strălucirea²⁸, asemănîndu-se unui pom lipsit de frunze și flori, deci și de roade.

Cel ce aduce lui Dumnezeu numai fecioria trupului, se aseamănă lui Cain, iar cel ce pe lîngă aceasta aduce și fecioria sufletului, se aseamănă lui Abel, a cărui jertfă a fost bine primită de Dumnezeu²⁹. De aceea, este justă observația pe care o face Sf. Metodiul de Olimp cu privire la viața feciorelnică: ea merge pe pămînt dar prin înălțimea ei atinge cerurile. «Cel ce petrece în feciorie — zice Sf. Ioan Hrisostom — trebuie să fie ca și Sf. Pavel, care nu voia să trăiască pentru altceva decît pentru a lăsa să trăiască și să se întipărească în el Hristos»³⁰.

3. Statul evanghelic al ascultării

Creat după chipul lui Dumnezeu, omul se deosebește de toate celelalte făpturi și prin faptul că a fost făcut liber, liber față de întreg universul și liber în luarea unei hotărîri. Deși Sfînta Scriptură pro-

23. *Despre purtarea fecioarelor*, trad. Ierom. Nicodim Sachelarie, 1942, p. 10.

24. Alfons Rodriguez, *op. cit.*, p. 224.

25. Sf. Grigorie de Nisa, *Despre feciorie*, P.G., XLVI, col. 319, CD.

26. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre feciorie*, P.G., XLVII, col. 593.

27. *Idem, ibidem*, P.G., 48, col. 592.

28. *Idem*, Omilia II, *Despre pocăință*, P.G., XLIX, col. 327.

29. N. Teotochi, *Cuvînt la tundere*, București 1857, p. 17.

30. Sf. Ioan Gură de Aur, P.G., 48, col. 540.

movează libertatea personală, în vederea propășirii societății și a familiei, ea nu este împotriva, ba din contră, susține autoritățile omenești. Mîntuitorul spune celor ce veniseră să-L întrebe dacă se cuvine supunere autorităților: «Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ale lui Dumnezeu» (Matei 22, 21). Iar Sf. Ap. Pavel scrie Romanilor: «Fiecare să se supună stăpînirilor, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu, iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite.. De aceea, trebuie să i se supună (omul) nu numai din cauza pedepsei, ci din conștiință (Romani 13, 1 și 5). Aceeași idee o găsim și la Sf. Petru: «Supuneți-vă pentru Domnul oricărei orînduiri omenești, fie împăratului, fiindcă este înalt stăpînitor, fie dregătorilor, ca unor trimiși de el, spre pedepsirea făcătorilor de rele și spre lauda făcătorilor de bine. Căci așa este voia lui Dumnezeu, ca voi prin faptele voastre să închideți gura celor fără cunoștință.» (I Petru II, 12—15). În privința ascultării Sf. Ap. Pavel se adresează evreilor zicînd: «ascultați pe conducătorii voștri și vă supuneți lor, fiindcă ei priveghează pentru sufletele voastre, avînd să dea de ele seamă» (Evrei 13, 17) sau lui Tit cînd zice: «Adu-le aminte să se supună stăpînirilor și dregătorilor, să asculte, să fie gata spre orice lucru» (Tit 3, 1). Slugile să se supună stăpînirilor întru toate, ca să fie bine plătute, neîntorcîndu-le vorba (Tit 2, 9). Dar Sf. Ap. Pavel nu vorbește în epistolele sale numai de ascultarea poporului față de autorități, ci chiar și despre o autoritate a bărbatului asupra femeii, de o autoritate a părinților asupra copiilor, de o autoritate a stăpînitorilor față de supușii lor. «Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri cum se cuvine în Domnul.. Copiilor, ascultați de părinții voștri, căci aceasta este plăcut lui Dumnezeu... Slugilor, ascultați în toate de părinții voștri trupești, nu doar cînd sînt de față pentru plăcerea oamenilor, ci în simplitatea inimii, temîndu-vă de Dumnezeu» (Col. 3, 18—22). Nu este vorba, ca și în cazul supunerii față de autoritatea lumească, de o supunere care ar leza în vreun fel libertatea personală. Femeia este egală ființial cu bărbatul ei, dar supunerea cerută de Apostol are în vedere binele familiei. Pentru că, zice Sf. Ioan Gură de Aur, «egalitatea dintre soți aduce zizanie»³¹.

Dar, în afară de supunerea pe care fiecare ins o datorează autorităților în vederea menținerii ordinii și a progresului societății, Sfînta Scriptură vorbește și despre o supunere deplină și de o ascultare totală, care duce mai lesne la desăvîrșire. Această ascultare totală, izvorită din smerenie și din conștiința imperfecțiunii firii omenești, scutește pe cel ce renunță la propria-i libertate de eventualitatea greșelii. Aceasta pentru că, dirijarea voinței sale a fost încredințată unor oameni competenți, unor oameni cu experiență, unor oameni desăvîrșiți. Temei pentru acest sfat evanghelic sînt cuvintele și exemplul Mîntuitorului. Cînd fiii lui Zevedei împreună cu mama lor au venit să-i ceară locurile de-a dreapta și de-a stînga, El le-a spus: «Știți că domnitorii neamurilor domnesc peste ele și mai marii lor le poruncesc cu stăpînirea. Între voi să nu fie așa, ci oricine va vrea să fie mare între voi, să fie slujitorul vostru și oricare va vrea să fie cel dintîi între voi, să fie slujitorul tuturor» (Matei 20, 26—27).

31. *Omilia 26, 2 la I Cor., P.G., 61, p. 215; Omilia 20 la Efeseni, 4, P.G., 62, p. 141*

Exemplul clasic de ascultare desăvârșită în vederea binelui comun este Însuși Mîntuitorul Hristos. «El măcar că avea chipul lui Dumnezeu, totuși n-a crezut ca un lucru de apucat să fie deopotrivă cu Dumnezeu, ci s-a dezbrăcat pe sine însuși și a luat chip de rob și s-a făcut ascultător pînă la moarte, și încă moarte pe cruce» (Filipeni 2, 6—8).

Pentru ascultarea în smerenie pledează și scriitorii bisericești. În lucrarea intitulată «Păstorul lui Herma» citim: «Închipuirea și încrederea deșartă în sine este un mare demon»³². «Învățați a vă supune lepădînd viclenia și mindra îngîmfare a limbii voastre. Căci mai bine este pentru voi a fi găsiți mici... în turma lui Hristos, decît a fi aruncați afară din nădejdea ei pentru înălțarea voastră lăudăroasă»³³.

Sf. Ignatie Teoforul, preocupat de unitatea Bisericii, dă îndemn efesenilor să se supună episcopului, pentru că în felul acesta se supun lui Dumnezeu»³⁴. Un îndemn clar la împlinirea sfatului ascultării totale dă Sf. Grigorie de Nisa: «Cel ce disprețuiește frumusețile vieții acesteia și renunță la toată mărirea lumească, trebuie să se lepede și de spiritul său. Lepădarea de spiritul său, însă, constă în a nu căuta nicăieri voința sa, ci voia lui Dumnezeu. Căci astfel va fi mai ușor a împlini porunca mai marilor cu bucurie și nădejde, ca serv al lui Hristos și dedat folosului comun al fraților. Aceasta doar voiește și Domnul cînd zice: «Cel ce voiește să fie între voi cel dintii și mare, să fie dintre toți cel din urmă și slujitorul tuturor»³⁵.

Vorbînd despre ascultare, Sf. Ioan Scărarul zice: «Din ascultare se naște smerenia, iar din smerenie nepătimirea. Conștiința să-ți fie oglinda supunerii tale și acest lucru îți este de ajuns»³⁶. La fel și Sf. Ioan Hrisostom în omiliile sale ne spune «să ascultăm cu o vie atenție divinele învățăături și ne vom scăpa, dacă nu dintr-o dată, cel puțin încetul cu încetul de preocupările veacului» sau: că «Dumnezeu a stabilit diferite relații de la inferior la superior, de exemplu între fiu și tată, tînăr și bătrîn, sclav și liber, supus și conducător, discipol și dascăl. Aceștia toți nu au aceeași demnitate, unul e mai sus și altul e mai umil, unii poruncesc și alții ascultă»³⁷.

În cuvîntul filocalie, Diadoh al Foticeii spune că «ascultarea este bunul cel dintii în toate virtuțile începătoare, fiindcă nimicește părerea de sine și naște în noi smerita cugetare. De aceea celor ce stăruiesc în ea cu bucurie li se face intrare și ușă spre dragostea lui Hristos»³⁸. Tot la fel zice și Sf. Vasile cel Mare: «Călugărul trebuie să arate o rezistență de mucenic pînă la moarte, atît țînînd poruncile Domnului, cît și urmînd ascultarea învățătorilor. Căci acestea sînt lucrul principal în asemenea chip de viață»³⁹. Pilda supremă de ascultare este însăși lucrarea de mîntuire a Mîntuitorului. «N-am venit să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis (Ioan 6, 38); nu precum voiesc Eu, ci precum voiești Tu» (Matei 24, 39).

32. *Păstorul lui Herma*, 9, 22, P.G., 2, p. 999.

33. *Clement Romanul, Ep. I Către Corinteni*, P.G., 1, p. 324.

34. *Sf. Ignatie, Către Efeseni*, 5, P.G., 5, 649.

35. *Sf. Grigorie de Nisa, Despre grija cea către Dumnezeu*, P.G., 46, p. 298.

36. *Sf. Ioan Scărarul, Cuvîntul al IV-lea*, p. 71, 75.

37. *Sf. Ioan Hrisostom, Omilii*, vol. III, p. 282, col. 277.

38. *Sf. Diadoh, Filocalie*, vol. I, p. 356.

39. *Regulile monahale*, p. 431.

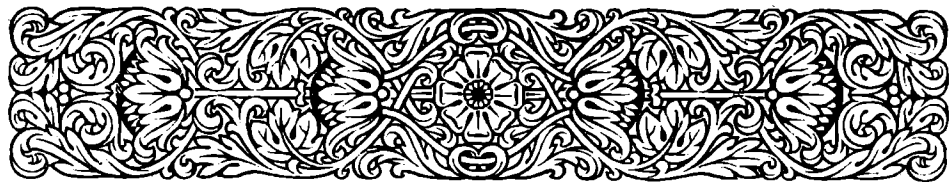
Concluzii

Întruparea Mîntuitorului Hristos a însemnat refacerea firii umane, readucerea ei la posibilitatea de a-și împlini menirea pentru a crea tot ce a creat. Pentru împrăștierea mîntuirii de către fiecare ins în parte, Hristos a rînduit un număr de porunci obligatoriu a fi împlinite, în fruntea tuturor fiind iubirea de Dumnezeu și aproapele. Dar drumul desăvirșirii este lung, am putea spune infinit. Era, deci, firesc, ca acel minimum de porunci, obligatoriu pentru cei mulți, să se înmulțească pentru cei cu plus de zel pentru cuvîntul Domnului ; milostenia să ducă la sărăcia totală, pentru ca semenul aflat în lipsă să trăiască în belșug, renunțarea pentru moment la bucuriile familiei să ducă la o abținere totală de la căsătorie ; smerenia, prima dintre virtuțile creștine, să ducă la ascultarea necondiționată.

Acesta este rostul sfaturilor evanghelice. Fără această urmare firească, nici una din ele n-are valoare. Capătă valoare în măsura în care sînt urmate de celelalte virtuți, îndeosebi de iubirea față de semen, concretizată în fapte bune. Aceasta spune și Sf. Pavel: «Chiar dacă aș vorbi în limbi omenești și îngerești și n-aș avea dragoste, nu sînt nimic.. Dragostea..., acoperă totul, crede totul, nădăjduiește totul... Dragostea nu va pieri niciodată.» (I Cor. 13, 1—7).

Drd. CÎRSTOIU IOAN

DOCUMENTARE

MINĂSTIREA SINAIA, VATRĂ DE ISTORIE ȘI VREDNIC LĂCAȘ DE ARTĂ ȘI CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Printre monumentele eclesiastice și de artă religioasă de o mare valoare, care atrag admirația și aprecierea vizitatorilor români și străini, un loc deosebit îl ocupă Mănăstirea Sinaia din județul Prahova.

Mănăstirea Sinaia, monument de artă caracteristică stilului brâncovenesc este situată în orașul cu același nume, la o distanță de 120 km nord de București. Adăpostită în fundul văii Prahova, la poalele munților Bucegi, într-un peisaj încântător, mănăstirea a fost fondată de marele spătar Mihail Cantacuzino, care ctitorind această capodoperă artistică din România a reușit să-și înveșnicească numele ca și înaintașii săi: Basarab, Mircea, Radu cel Mare și Neagoe.

Complexul monastic este format din două părți distincte :

1) incinta veche care cuprinde : biserica voievodală, capela și cavoul lui Take Ionescu, eminent om de stat († 1922) ;

2) incinta nouă care include : biserica nouă, colecția de obiecte bisericești și depozitul de carte veche românească.

Viața monahală în aceste locuri a început în secolul al XV-lea. Primii călugări care au trăit aici în peșteri au fost cei refugiați din Muntele Athos, după căderea Constantinopolului (1453). «Așezămîntul ctitoricesc» din 1711 confirmă o viață pustnicească și chiar o puternică mișcare isihastă de tradiție sinaită, cu mult înainte de înființarea mănăstirii. Sihăstria «Sfînta Ana» din masivul Bucegi este locul în care s-au nevoit cei dintîi pustnici români sinaiți, începînd din secolul XV¹.

Fondată în 1695, mănăstirea se numește Sinaia în amintirea mănăstirii «Sfînta Ecaterina» din Muntele Sinai (Egipt), pe care Mihail Cantacuzino a vizitat-o în pelerinajul său la Locurile Sfinte și pe care a luat-o drept model.

Ctitoria marelui spătar este una din capodoperele artei în care elemente de stil bizantin se amestecă, se combină, se organizează, se topesc împreună cu elemente ale spiritualității și priceperii românilor întru ale artei, îmbinare care-i dau personalitate și frumusețe deosebită.

Acest străvechi așezămînt voievodal care de-a lungul vremii a jucat un rol remarcabil în istoria noastră națională, rămîne un vestit și vrednic lăcaș de artă și cultură românească, ce poartă peste veacuri gloria Cantacuzinilor.

1. Ierom. Ioanichie Bălan, *Vetre de sihăstrie românească*, București, 1982, p. 229.

I. Minăstirea Sinaia — veritabilă vatră de istorie românească

Minăstirea Sinaia, ca și numeroase lăcașuri de acest fel, a fost martoră a numeroase evenimente prin care monumentul și-a legat existența de istoria Țării Românești. De-a lungul veacurilor Minăstirea Sinaia a adăpostit «pe mulți bejenari fugiți de la casele lor», furnizînd o asistență dezinteresată, alcătuită din sacrificiu și dăruire.

În 1711 însuși Mihail Cantacuzino găsește adăpost în acest loc, fugind din cauza războiului ruso-turc, al cărui teatru de operațiuni era Țara Românească².

Între anii 1716—1718, în timpul războiului austro-turc, o serie de boieri, bănuți a fi partizanii Austriei, se refugiază între zidurile Sinaiei. Ca urmare a acestor evenimente au fost necesare unele mici reparații, așa cum o dovedește inscripția de la intrarea în curtea bisericii vechi: «Această poartă cu toate înnoiturile câte se vădu acii au făcut părintele Dionisie Prointrulon, în zălele lui Ioan Nicolae Voevod, în anul de la Adam (1720), Măiu 20»³.

Cincizeci de ani mai târziu, în timpul războiului din 1768—1770, dintre Austria și Turcia, partizanii Austriei găsesc din nou refugiu între zidurile minăstirii. Dar dacă pînă la această dată ctitoria spătarului Mihail Cantacuzino nu avusese de suferit nici o stricăciune mai importantă, greutățile încep să apară cu deosebire în timpul războiului ruso-austro-turc, din anii 1787—1791.

Fiind ocupată de trupele austriece, minăstirea a fost martora unor lupte violente: armata turcă, sub comanda voievodului Nicolae Mavrogheni, zdrobește pe austrieci, îi aruncă dincolo de zidurile minăstirii, iar Mavrogheni comunică la Poartă că a luat «cetatea Sinaia». Cu acest prilej s-au produs două spărturi în zidul dinspre miazăzi și probabil și alte stricăciuni, din moment ce, după cum se pare, 2—3 ani minăstirea a fost pustie⁴.

În orice caz, se știe că, între anii 1792—1795 neajunsurile fuseseră remediate. Acest lucru e dovedit, pe de o parte, de inscripția de deasupra intrării în paracelis «1792 mai 7» și, pe de altă parte, de inscripția care se păstrează în condiții mai bune, deasupra ușii de la intrarea în biserică, ce poartă data 1795.

Unele evenimente de la începutul secolului al XIX-lea vin să vorbească despre rostul ce revenea Minăstirii Sinaia de a oferi adăpost pe timpul răzmerițelor și bejenilor. E vorba mai întii de marea bejenie a locuitorilor Țării Românești din calea atacului sălbatic al cetelor devastatoare ale lui Pasvan Oglu (pașa de la Vidin, răzvrătit împotriva puterii centrale turcești) din vara anului 1802. Oștirile strînse de Șulu pentru a-i înfrunța s-au împrăștiat înainte de a da piept cu dușmanul. Bucureștenii au fugit spre Focșani și Buzău, iar alții pe drumul Brașovului. Aceștia din urmă au poposit la Minăstirea Sinaia, unde au fost găzduiți, slujiți și tratați cu multă omenie mai bine de două săptămîni⁵.

Tot în prima jumătate a secolului al XIX-lea are loc bejenia din 1821, după înăbușirea mișcării populare revoluționare a lui Tudor Vladimirescu, cînd trupele turcești se dedau la jafuri și distrugerii cumplite, iar populația, ca să scape, ia drumul codrilor. O parte din arnăuții fugăriți de turci se adăpostesc la Sinaia. În timpul Eteriei, turcii, urmărind pe Ipsilanti, un pașă cu o mie de soldați ajunge pînă la Minăstirea Sinaia. Aflîndu-se că vin turcii, arnăuții sînt ascunși de către călugări.

2. Arhim. Serafim Georgescu, *Sfînta Minăstire Sinaia*, Ploiești, 1936, p. 58—59.

3. N. Iorga, *Țara Românilor, I. România, jud. Prahova, Vălenii de Munte*, 1910, p. 116.

4. Arhim. Ghenadie Enăceanu, *Sinaia, Istoria minăstirii*, București, 1881, p. 99.

5. Arhim. Serafim Georgescu, *op. cit.*, p. 81.

Turcii, după ce au poposit o zi și o noapte, la minăstire, luând călăuză pe călugărul Roman, «au pornit pașa cu oștirile peste muntele Bucegiului, mergînd de-a dreptul, la vama Brașovului și la Cîmpulung, de unde scăpînd Roman s-a înapoiat iarăși în monastire... scăpînd călugării de primejdia arderii focului»⁶.

În vara anului 1821, Bimbașa Sava, unul dintre conducătorii eteriști, după luptele de la Drăgășani, îl părăsește pe Alexandru Ipsilanti și își găsește refugiu între zidurile Sinaiei, așteptînd momentul să treacă de partea turcilor învingători.

În anii 1848—1850, fiind în calea armatelor ruso-turce, venite să înăbușe revoluția în cele trei țări române, minăstirea a avut de suferit noi distrugerii. Amintim că în timpul revoluției din 1848 din Țara Românească legendarul Popa Șapcă a avut partizani *întru* idei și acțiune și printre călugării Minăstirii Sinaia. Unul se numea Varlaam ieromonahul despre care Al. G. Golescu spune că era «printre cei mai fierbinți apostoli ai libertății». De aceea a și fost numit comisar extraordinar al guvernului provizoriu⁷. Celălalt era arhimandritul Ghenadie Pîrvulescu, strănepot al lui Pîrvu Mutu Zugravul, socotit a fi unul din fruntașii mișcării din jud. Prahova. Acesta scria lui Nicolae Bălcescu, la 27 iunie 1848, că, în urma propagandei ce făcuse, un însemnat număr de călugări «sînt gata a muri pentru patria lor și a se face martiri»⁸.

Cu alt prilej el spunea că «adevăratul prințip al libertății și egalității s-a tipărit adînc în lespezile inimii mele, încît numai mormîntul le va șterge»⁹.

Menționăm, de asemenea, că generalul rus Lieders, care-și unise trupele sale cu cele austriece la 1848, împotriva ungarilor, își face «cuartier» în Minăstirea Sinaia¹⁰.

În anul 1848 trupele austriece transformă chiliile în depozite de muniții și cazărmi. Tot acum Minăstirea Sinaia găzduiește pe ungurii persecutați în Transilvania. În toate aceste împrejurări comunitatea monahală de aici dovedește capacitatea de jertfă și generozitate de a se dărui intereselor altora.

O grea încercare mai suferă Sinaia în timpul războiului Crimeii (1853—1856) cînd armatele austriece pătrund în Principatele Române, minăstirea fiind ocupată și transformată în cazarmă (1854—1855).

Minăstirea Sinaia a trecut prin greutăți și în timpul primului război mondial, fapt dovedit de viețuitoarii bătrîni din obște și chiar de niște veterani de război din localitate, aflați încă în viață. Mărturie pentru aceasta stă și o știrbitură de la marginea clopotului mare «făcută cu dalta de către nemți în timpul marelui război din 1916—1918 cu intenția de a fi sfărîmat și luat de către ei»¹¹.

Ctitoria cantacuzină din munții Bucegi avea, potrivit cerinței ctitorului, înfățișarea unei adevărate fortărețe, de forma unui patruleter cu ziduri masive, cu o înălțime de 5—7 metri și o grosime de circa 1 metru. Prin masivitatea lor și păstrarea a încă 15 metereze pe latura de nord, aceste ziduri dovedesc pe deplin faptul că, de la început, ctitoria lui Mihail Cantacuzino avusese rosturi de apărare. Scurgerea timpului n-a reușit să schimbe cît de puțin această înfățișare.

Minăstirea Sinaia se înscrie în rădăcinile în istorie prin spiritul de sacrificiu și patriotic al călugărilor care au trăit aici. Dăm doar cîteva exemple. În timpul războiului ruso-turc-austriac din 1787—1791, cînd minăstirea a suferit avarii, iar călugării s-au împărțit de frica armatelor nemțești, intrate atunci pe valea Prahovei, ve-

6. Protos. Doroftei Bertescu, *Minăstirea Sinaia* (în manuscris), Sinaia, 1839, p. 24.

7. *Anul 1848 în Principatele Române*, t. II, București, 1902, p. 369.

8. *Ibidem*, p. 148.

9. Pr. Dumitru Bădiceanu, *Minăstirea Sinaia*, București, 1949, p. 88.

10. Monahul Petru Pavlov, *Lăcașuri sînte din județul Prahova*, Ploiești, 1930, p. 51.

11. *Ibidem*, p. 48.

nerabilul stareț Rafail împreună cu doi călugări au luat clopotele și odoarele minăstirii și după ce le-au îngropat au fugit în Transilvania¹². Cu toate valurile ce s-au abătut asupra minăstirii prin destoinicia călugărilor s-au păstrat diferite obiecte de valoare patrimonială, în număr destul de mare.

În timpul evenimentelor istorice din 1848—1850 starețul Paisie a primit «decorații de la împăratul Rusiei și de la împăratul Austriei, drept o parigorie (mîngiere) pentru întîmpinarea oștirilor în timpul revoluției. Asemenea, și monahului Onufrie i s-a dat de la toți generalii oștirilor atestaturi drept mulțumire»¹³.

Călugării de la Sinaia au avut dragoste de țară, sprijinind poporul nostru în lupta pentru libertate și menținerea ființei naționale. Putem afirma cu legitimitate mîndrie că sihaștrii noștri «ne-au ținut prezenți în munții noștri alături de ciobanii. În schiturile lor își găseau adăpost cei ce se refugiau în vremuri de grea cumpănă, voievozii dar și oamenii din popor»¹⁴. Așa, de exemplu, Mihail Cantacuzino într-un moment de grea încercare găsisese adăpost și ajutor în schitul «Sfîntul Nicolae», aflat într-un lăniș pe brîul muntelui Molomăț (azi Furnica). Aceeași ocredire caldă au găsit-o între zidurile minăstirii bucureștenii fușiți din calea bandelor cirjaliilor lui Pasvan Oglu (în 1802), precum și armatele străine de-a lungul secolelor XVIII—XIX. Pentru toți Minăstirea Sinaia a fost vatră de adăpost în timpul bejenilor, în vremuri cînd poporul român înfrunta vicisitudinile istoriei.

Rolul istoric al Minăstirii Sinaia îl exprimă ansamblul ei arhitectonic și pictural și simbolismul său. Reprezentarea Sfinților Militari pe pereții absidali ai naosului, ca și la alte biserici și minăstiri din țară, constituie o aluzie la rolul de apărători ai creștinilor de sub stăpînirea otomană, rol pe care, și-l luaseră atunci, asupra-le, voievozii munteni cărora biserica urma să le servească drept lăcaș de veșnică odihnă. Această idee o exprimă reprezentarea pe bolta pridvorului a celor doi sfinți militari, Gheorghe, patronul Moldovei, și Dimitrie, patronul Țării Românești, arătînd că Biserica n-a fost indiferentă față de întărirea ființei acestui popor. Căci, așa cum spunea Prea Fericitul Patriarh Iustin, prin prezența sa permanentă în viața tuturor țărilor române, a contribuit la păstrarea unității neamului pe pămîntul românesc»¹⁵.

Cele două turlle ce se înalță deasupra bisericii voievodale tălmăcesc voința omului de a se înălța pe sine și opera sa cit mai sus și simbolizează trăinicia și dreptatea, măreția și gloria acestui popor.

Tabloul votiv reprezintă pe Mihail Cantacuzino Spătarul, ctitorul monumentului istoric, pe Constantin Cantacuzino, stolnicul, și Șerban Cantacuzino, voievodul. Continuînd tradiția inaugurată de Neagoe Basarab la ctitoria sa din Curtea de Argeș (1517—1522), de a figura în biserică și pe cei mai de seamă voievozi care îi precedaseră în scaunul Țării Românești, pe peretele de sud sînt zugrăviți: Neagoe Basarab (1512—1521), Radu Șerban (1602—1610), Constantin Șerban (1654—1658), Constantin Brîncoveanu (1688—1714). Aceasta arată că Minăstirea Sinaia, alături de alte minăstiri din Țara Românească, este o frescă veritabilă a istoriei acestui popor.

Avîndu-i pe acești voievozi în programul său iconografic, implicit, exprimă respect și venerație pentru conducătorii care s-au identificat cu interesele neamului nostru și care rămîn pilde nemuritoare strălucind în eternitate.

12. Pr. D. Bădiceanu, *op. cit.*, p. 71.

13. Protos. Doroftei Bertescu, *op. cit.*, p. 40.

14. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Din istoria isihasmului în Ortodoxia română*, în Filocalia rom., vol. 8, p. 566.

15. *** *Alegerea, înmînarea Decretului Prezidențial de recunoaștere și Întronizare a Prea Fericitului Dr. Iustin Moisescu ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCV (1977), nr. 7—8, p. 608.

Portretele sau medaliile comemorative și jubiliare ce reprezintă marcante personalități istorice cu vederi democratice și progresiste (cum ar fi Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Mihail Cantacuzino, Constantin Brîncoveanu, Tudor Vladimirescu, Eliade Rădulescu, Cuza ș.a.) arată că obștea minăstirii a respectat și respectă pe cei care au luptat pentru o viață demnă și fericită, rămânând tablouri vii de dirzenie, hotărâre și curaj, virtuți cu adevărat creștine.

Minăstirea Sinaia prin ea însăși este o pagină a istoriei României scrisă cu litere de aur, pentru că această zidire reprezintă o faptă tot atât de mare, de strălucită, de glorioasă ca și o victorie împotriva unui dușman care ar fi urmărit subjugarea țării. A fost și este un monument istoric și de artă, capabil să-i scoată pe români din anonimatul lipsei de artă. Alături de renumitele monumente istorice și de artă de la Curtea de Argeș, Tismana, Cozia, Prislop, Rîmeți, Dealul, Neamț, Voroneț, Pulna, Sucevița, Moldovița, Dragomirna etc., Minăstirea Sinaia i-a proiectat pe români în rîndul popoarelor făptuitoare de opere originale, de mare valoare artistică, unice pe lume.

Minăstirea Sinaia este și rămîne o autentică vatră a istoriei poporului român unde te poți odihni «trăind încă odată la captivantă voroavă și sfat înțelept cu strămoșii, ca să le afli faptele și gîndurile, durerile și bucuriile, înfrîngerile și biruințele»¹⁶.

II. Minăstirea Sinaia — monument de artă ; tezaurul ei artistic-educativ

Biserica voievodală cu o lungime de 15 metri și o lățime de 6 metri, cu pridvor deschis, pe arcade susținute de coloane, prevăzute cu un turn-clopotniță este una din primele construcții din țară unde apar noi și admirabile elemente de artă sculpturală și picturală, ce se vor integra stilului muntenesc din secolul al XVIII-lea, și pe care le prezentăm în cele ce urmează.

1) S C U L P T U R A

Biserica are formă dreptunghiulară, alcătuită în plan crucea latină, dispoziție care nu mai este întâlnită la nici o biserică a epocii din Muntenia. Chenarele dreptunghiulare în relief de-a lungul cărora s-au zugrăvit flori, ritmează fațadele. Stîlpii pridvorului, chenarele ferestrelor și chenarul ușii au primit o bogată decorație sculptată în piatră, caracteristică tuturor monumentelor vremii și totodată element comun genului de artă din Țara Românească, cam pe la sfîrșitul veacului al XVII-lea.

Pridvorul deschis ocupă un spațiu larg în cadrul întregului edificiu, avînd aceeași lărgime în exterior ca și pronaosul și altarul. Bolta pridvorului se reazemă pe șapte arcade semicirculare, sprijinite la rîndul lor pe opt coloane de piatră, frumos decorate cu vrejuri de foi de viță, frunze de stejar, spice de grîu etc., dispuse în mlădițe ce se înlăntuie în spirală. Capitelele coloanelor sînt sculptate cu motive care alternează de la unul la altul; alternația aceasta se observă, de altfel, și în decorația coloanelor. Cele două coloane încastrate în zidul de est prezintă ca motive ornamentale lujerul unei plante, iar capitelele doi șerpi. Următoarele două au capetele împodobite cu frunze răsfirate spre interior și acoperind frunzele de stejar, care evoluează de la baza capetelor. Ornamentul în torsadă, alternînd ca și la celelalte două cu benzi simple este coarda de viță cu struguri și frunze stilizate.

Cele două coloane din colțurile de vest, avînd bazele de formă patrată, fusele ornate cu un motiv de frunze ce par înnodate, prezintă capitelele sculptate în vo-

16. Dumitru Almaș, *Popasuri la vetrele istoriei românești*, partea I, București, 1981, p. 3.

lute. Alte două coloane, rămase în mijloc, cu bazele poligonale, prezintă benzi simple de torsadă, alternate cu altele împodobite cu lujere, având flori și frunze stilizate. Se crede că desenele după care s-au executat decorațiile la ctitoriile sale s-ar datora însuși spătarului Mihail Cantacuzino.¹⁷

Ușa de intrare în pronaos este încadrată de o ramă de piatră, bogat sculptată cu elemente inspirate din repertoriul arhitecturii Renașterii, caracteristice ctitoriilor lui Mihail Cantacuzino. Este un baroc italian introdus la finele secolului XVII de acest boier muntean prin meșterii pe care-i va fi adus cu sine din locurile pe unde învățase și călătorise și pe care îl întâlnim la biserica Colțea (1699), Fundenii Doamnei (1699) și în Biserica Mănăstirea din Rm. Sărat (1696), toate ctitorite de spătar și pictate de Pîrvu Mutu.

Pisania, așezată deasupra ușii, care poartă inscripția cu data «1795», este încadrată de reprezentarea sculptată a profetului Moise cu Tablele legii și a lui Aaron cu toiagul înfrunzit. Sub panou apare sculptată stema familiei Cantacuzinilor: vulturul bicefal purtând în laturi sabia și buzduganul. Ușorii, în formă de coloane angajate, sînt și ei decorați cu motive vegetale sculptate, iar deasupra capitulelor se văd chipurile a doi îngeri cu ramuri de finic în mînă.

Cadrela de piatră ale ferestrelor prezintă chenare sculptate, în care apar două motive. Primul este un lujer cu frunze și flori care pornește de la baza cadrului, serpuiește în sus pe fiecare latură marginală și se întîlnește cu celălalt de pe latura a doua, deasupra trilobului laturii superioare, ca un mănunchi încrucișat. Al doilea motiv, tot vegetal, este tot un lujer care evoluează în același sens, serpuind și înfățișînd în goluri frunze de stejar stilizate. În colțuri aflăm o floare deschisă, iar sus un fronton în relief cu opt ieșinduri, ca niște capete de grînzi. Latura de jos a cadrului prezintă în mijloc un cap de inger, cu aripile desfăcute în laturi.

Arcurile trilobate care separă pronaosul de naos se sprijină pe *patru coloane de piatră*, solide, așezate pe socluri înalte de formă cubică, roase de vreme. Despre cele două coloane, aflate în mijloc «se spune din tradiție că sînt aduse de lângă Muntele Sinai (Egipt) de la ruinele unui palat vechi, dintr-un oraș greco-roman, și vor fi avînd vechimea de două mii de ani»¹⁸. Toate cele patru coloane au capitule minunate decorate cu motive de foi de acant cu animale fantastice sculptate a jour (grifoni, tauri înaripați). Fusurile lor sînt canelate în spirală, cu benzi compuse din motive florale, frunze și vrejuri.

Înrudirea dintre motivele sculpturale de la ușile de intrare și coloanele interioare și exterioare ale bisericilor Sinaia și Colțea, ctitoriile lui Mihail Cantacuzino, duce la concluzia că același meșter sau mai mulți, dar de la aceeași școală, au aplicat aici cunoștințele lor în arta aceasta. La acestea se adaugă și gustul ctitorului, care studiasse arhitectura în Italia, și care a putut cere și a impus acest gen de sculptură¹⁹.

2) P I C T U R A

Ca și celelalte ctitorii ale Spătarului, biserica Mănăstirii Sinaia, inclusiv paraclisul, au fost zugrăvite de la început de Pîrvu Mutu, vestitul zugrav al Cantacuzinilor²⁰. Pe bolta elipsoidală a *pridvorului*, într-un medalion circular este repre-

17. Arhitect George Mandrea, *Relații despre Biserica Colței*, în «BCMI», an IV (1911), p. 150.

18. Monahul Petru Pavlov, *op. cit.*, p. 49.

19. Arhitect Al. M. Zogoritz, *Sculpturi în piatră de la biserici muntești*, București, 1913, p. 7.

20. C. Bobulescu, *Vieți și zugrăvi (1657—1765)*, Extras din «Arhiva românească», t. V, București, 1940, p. 10—15.

zentat Iisus Emanuel, binecuvîntînd cu amîndouă mîinile. Medalionul este închis într-o stea cu opt colțuri, în jurul căreia pe două registre sînt zugrăvite scene din martiriul Sfinților Gheorghe și Dimitrie, sub care sînt reprezentate scene din Vechiul Testament. Sînt prezentate, de asemenea și cîteva subiecte din viața Sfintei Ecaterina.

Deasupra ușii de intrare pe fronton este zugrăvită icoana «Adormirea Maicii Domnului» (hramul bisericii), apoi marea frescă a judecării din urmă cu raiul și iadul, tema principală și caracteristică a iconografiei exonartexului, pe care a extîns-o printr-un registru de picturi împrejurul cupolei. Acest tablou se caracterizează prin originalitatea ilustrării capitolului 25 de la Matei, în care își fac loc nenumărate elemente locale, costume de epocă etc. Această scenă o întîlnim încă din secolul al XIV-lea în iconografia artei românești, la Voroneț cunoscînd culmea interpretării sale artistice.

În centrul bolții cilindrice a *pronaosului* e zugrăvită Maica Domnului, pe marginile bolții apar cîte doi prooroci. Pe timpanul de est e zugrăvită în medalion «Maica Domnului în slavă». O inscripție cuprinde Axionul Liturghiei Sfîntului Vasile cel Mare: «De tine se bucură toată făptura». Dedesubt sînt reprezentate cele 25 Icoase ale Acatistului Buncivestirii. Deasupra ferestrei de sud apare scena Nașterii Maicii Domnului; în glaful acestei ferestre, doi cuvioși cu filactere; sus un serafim.

În registrul inferior, pe cele trei ziduri se află tabloul votiv, o amplă succesiune de figuri statice care reprezintă întreg neamul Cantacuzinilor. Amploarea neobișnuită a tabloului ctitoricesc, numărul mare al personajelor reprezentate, accentul pus asupra portretului laic, toate inovațiile datorate zugravului Pîrvu Mutu vor constitui de aici înainte una din caracteristicile picturii muntenești pînă la sfîrșitul epocii feudale.

Pe calota sferică a turlei *naosului* e zugrăvită într-un medalion rotund icoana «Pantocrator», adică chipul lui Dumnezeu Atotîitorul sub înfățișarea lui Hristos, cu fața severă și privirea scrutătoare și gravă. Iisus Pantocrator e zugrăvit cu aureolă și galoane de aur, avînd în jur cele nouă cete de sfinți. În registrul următor între cele opt ferestre sînt zugrăvite chipurile a opt prooroci; dedesubt în alt registru opt apostoli susținuți de două rînduri de medalioane. Pe registrul cel mai de jos al tamburului e zugrăvită Liturghia cerească, adică slujba săvîrșită în ceruri de către Mîntuitorul, ca mare arhieru, înconjurat de îngeri — preoți și diaconi. Pe pandantivii de la baza turlei stau zugrăvite chipurile celor patru evanghelisti cu simboalele lor.

Pe semicupola absidei dinspre sud e zugrăvită Înălțarea Domnului, înconjurat de nori; Apostolii, în număr de unsprezece sînt grupați în cele două laturi; în mijloc stă Maica Domnului între doi arhangheli. Pe semicupola absidei dinspre nord e reprezentată Învierea Domnului sub forma coborîrii la iad, avînd, deasupra, în nori, pe Dumnezeu Tatăl, în laturi: spre apus, punerea în mormînt, iar spre răsărit, mirososițele și îngerul la mormînt.

Pe suprafața arcurilor mari care susțin turla, sînt zugrăvite medalioane mici, înconjurate de motive florale. Pe pereții absidali e zugrăvit șirul tradițional al Sfinților Militari și alături de ei chipuri de doctori fără de arginți. Pe timpanul de deasupra coloanelor dintre naos și pronaos e zugrăvită Adormirea Maicii Domnului.

În centrul bolții *altarului*, deasupra Sfintei Mese e reprezentată Maica Domnului ca împărăteasă a cerurilor, încadrată de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, urmați de proorocii Moise și Aaron. Pe arcul de deasupra catapetesmei apare pictat Sfîntul Duh în formă de porumbel. În registrul de deasupra ferestrei este zugrăvit Iisus Hristos pregătind Sfînta Împărtășanie la o masă, înconjurat de un nimb în culorile curcubeului.

De o parte și de alta a ferestrei, doi îngeri; în glaful ei, Iisus Prunc, pe disc. Pe perețele hemiciclului, în registrul de jos, de pe suprafața verticală a peretelui sînt

zugrăvite chipurile a șase ierarhi, iar dedesubtul acestui registru e zugrăvită obișnuita draperie.

Proscomidia, o nișă înaltă de 2 metri, lată de 1,20 metri, cu o firdă în grosimea zidului, spre vest, cuprinde următoarele subiecte: spre nord, viziunea patriarhului Petru al Alexandriei; spre est, Iisus în potir, binecuvântînd.

Interiorul bisericii, în parte repictat culoare peste culoare, păstrează totuși unele trăsături specifice artei lui Pîrvu Mutu²¹.

Frescele lui Pîrvu Mutu pe lângă valoarea lor artistică au și o valoare documentar-istorică de neprețuit. Mina sigură a zugravului pune — în redarea personajelor — o căldură și un sentiment manifestate mai ales în coloritul totdeauna armonios al scencilor. Figurativil este completat de o bogată decorație pictată în spiritul acelor vremuri.

Minăstirea Sinaia se prezintă în zilele noastre ca o adevărată podoabă de artă monahală prin arhitectura care copleșește cu măreția ei, sculptura care uimește prin minuțiozitate și finețe și picturile fericit îmbinate, care denotă evlavie și dăruire.

3. TEZAUROL ARTISTIC

În Minăstirea Sinaia se află un tezaur neprețuit constituit din mai multe obiecte de valoare artistică păstrate în biserici, paraclis, și depozit sau expuse în colecția muzeală. Dintre icoane o deosebită valoare prezintă «Incoronarea Maicii Domnului» pictată în stil bizantin și îmbrăcată în argint, «dăruită de d-na Cleopatra Zimniceanu, 1856». Apoi cele două icoane aduse de la Minăstirea Troițkoi din Moscova cu Sfîntul Nicolae și Sfîntul Serghie, în iulie 1898, avînd și candelu frumoase cu pietre prețioase. Remarcabilă este iconografia tuturor chipurilor sfinților Ortodoxiei în cîteva tablouri dăruite de Mitropolitul Iosif Gheorghian († 1909).

Dintre piesele sculptate în lemn menționăm un iconostas artistic foarte interesant și o icoană cu ramă cu flori în relief de 250 de ani, adusă de la Minăstirea Suzana. De asemenea o cruce de chiparos sculptată cu multă migală artistică, ferecată în argint, dăruită de «Justin, arhimandritul Sinaiei, 1824». Admirabilă este biserica Curtea de Argeș în miniatură, lucrată de un țaran, în secolul trecut.

Dintre obiectele de argint se remarcă un chivot mic «donat de Simion Schimonahul și Isaia Ieromonahul, 1866», două candelu de argint, dăruite: una de Hagi Gherontie Pinrenea în 1763, alta de Hagi Vilara, în 1866. De asemenea două chivoturi de argint reprezentînd bisericile Curtea de Argeș și, respectiv, Domnița Bălașa, amîndouă din anul 1898.

Piese de metal foarte interesante sînt decorațiile principelui Dimitrie D. Ghica (1816—1897), zis și Beizadea Mîtică, care a întemeiat orașul Sinaia, a cărui statuie se află în parcul orașului, precum și coroanele de cununie a lui Matei Vodă Basarab, aduse de la Minăstirea Măxineni (Buzău).

Dintre broderii se remarcă epitaful executat de Anna Roth cu fir de aur și mătase colorată pe pînză de bumbac. Execuția lui a durat trei ani (1897—1900). Este înregistrat în catalogul UNESCO, avînd o valoare înestimabilă.

În minăstire se mai află veșminte, covoare, velințe, țesături, stampe, tipărituri, obiecte de cult, dintre care unele de valoare istorică și artistică incontestabilă, și o mulțime de curiozități antice.

În Minăstirea Sinaia mai sînt și alte icoane de valoare artistică remarcabilă din secolele XVII—XIX care au aparținut bisericii minăstirii și altor biserici din jud. Prahova. Paralel cu pictura murală «Pîrvu Mutu a pictat și icoane, una dintre cele

21. Teodor Voinescu, *Pîrvu Mutu Zugravul*, SCIA, 3—4/1955, passim.

mai izbutite fiind Cina de la stejarul Mamvri (Sf. Treime), expusă în muzeul Mănăstirii Sinaia»²². Nicolae Iorga spune despre această icoană care l-a impresionat foarte mult: «Cea mai veche, și desigur cea mai frumoasă icoană românească, reprezintă pe cei trei îngeri veniți la Avraam... În calitatea și buna orînduire a culorilor, în finețea faldurilor veșmîntului, în expresia cu adevărat îngerească a figurilor, sînt însușiri care nu se mai pot regăsi oriunde... țesătura de pe masă e vădit românească. Un mare pictor a lucrat aici și va trebui ca opera lui bine reprodusă să se găsească în toate casele noastre». Această icoană provine de la schitul Lespezi²³.

O altă icoană, expusă în muzeu, reprezintă pe evanghelistul Matei, cu mai puține detalii, liniile esențiale ale desenului fiind aceleași cu ale icoanei precedente: chipul evanghelistului cu barba răsucită, felul de redarea îmbrăcămintei în falduri, cu linii și hașuri, aripile îngerului cu forme corecte etc. Această icoană ar putea fi atribuită tot lui Pirvu Mutu. Tot frumos lucrate sînt și icoanele datate: 1703 — Schimbarea la față, și 1806 — Hristos pe tron.

Obiectele de argintărie din muzeu se disting prin finețea cu care sînt lucrate. Dintre acestea cele mai importante sînt: o cruce de mîna, sculptată în lemn de circa 22 cm, dăruită bisericii la 1696 de spătarul Cantacuzino, oferind privirii o încîntătoare dantelărie ferecată în argint și pietre scumpe. O altă cruce de mîna din 1718 lucrată tot din lemn, de 15 cm. lungime, îmbrăcată în argint și pietre prețioase. În afară de acestea, colecția mănăstirii mai cuprinde cruci din sîdef, aur, argint cu rubine, diamante și Brillante, potire, cădelnițe, vase liturgice etc.

Printre exponatele de valoare se află și cîteva paftale din secolele XVII și XVIII, din care una se pare că a aparținut însuși ctitorului mănăstirii. Este o pafă rotundă, avînd în mijloc o placă de fildeș galbenă, sculptată în arabescuri. La cîrligul cu care se împreună pafăta se află o altă plăcuță de fildeș, sculptată cu motive florale, iar broșa se sfîrșește într-o mică pară de argint.

În colecția muzeului mai pot fi admirate veșmînte preoțești, bedernițe, epitafe, dvere în fir de aur și argint, sculpturi în lemn, picturi pe sticlă sau pe pînză cum ar fi cele două tablouri minunate: Noul Ierusalim și Adormirea Sfîntului Efreim Sîrul. Toate acestea sînt adevărate opere de artă caracterizate prin varietatea compozițiilor decorative și prin bogăția și căldura gamelor coloristice.

Așa că, putem afirma pe drept cuvînt că Mînăstirea Sinaia este păstrătoarea și păzitoarea unui tezaur artistic rar și prețios. Arhitectura și pictura ei, sculptura ei în lemn sau în piatră, broderiile, veșmintele și vasele liturgice, candelabrele, bisericile și chiliile ei, colecția de obiecte de muzeu sînt puse sub egida mînăstirii ca să le protejeze, să le expună și să garanteze în cele mai bune condiții posibile supraviețuirea lor și transmiterea lor generațiilor viitoare.

În cele mai multe obiecte de valoare sînt ilustrate preocupările pentru frumos ale poporului român, ele oferind surse bogate de încîntare estetică și de inspirație pentru noi creații artistice.

III. Importanța cultural-națională a Mînăstirii Sinaia

Mînăstirea Sinaia este un vechi așezămînt religios, în care se păstrează comori de cultură materială și spirituală.

În anul 1895 starețul Nifon II Popescu înființează biblioteca și muzeul cu cărți și obiecte strînse de la toate schiturile, metoace ale Eforiei Spitalelor Civile²⁴, fapt

22. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1981, p. 237.

23. N. Iorga, *Icoane din Muzeul Sinaiei*, în «BCMI», an XXIV (1931), p. 61, 62.

24. *Ibidem*, p. 63—65.

care denotă importanța culturală a minăstirii. De asemenea, acest stareț trimite căruțe să adune vestigiile pentru muzeu, dintre care pot fi admirate azi și pietrele expuse în fața colecției religioase, adevărate monumente ale naturii.

Din biblioteca starețului Nifon se păstrează și în zilele noastre opere de o deosebită valoare, ca: manuscrise, documente, acte, hrisoave, tipărituri dintre care rețin atenția în mod deosebit un exemplar al Bibliiei de la București (1688) și o Evangheliie, de format mare, tipărită la Moscova în anul 1689, apoi vieți de sfinți în mai multe ediții, cărți de ritual începând din secolul XVII, opere patristice etc.

În biblioteca minăstirii pot fi citite numeroase cărți din domeniul retoricii, dreptului, filozofiei, teologiei, istoriei, geografiei, muzicii, pedagogiei, sociologiei, etnografiei și folclorului. De asemenea, literatură beletristică, dicționare și gramatici, compendii de antropologie, medicină, fizică, aritmetică, agricultură și pomicultură.

Multe din aceste cărți sînt scrise în limbi străine, ca: latină, greacă, slavonă, engleză, franceză, germană, rusă și italiană.

Arhiva minăstirii este depozit de valoroase documente istorice, literare, culturale și de altă natură.

Această cetate a credinței a fost condusă de stareți cu aleasă cultură din care amintim pe arhimandriții Nifon Popescu, Dionisie Simionescu și Serafim Georgescu. Nifon († 1919) era un suflet de artist și mare iubitor de artă, conducător dibaci, diplomat și scriitor. A călătorit des în Palestina și Grecia, primind chiar ordine eclesiastice pentru activitatea sa sacerdotală. Dionisie († 1929) a fost și Exarh al Minăstirilor, un autodidact de prestigiu și călător în Occident și la Sf. Munte. Serafim († 1964) a fost o figură majestuoasă, dublată de cea mai populară atitudine, un om spiritual, povestitor talentat, cărturar și autor al unei monografii despre minăstire (apărută în 1936).

Minăstirea Sinaia a avut nu numai stareți, ci și călugări culturali printre care se numără Doroftei Bertescu «cronicarul Sinaiei», ce a scris «Pentru începuturile zidirii Minăstirii Sinaia» (1889) și monahul Petru Pavlov, care a scris «Lăcașuri sfinte din județul Prahova» (1930). Activitatea și scrierile acestor stareți și călugări ai Sinaiei sînt o dovadă a multiplelor preocupări de ordin cultural care au caracterizat personalitatea lor. Remarcabilă în acest sens este corespondența arhimandritului Ghenadie Pîrvulescu de la Sinaia cu scriitorul revoluționar Nicolae Bălcescu²⁵, precum și legătura Minăstirii Sinaia cu Eufrosin Poteca (†1858) atestată și prin prezența portretului său în muzeu și a lucrării sale: «Logica și Etica» (1829), în biblioteca minăstirii. Aceasta arată aprecierea egumenilor acestui așezămint monastic pentru oamenii de cultură, căci E. Poteca a reclamat un învățămînt general în Valahia, fiind el însuși profesor de filozofie²⁶.

Înțelegînd prin cultură «totalitatea cunoștințelor pe care le are cineva»²⁷, Mihail Cantacuzino și Pîrvu Mutu pot fi considerați drept reprezentanți de seamă ai culturii românești. Și pentru că zidirea minăstirii și farmecul ei pictural se leagă de numele acestora, o evocare succintă a personalității lor ar îndreptăți și mai mult apelațiul «vatră de cultură», ce i se acordă Minăstirii Sinaia.

Mihail Cantacuzino († 1716) se înscrie alături de nepotul său Constantin Brîncoveanu printre marii sprijinitori ai culturii și ai artei de numai în Țara Românească, ci și peste hotare. În comparație cu ceilalți membri ai familiei, el a desfășurat o activitate ctitoricească din cele mai susținute, contribuind la înflorirea artistică a Țării

25. *Anul 1948 în Principatele Române...*, p. 148.

26. Dr. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, București, 1981, p. 119.

27. Vasile Breban, *Dicționar al limbii române contemporane*, București, 1980, p. 132.

Românești. Spătarul își clădește lăcașurile într-un ritm vertiginos, unul după altul, la scurte intervale. A studiat în Italia, aducând de acolo elemente ale Renașterii tîrzii. Numele spătarului rămîne nemuritor în veci pentru că a săvîrșit acte de filantropie, mai ales prin complexul mînăstiresc de la Colțea sau cel de la Sinaia, care se vor integra în viața epocii prin rolul lor social²⁸.

Pîrvu Mutu (†1735), originar din Cîmpulung Muscel și format mai întîii la școala de zugrăvi din localitate, își desăvîrșește meșteșugul pe lîngă un zugrav din nordul Moldovei și devine meșterul familiei Cantacuzino. Meritul său constă în asocierea cu dibăcie a picturii laice la manierismul la care ajunsese la noi, în acea vreme, tradiția bizantină. Om de cultură, cunoscător al principalelor monumente de pictură din Țara Românească și din Moldova, în curent cu noile creații picturale athonite, cu ale Renașterii italiene tîrzii și cu ale barocului, Pîrvu Mutu a izbutit să realizeze un stil propriu în pictura bisericească, atît în ce privește aplicarea programului iconografic, cît și în interpretare. El a excelat mai ales în portrete, în galeriile sale de citori²⁹. Pîrvu Mutu e recunoscut de U.N.E.S.C.O. cel mai mare portretist valah al secolului XVII. Acest fapt denotă și mai mult importanța culturală a Mînăstirii Sinaia, apreciată la nivel mondial, bine știind că U.N.E.S.C.O. este o instituție înființată în scopul «de a contribui la promovarea cooperării între națiuni și în domeniul culturii»³⁰.

Entuziaștii patrioți și oameni de cultură N. Bălcescu și N. Iorga țin legătura cu Mînăstirea Sinaia, o vizitează, iar în scrierile lor, cel dintîi vorbește patetic despre spiritul de sacrificiu al unor monahi pașoptiști de la Sinaia, iar cel de-al doilea subliniază elogios valoarea cultural-artistică a icoanelor din colecția muzeală și donează icoana «Încoronarea Maicii Domnului» (din 1850).

La Mînăstirea Sinaia a poposit Badea Cârțan († 1911) care ducea — peste munți — cărți purtate în desagi pentru luminarea românilor din Transilvania. Se întreținea cu starețul Nifon și adeseori își exprima în fața acestuia credința sa în biruința și veșnicia poporului român. Cârțan își depozita cărțile în mînăstire, precum și în peșterile Bucegilor. Așa se explică prezența mormîntului său la Sinaia și, totodată, se evidențiază rolul mînăstirii în promovarea culturii românești.

Personalitatea culturală a lui Take Ionescu și legătura acestuia cu Sinaia, vizitele sale la mînăstire încă din 1864 cînd și-a refăcut aici sănătatea, dar mai ales mausoleul eminentului diplomat demonstrează și mai mult calitatea de lăcaș de cultură, pe care o avea această mînăstire.

O deosebită valoare documentar-istorică au inscripțiile de pe ziduri, icoane și diferite obiecte bisericești, păstrate în mînăstire, care îi întregesc activitatea ei culturală. Căci aceste inscripții constituite «o călăuză a istoricului pentru a determina domnia gospodarilor, obîrșia neamurilor, cîrmuirea vlădicilor și faptelor războinice»³¹.

Informații bogate ne oferă pisania de la biserica veche, ce poartă data «1795» și cea de la biserica nouă cu data 1893³², precum și crucea de fier din partea de nord a incintei noi, ridicată de arhim. Onufrie, la 1866, în memoria starețului Paisie «care, ca superior, a cărmuit M-rea Sinaia 16 ani și prin zelul său s-au clădit această biserică (nouă) cu odăile din jurul ei». Menționăm și inscripțiile de pe cele două icoane, de pe tîmpla bisericii voievodale, de factură românească, îmbrăcate în argint, al căror cuprins este acesta «1703, a scris (— a zugrăvit) Tihan zugravul». Pe un frumos artofer

28. *Documente privind istoria României*, veacul XVII, B, III, p. 301.

29. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 237.

30. *Dicționar diplomatic*, București, 1979, p. 625.

31. Monahul Petru Pavlov, *op. cit.*, p. 45.

32. Pr. Gh. I. Gibescu, *Istoricul Mitropoliei Ungro-Vlahiei*, București, 1907, p. 132.

din alamă se poate citi următoarea însemnare: «Artofor dat Sfintei mînăstiri Sinaiei ot Buceciu, de Mihai Cantacuzino comis. leat 7235 (1726) Dec. 3»³³.

Toate aceste inscripții și altele ne ajută să cunoaștem o serie de egumeni ai mînăstirii, și de credincioși preocupați cu înzestrarea sfîntului locaș cu obiecte de valoare, precum și pe cei ce le-au făurit înscriindu-și numele în rindul creatorilor de artă, care au îmbogățit patrimoniul nostru cultural-național cu opere minunate.

De calitatea de lăcaș de cultură a Mînăstirii Sinaia ne conving și medaliiile bisericești și naționale, monezile moldovlahe, romane, bizantine, turcești, ungurești, italiene, precum și o serie de stampe și obiecte de o excepțională valoare documentară, legate de istoricul mînăstirii. Un nume, un document, o monedă, o pecete, o piatră, o inscripție, un manuscris, o medalie, un veșmînt, o bucoavnă de altădată, fiecare e o lume izvoditoare de lumi și de gînduri, amintitoare de întîmplări reale, de legende și povești, cum ar fi, de pildă, izvorul cantacuzinesc din incinta veche.

Călugării sinăieni de sub poalele Bucegilor au respectat și au păstrat cu sfințenie tot ce vine bun, valoros, folositor și frumos din trecut, încredințați că din îmbinarea trecutului cu prezentul și cu planurile viitorului, se încheagă viața, se forjează istoria adevărată, marea istorie a țării. Prin aceasta viețuitorii Sinaiei au adus o deosebit de prețioasă contribuție la sporirea și valorificarea patrimoniului nostru cultural național.

Pentru a completa reliefaarea importanței culturale a Mînăstirii Sinaia trebuie să menționăm și faptul că din 1981-a luat ființă aici Centrul de concentrare a obiectelor de valoare și cărților vechi din județul Prahova ce conține diverse și interesante bunuri artistice. Acesta este o bogată zestre culturală a Mînăstirii Sinaia dacă înțelegem prin cultură «totalitatea valorilor materiale și spirituale create de societatea omenească de-a lungul istoriei»³⁴.

Muzeograful și supraveghetorii acestui asezămînt monahal, conștienți de valoarea operelor de artă date în custodie lor, sînt însuflețiți de a păstra și prezenta cu drag tot ce este sfînt și nobil în trecutul cultural al poporului nostru.

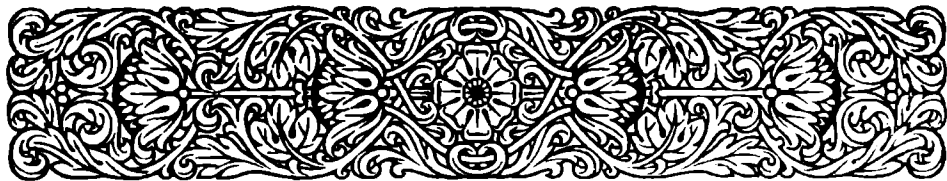
Mînăstirea Sinaia, monument istoric, desprins parcă din lumea mirifică a basmelor, a ajuns vrednic lăcaș de artă și de cultură. Toată zidirea-i o floare de piatră și cărămidă, răsărită sub creste carpatine, anume ca să tîmșieze mireasma frumuseții în suflute și să le înalțe în azurul bucuriei curate pînă la sfințenie. Deși din piatră, zidirea vibrează și cîntă, emană lumină și căldură spirituală. Este un psalm cîntat frumuseții, armoniei și bucuriei. Pacea pe care o degajă peisajul unde este situată mînăstirea liniștește și calmează pe cei avizi după un moment de odihnă, departe de agitația lumii.

Complexul mînăstiresc de la Sinaia demonstrează din plin dragostea poporului român pentru frumusețe și subtilitatea gustului său artistic. Vizitarea lui este un bun prilej de cunoaștere a vieții și a istoriei poporului și, totodată, o plăcută delectare artistică.

Protos. drd. Irineu POP

33. N. Iorga, *Studii și documente*, vol. XVI, București, 1909, p. 354.

34. Vasile Breban, *op. cit.*, p. 132.

ȘTIRI DIN CUPRINSUL MITROPOLIEI UNGROVLAHIEI

A 44-A CONFERINȚĂ TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ

În zilele de 27—28 noiembrie 1984, la Institutul Teologic Universitar din București s-au desfășurat lucrările celei de a 44-a Conferințe Teologice Interconfesionale.

Au participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, alți ierarhi reprezentând celelalte eparhii ale Bisericii Ortodoxe Române, profesorii celor două Institute Teologice Universitare din București și Sibiu, directorii și unii profesori ai Seminarelor Teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, consilieri patriarhali, consilieri ai eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanți ai presei bisericești.

La Conferință au fost de asemenea prezenți reprezentanți ai Bisericii Evanghelice C. A. din Sibiu, ai Bisericii Reformate, ai Bisericii Evanghelice S. P. din Cluj-Napoca, ai Bisericii Unitariene, precum și din partea Bisericii Romano-Catolice. Au participat profesorii celor două ramuri din Cluj-Napoca și Sibiu ale Institutului Teologic Unic Protestant și ai Școlilor Teologice Romano-Catolice din Alba Iulia și Iași.

În cuvîntul de deschidere rostit de P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului Teologic Universitar din București, a fost arătată importanța pe care o au aceste întruniri periodice interconfesionale pentru progresul ecumenismului local. P. S. Sa a arătat că tema generală: «Ecumenism și responsabilitate creștină» trebuie să reprezinte în primul rînd o atitudine solidară în sprijinirea efortului întregului popor pentru o viață înfloritoare în România.

Participanții la Conferință au ales prezidiul adunării din care au făcut parte următorii: P. S. Episcop Vasile Țirgovișteanul, vicar patriarhal, rectorul Institutului teologic universitar din București, Arhid. Prof. Constantin Voicu, rectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, Prof. Pentek Arpad, rectorul Institutului teologic unic protestant din Cluj-Napoca, Pr. canonic Trebits Ejnö, rectorul Institutului teologic romano-catolic din Alba-Iulia, Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic universitar din București, Pr. Prof. Dumitru Abrudan, prorectorul Institutului teologic universitar din Sibiu, Past. Prof. Christoph Klein, prorectorul Institutului teologic unic protestant, ramura Sibiu și Pr. Prof. Alois Fechet, prorectorul Institutului teologic romano-catolic din Iași.

Tema generală a acestei a 44-a Conferințe periodice interconfesionale a fost, așa cum am amintit: «Ecumenism și responsabilitate creștină».

În prima sesiune de lucru, care s-a desfășurat sub conducerea Prof. Pentek Arpad, au fost citite următoarele trei referate:

1) *Sensul receptării textelor rezultate din dialogurile teologice ecumenice (o orientare teologică ortodoxă privind receptarea documentului despre Botez, Euharistie, Ministeriu)*, susținut de Pr. Prof. Ion Bria, secretar pentru relații cu ortodocșii din cadrul Comisiei «Misiune și Evanghelizare» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

2) *Spiritualitate și responsabilitate în viața creștină*, susținut de Pr. Prof. Ilie Moldovan de la Institutul teologic universitar din Sibiu.

3) *Bisericile protestante față de documentul Botez, Euharistie, Ministeriu*, susținut de Past. Prof. Christoph Klein, prorectorul Institutului teologic unic protestant, ramura Sibiu.

Primul referat, susținut de Pr. Prof. Ion Bria, a avut ca introducere istoria și interpretarea unor termeni din documentul intitulat «Botez, Euharistie, Ministeriu», elaborat la Lima, în ianuarie 1982, de către Comisia «Credință și Constituție» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

După elucidarea unor termeni legați de răspunsurile oficiale pe care Bisericile trebuie să le transmită Consiliului Ecumenic al Bisericilor, vorbitorul a analizat sensurile canonic și activ ale receptării în tradiția ortodoxă. El a arătat că, în cadrul sensului canonic al receptării le revine episcopilor sarcina să își exercite autoritatea lor, în materie de credință, în mod sinodal. Sensul activ al receptării este ilustrat prin faptul că, Biserica, în întregimea sa, se poate exprima implicit sau explicit, confirmând dacă sinodul episcopilor a ascultat și a urmat credința pe care apostolii au transmis-o Bisericii. Referindu-se la sensul nou al dimensiunii ecleziale a receptării, conferențiarul a distins mai multe căi de participare la procesul receptării: calea canonică, sinodală, care aparține episcopatului; calea harismatică, eclezială, care aparține poporului credincios; calea teologică, a celor care au o responsabilitate și o chemare specială în Biserică. În mod esențial se pune problema dialogului dintre autoritate, respectiv episcopat, și comunitate, reprezentată prin credincioși, care să conducă la o unitate de vedere. Un model de dialog între autoritate și comunitate este reprezentat în Ortodoxie de cultul liturgic.

Un alt capitol al Conferinței se referă la receptarea convergențelor teologice ecumenice. Datorită caracterului specific ecumenic, documentul de la Lima presupune din partea tuturor participanților la dezbaterile lui o metodologie specifică. Încercând să răspundă la întrebarea, «care sînt problemele reale ale receptării documentului B.E.M.», Pr. Prof. Ion Bria a făcut unele distincții referitoare la caracterul convergențelor teologice și climatul ecumenic al receptării documentului B.E.M. Astfel, referitor la caracterul convergențelor teologice, conferențiarul a arătat că documentul nu este un text de teologie protestantă, nici ortodoxă, nici catolică și nu reprezintă un compromis teologic, în care diferențele confesionale ar fi fost șterse. El nu este o declarație de unire.

B.E.M. reprezintă un pas important în procesul de mărturisire comună a credinței, dar nu reprezintă punctul final cu toate consecințele acestuia: recunoașterea reciprocă și comuniunea euharistică. Trebuie ținut seama și de faptul că documentul a luat în considerare și dialogurile bilaterale.

Referindu-se la climatul ecumenic al receptării, vorbitorul a arătat că răspunsurile Bisericilor chemate să analizeze documentul B.E.M. ar putea fi influențate a priori de imaginea pe care acestea o au față de mișcarea ecumenică în funcție de tradiția lor locală. În acest context există unele temeri din partea unor teologi ai diferitelor Biserici, de pildă că această convergență ecumenică ar pune în discuție credința stabilită a unei biserici, care, astfel, și-ar pierde identitatea confesională. «În cele mai multe cazuri această nemulțumire față de Consiliul Ecumenic nu este decât rezultatul

și nu cauza unor situații și probleme locale, precum și a unui ecumenism în care nu operează buna-credință».

Precizând apoi criteriile pentru o evaluare ortodoxă, vorbitorul a arătat că pentru pregătirea unui răspuns oficial de către autoritatea bisericească respectivă va trebui să se țină seama de anumite criterii de bază: examinarea conținutului dogmatic al convergențelor în sine; confluența convergențelor cu Tradiția comună normativă; corespondența dintre doctrina ortodoxă și terminologia convergențelor.

În ceea ce privește receptarea canonică și activă la ortodocși Pr. Prof. Ion Bria a arătat că B.E.M. nu oferă o bază deplină pentru recunoașterea imediată a preoției și a tainelor celorlalte Biserici. Ortodoxia nu recunoaște o Biserică în sens sacramental care nu are preoția ca taină.

«Factorii teologici și culturali în procesul de receptare» a constituit un alt capitol al Conferinței.

Pornind de la ideea că tradiția presupune atât constrângere (acrvia), cit și libertate (iconomia), este absolut necesar ca Biserica Ortodoxă să ia în considerare faptul că actuala mișcare ecumenică și mai ales documentul B.E.M. propune în primul rând o anumită «teologie a unității» de neconceput, fără considerarea mărturisirii comune de credință. Procesul de receptare a credinței comune reprezintă de fapt un proces de reabilitare teologică a corpului Bisericii, *sensus fidelium*, fiind chemat de această dată să se exprime nu numai în raport cu propria tradiție ci și în raport cu credința celorlalte Biserici. Pornind de la ideea că ecumenismul este un subiect tratat diferit de la o țară la alta, interpretarea sa depinzând de evoluția internă a fiecărei biserici, evoluția determinată de o serie de factori locali culturali și politici, conferențiarul a arătat că Bisericilor locale le revine un rol important în crearea unui consens al receptării. În continuare, ultima parte a conferinței s-a referit la responsabilitatea Bisericii locale, în sensul promovării unei necesare «educații ecumenice». Este recomandabilă o nouă metodă, aceea a cunoașterii și acreditării reciproce, care, devenind o practică și o metodă curentă în relațiile dintre Bisericile istorice, va elimina starea nefirească de separare, nerecunoaștere și discreditare reciprocă.

În cadrul procesului de receptare, Bisericile trebuie să se acrediteze reciproc, numindu-se în mod real — Biserici surori. În acest sens, Bisericile de toate confesiunile și culturile sînt chemate să dea mărturie creștină autentică. În această privință ecumenismul local din România este exemplar.

Este de la sine înțeles că receptarea convergențelor teologice propuse de B.E.M. ar fi un pas fără precedent în istoria ecumenică modernă.

Al doilea referat, intitulat «Spiritualitate și Responsabilitate în viața creștină» a fost susținut de Pr. Prof. Ilie Moldovan.

Pornind de la faptul că tema referatului tratează raportul dintre spiritualitatea creștină și realitatea lumii contemporane, vorbitorul, în introducerea sa, s-a referit în primul rând la situația gravă în care se găsește lumea actuală, situație generată în primul rând de cursa înarmărilor și de inechitatea raporturilor sociale ale căror rezultate sînt: subdezvoltarea, exploatarea, subnutriția, valul de violențe exprimate prin războaie locale și acte de terorism.

Considerînd spiritualitatea și responsabilitatea în viața creștină, Pr. Prof. Ilie Moldovan, pe baza unei bogate argumentări biblice a arătat că spiritualitatea creștină are un realism incontestabil, bazat pe două caractere esențiale ale vieții duhovnicești. Primul caracter privește spiritualitatea ca tradiție apostolică care se continuă în istorie și se materializează prin fapte. Al doilea caracter privește aspectul liturgic al spiritualității.

Analizînd pe larg cele două caractere de bază ale spiritualității, vorbitorul a făcut un amplu excurs istoric al celor două concepte arătînd că, potrivit semnificației sale originare spiritualitatea creștină nu se demonstrează, ci se trăiește. Neavînd nevoie de demonstrare ea are în schimb nevoie de anumite criterii de identificare pentru a nu fi confundată cu exaltarea sau profetismul visător. Conferențiarul a distins următoarele criterii :

1) Spiritualitatea creștină este o sursă creatoare de valori. Suprema valoare cu care ea se afirmă este însăși calitatea vieții, harismele reprezentînd faptul intern prin care credincioșii sînt angajați permanent într-o sinergie.

2) Spiritualitatea creștină este modul împărtășirii de puterea lui Hristos. În lucrarea sa în lume Sfîntul Duh este neconținut o mișcare către Hristos, pentru a-L face prezent și manifestat în noi și cu noi.

3) Spiritualitatea creștină este creatoare de comuniune. Biserica, viața liturgică, comuniunea euharistică sînt în primul rînd sinonimele spiritualității.

4) Spiritualitatea creștină se descoperă prin condamnarea categorică a răului din persoana umană și din societate. Ea reprezintă deci energia luptei împotriva păcatului, fiind vizate în primul rînd forțele oprimate ale orînduirilor nedrepte și războiul, care în epoca modernă poate duce la distrugere totală.

5) Spiritualitatea creștină reprezintă o formă de viață anticipativ activă, prelu-diul unui mare viitor. Sub călăuzirea Duhului Sfînt toți creștinii sînt chemați să participe la acțiunea de zidire a unei lumi noi, fapt care presupune în mod implicit și depunerea unor eforturi neîntrerupte pentru a duce la bun sfîrșit un lucru început.

Vorbitorul a subliniat că nu poate exista o autentică spiritualitate creștină fără o trăire permanentă în conformitate cu criteriile sfînteniei creștine.

În contemporaneitate adevărata spiritualitate creștină trebuie să fie una cu conștiința răspunderilor față de toate problemele care frămîntă lumea de azi. Pr. Prof. Ilie Moldovan a arătat, de asemenea, că, fapta responsabilă trebuie urmărită în sfera completă a existenței și nu în aria abstracțiunii. Orice responsabilitate implică o evaluare, o judecată de valoare. În continuare, vorbitorul s-a referit la condițiile în care responsabilitatea se descoperă ca fapt spiritual :

— cea dintîi condiție se referă la înscrierea responsabilității în ordinea iubirii. Pornind de la cuvintele Sfîntului Evanghelist Ioan că «Dumnezeu este iubirea», în-treaga responsabilitate a faptului spiritual trebuie să țină cont de faptul că Dumnezeu este cel care conduce întreaga acțiune umană spre mai bine.

A doua condiție o reprezintă libertatea, fapt care face ca responsabilitatea să fie considerată ca un act duhovnicesc. Această libertate privită ca dar divin se identifică cu viața. Libertatea este darul care lucrează în oameni ca putere creatoare, ca forță de automanifestare, în baza unei legături intime cu binele și adevărul.

A treia condiție a recunoașterii responsabilității ca fapt spiritual privește tresvia sau luciditatea conștiinței. Legea fundamentală a conștiinței o constituie perceperea nemijlocită a binelui ce implică deopotrivă inima și simțurile rațiunii sănătoase.

Vorbitorul a subliniat că slăbirea vigilenței conștiinței ca fapt spiritual a dus la manifestări retrograde și chiar primejdioase pentru viața spirituală, așa cum ar fi rasismul, neofascismul, neomalthusianismul, fanatismul și terorismul. Pentru creștini, restaurarea purității conștiinței nu poate avea loc decît în Hristos, deoarece numai în ordinea divino-umană se poate restabili lucrarea chipului lui Dumnezeu în om.

Ultima parte a conferinței a accentuat rolul apostolatului social la care sînt chemați toți creștinii să-l împlinescă față de cadrul social în care ei își desfășoară activitatea. Ideea apostolatului social are menirea să traseze liniile directoare ale teologiei și ale practicii responsabilității Bisericii față de lume. Biserica reprezintă, ca rea-

litate istorică, într-un anume fel, împărăția lui Dumnezeu, ca o comunitate eshatologică; astfel, Bisericile se consideră pe ele însele Biserici pentru că sînt responsabile pentru propășirea lumii, pentru desființarea cauzelor care generează mizeria și nefericirea omului.

Conștiința socială a Bisericii nu este o noțiune abstractă, ea fiind determinată de conștiința personală a credincioșilor, precum și de conștiința comună a creștinilor.

La rîndul ei, conștiința comună se manifestă în diferite modalități, printre care se află și aceea care a determinat apariția ecumenismului.

P.C. Pr. Prof. Ilie Moldovan a analizat aspectele pe care le prezintă atît conștiința personală cît și conștiința comună la deplina înțelegere a responsabilității sociale a Bisericii. O mențiune specială a fost făcută în legătură cu ecumenismul.

Mișcarea ecumenică, ca mod de afirmare a solidarității creștine pe teren practic, are ca resort lăuntric conștiința Bisericilor din zilele noastre că pacea și prosperitatea oamenilor din zilele noastre depind și de buna înțelegere între confesiunile creștine.

Vorbitorul a încheiat referatul său cu afirmația că Dumnezeu-Omul reprezintă antiteza ireductibilă a neomeniei omenirii.

Al treilea referat, intitulat «Bisericile protestante față de documentul «Botez, Euharistie, Ministeriu» a fost susținut de Past. Prof. Christoph Klein.

Partea introductivă a referatului a reformulat cele patru întrebări puse în cuvîntul introductiv al comentariului asupra documentului B.E.M. făcut la cea de a 43-a Conferință Interconfesională de Pr. Prof. Ioan Ică. Reamintim aceste întrebări: 1. În ce măsură pot identifica Bisericile în acest text credința Bisericii de-a lungul secolelor? 2. ce concluzii pot trage din acest text pentru relațiile și dialogurile lor cu alte Biserici? 3. ce ajutor pot desprinde Bisericile din acest text pentru viața și mărturisirea lor liturgică, educațională, morală și spirituală și, 4. ce propuneri pot face Bisericile pentru activitatea lor ulterioară în domeniul credinței și al constituției bisericești, în perspectiva acestui text referitor la Botez, Euharistie și Ministeriu și a proiectului de studiu pe termen lung: «Pe drumul unei articulări comune a credinței apostolice».

Prezentul referat cuprinde patru părți:

1. Viziunea luteranismului mondial referitoare la țelul unității, ca punct de plecare în aprecierea documentului B.E.M.
2. Luarea de poziție a luteranismului mondial, așa cum a avut ea loc la cea de a VII-a Adunare Generală a Federației Mondiale Luterane;
3. Procesul receptării documentului B.E.M. de către Biserica Evanghelică C.A. din Sibiu;
4. Considerații finale asupra documentului B.E.M. în lumina teologiei luterane.

În partea introductivă a referatului Prof. Christoph Klein a subliniat faptul că, între adunările generale ale C.E.B. de la Nairobi și Vancouver a avut loc un proces de schimburi și completări între conceptul de «comunitate conciliară» și cel al «diversității reconciliate», pornindu-se de la constatarea că ele sînt interrelaționale și se completează reciproc. Din această viziune trebuie înțeles caracterul documentului B.E.M., cu toate avantajele și dezavantajele sale.

La cea de a VII-a Adunare Generală a F.M.L. de la Budapesta a fost introdusă în prim planul Declarației despre «Țelul unității», teza că unitatea Bisericii nu exclude diversitatea. Dar diversitatea ar putea ridica unele piedici în calea unității.

Documentul «Țelul Unității», stabilit la Budapesta, urmărește reconcilierea contrariilor, afirmîndu-se că multe din țări salută acest fel de declarație de convergență, chiar dacă multe afirmații sînt prea generale și neclare.

Partea a doua a referatului a analizat, în primul rând, un document al celei de a VII-a Adunări Generale a F.M.L. intitulat : «Concepția Federației Mondiale Luterane despre sine și despre misiunea sa».

Sînt conturate apoi atitudinile pe care Adunarea Generală le-a avut față de cele trei mari capitole ale documentului B.E.M.

Prof. Christoph Klein a apreciat că, în ansamblu, s-a ajuns la o anumită consonanță în ceea ce privește problema Botezului și Euharistiei, iar în legătură cu Ministeriul F.M.L. a publicat în anul 1983 un document-studiu intitulat : «Concepția luterană despre Ministeriul episcopal». Acest document urmărește realizarea unei distincții mai clare între tradiția apostolică a întregii Biserici descoperită în Scriptură, și succesiunea episcopilor în ministeriul apostolic.

Partea a treia a referatului, care se referă la procesul de receptare a documentului B.E.M. în Biserica Luterană, a evidențiat luările de poziție pe care Biserica Luterană locală din România le-a avut față de cele trei mari capitole ale documentului. Astfel, în problema Botezului și în problema Euharistiei, au fost evidențiate aspectele pur practice ale săvîrșirii lor. În legătură cu Ministeriul, problema cea mai controversată, există doar o propunere spre meditație, considerîndu-se că serviciul de hirotonire ar trebui să capete în Biserica Luterană un caracter mai public, prin includerea instituirii într-un serviciu liturgic în biserică.

Ultima parte a conferinței cuprinde la rîndul ei cinci subpuncte, și anume :

1) Botezul în concepția luterană este o taină și nu un semn sau simbol, fiind un dar al harului.

2) Botezul copiilor constituie o poruncă și reprezintă o problemă a părinților.

3) Euharistia în concepția luterană este o taină și nu un semn. În consecință, învățătura luterană arată că Euharistia este adevăratul trup și sînge al lui Hristos.

4) În ceea ce privește celebrarea Euharistiei, trebuie criticată, din punct de vedere luteran, afirmația că aceasta este prezidată «în majoritatea Bisericilor» de un slujitor hirotonit care face aceasta în numele lui Hristos. La rîndul său însă, și hirotonia trebuie să fie deplin clarificată în conceptul luteran.

5) Accepțiunea teologică a Ministeriului constituie din punct de vedere luteran o problemă dificilă încă nerezolvată. Situația de criză în care se găsește Biserica Luterană a făcut ca aceasta să revendice dreptul Bisericii în ansamblu și al fiecărei comunități de a hirotoni slujitori ai Evangheliei. S-a subliniat faptul că Bisericile Luterane pot adopta o atitudine deschisă față de succesiunea istorică a episcopilor și pot vedea în ea un semn al continuității și unității Bisericii și a slujitorilor ei.

Pe marginea celor trei referate, sub conducerea Prof. Arhid. Constantin Voicu, au avut loc discuții la care au participat 11 vorbitori. Primul care a luat cuvîntul a fost Prof. Hermann Pitters de la Institutul teologic unic protestant, ramura Sibiu. Accentul luării sale de cuvînt a fost pus pe faptul că în urma celei de a VII-a Adunări Generale a F.M.L. s-a putut observa o deschidere a acestor Biserici față de documentul B.E.M.

Pr. Prof. Constantin Galeriu a dat o înaltă apreciere faptului că referatele prezentate au adus noi clarificări asupra celor trei concepte ale documentului B.E.M. I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului a arătat că documentul de la Lima obligă cele trei mari confesiuni creștine să reevalueze din punct de vedere ecumenic punctele de apropiere care să ducă spre o unitate reală creștină. A subliniat faptul că un rol important în această lucrare îl are mai ales lămurirea conceptului de Ministeriu care poate fi tradus și prin slujire. Pr. Prof. Dumitru Abrudan a dezvoltat mai ales tema «Ecumenism și responsabilitate», subliniind alte aspecte ale responsabilității creștine în fața noilor probleme ecumenice.

P. S. Episcop Vasile al Oradiei a accentuat faptul că în crearea unei unități văzute creștine trebuie în primul rând pus accent pe faptul că acest lucru nu poate fi realizat fără a chema în ajutor puterea lui Dumnezeu, considerînd că dacă toate Bisericile creștine au acceptat, într-o măsură mai mare sau mai mică, simbolul niceo-constantinopolitan, aceasta reprezintă o bază de pornire spre această unitate. Prof. Galy Zoltan a accentuat faptul că o bază biblică solidă comun acceptată poate duce la o convergență de vederi în lămurirea pozițiilor confesiunilor creștine. Pr. Prof. Ioan Ică s-a referit în primul rând la responsabilitatea angajării tuturor Bisericilor locale în elucidarea chestiunilor ridicate de documentul B.E.M. Pr. Prof. Ion Floca s-a referit mai ales la elucidarea unor termeni cuprinși în documentul citat, punînd accent, în special, pe aspectul juridico-canonice pe care acest document îl ridică. Prof. Gereb Szolt a făcut aprecieri pozitive legate de documentele celei de a VII-a Adunări Generale a F.M.L., constituind o bază orientativă pentru răspunsurile oficiale ale Bisericilor Luterane locale. Pr. Prof. Ioan Bria a reformulat etapele care trebuie parcurse de Bisericile membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor spre realizarea concretă a unității văzute a Bisericii. În încheiere, a luat cuvîntul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului. În cuvîntarea sa, el a făcut o amplă prezentare a modului în care Bisericile înțeleg receptarea documentului B.E.M., arătînd că există totuși pericolul unui «faliment» al acestui document în cazul cînd Bisericile nu ar avea aceleași criterii de receptare. I.P.S. Sa a subliniat că trebuie în primul rând lămurite mai deplin etapele pe care trebuie să le parcurgă Bisericile membre ale Mișcării Ecumenice, precum și, pe cît posibil, netezirea unor asperități existente încă în Mișcarea Ecumenică.

După încheierea discuțiilor, Pr. Prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului teologic din București, a prezentat *Concluziile formulate* de Comisia rectorilor și prorectorilor :

«Cea de a 44-a Conferință teologică interconfesională, convocată de către Institutul teologic universitar din București, la sediul acestuia, în ziua de 27 noiembrie 1984, a dezbătut tema generală : «ECUMENISM ȘI RESPONSABILITATE CREȘTINĂ» în trei referate : 1) «Sensul receptării textelor rezultate din dialogurile teologice ecumenice. O orientare teologică ortodoxă privind receptarea documentului B.E.M.» 2) «Bisericile protestante lață de documentul B.E.M.» și 3) «Spiritualitatea și responsabilitatea în viața creștină» (Apostolat social).

Prin referatele și discuțiile angajate s-a urmărit aprofundarea, în continuare, a problemelor legate de receptarea de către Bisericile noastre a documentului B.E.M., în vederea formulării răspunsurilor oficiale ale acestora și, totodată, implicarea noastră directă și responsabilă în soluționarea problemelor majore cu care este confruntată lumea de astăzi.

Axată pe aceste preocupări, Comisia rectorilor și prorectorilor prezintă următoarele CONCLUZII, rezultate din referate și discuțiile purtate.

1) Documentul B.E.M. reprezintă o importantă realizare ecumenică cu implicații în evoluția ulterioară a dialogurilor teologice generale și bilaterale, fapt pentru care receptarea acestui document constituie unul dintre obiectivele principale ale activității teologice ecumenice a tuturor Bisericilor locale implicate în receptarea acestuia.

2) Convergențele teologice realizate prin documentul B.E.M. sînt semnificative, cerînd Bisericilor o metodologie specifică de receptare, care să le permită o tot mai mare și reală apropiere de ceea ce este cuprins în noțiunea de tradiție apostolică.

3) Documentul B.E.M. nu este echivalentul unui consens teologic, nici o declarație de unire a Bisericilor și nici o mărturisire de credință comună a lor, ci reprezintă

un pas sau o nouă etapă spre consens, unitate și mărturisire de credință comună, fără a epuiza și alte posibilități, căi și mijloace care duc la unitate.

4) Pe drumul receptării acestui document trebuie să se țină seama de anumite criterii de bază: examinarea temeinică a conținutului teologic-dogmatic al convergențelor în sine; concordanța convergențelor cu tradiția apostolică normativă; distincția între unitatea de credință fundamentală și diversitatea de exprimare și trăire a acestei unități, în funcție de condițiile culturale specifice și etnice; și corespondența între doctrina Bisericii și terminologia specifică a convergențelor.

5) În procesul receptării, trebuie să fie identificate în mod deschis convergențele obiective ca și divergențele reale. În privința convergențelor se impune să se stabilească dacă ele fac parte cu adevărat din tradiția apostolică comună, adică din ceea ce trebuie să fie mărturisit și trăit de toți, în comun. Acesta este criteriul obiectiv de bază al aprecierii convergențelor teologice.

6) În receptarea documentului B.E.M., Bisericile trebuie să țină seama atât de factorii teologici, cât și de factorii culturali-etnici.

7) Bisericile locale au rol decisiv în procesul de receptare a documentelor ecumenice, fiindcă numai deciziile acestora au credibilitate în fața credincioșilor. De aici și responsabilitatea imensă a Bisericilor locale în implicarea lor, la toate nivelurile, în procesul receptării și manifestării unității creștine văzute.

8) În privința Botezului, Euharistiei și Ministeriului, înregistrăm cu satisfacție adoptarea de către Bisericile noastre a unei terminologii adecvate, care permite apropierea pozițiilor noastre doctrinare, fără a ignora și divergențele care persistă încă. Conferința nu și-a propus analiza critică a documentului B.E.M., ci a rămas la considerații preliminare care, în nici un fel, nu au urmărit să anticipeze răspunsul oficial al Bisericilor. În schimb, Conferința oferă Bisericilor noastre o bună bază în formularea răspunsurilor oficiale la acest document.

9) Angajarea noastră ecumenică în procesul unității creștine văzute implică o responsabilitate sporită, individuală și colectivă, care rezultă, de asemenea, din coordonatele principale ale spiritualității creștine, axată pe lucrarea Duhului Sfânt în viața Bisericilor și a credincioșilor.

10) În conceptul de spiritualitate creștină se include ideea de slujire și apostolat social pentru apărarea și promovarea vieții, statornicirea păcii și progresul general uman.

11) Responsabilitatea creștină față de refacerea unității creștine trebuie să se manifeste în mod concret și ca o contribuție la sprijinirea idealurilor poporului nostru de pace, libertate, independență și dezvoltare, care sînt, în același timp, și aspirații majore ale lumii contemporane.

12) Misiunea Bisericilor astăzi este să sprijine și să încurajeze amplul proces de edificare a încrederii, colaborării și prieteniei între oameni și popoare, pentru zidirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră».

În încheierea lucrărilor, participanții la Conferință au trimis o serie de telegrame Prea Fericitului Patriarh Iustin, și unor conducători de culte din țara noastră.

În ziua de 28 noiembrie 1984, participanții la cea de a 44-a Conferință teologică interconfesională au audiat o conferință intitulată: «Coordonate ale politicii externe a R. S. România». Această conferință a fost susținută de Dr. Ioan Popescu, consilier la Ministerul Afacerilor Externe al României. Conferința a evidențiat liniile generale adoptate de Statul român în politica sa externă. Referatul s-a bucurat de un deosebit interes din partea celor prezenți.

FLORIN ROȘCA

SERBAREA DE CRĂCIUN DE LA SEMINARUL TEOLOGIC

Ca în fiecare an și în anul acesta, mai înainte de vacanța de Crăciun, tinerii elevi ai Seminarului Teologic din București, dintr-o veche tradiție și-au unit munca, dragostea și talentul, pentru minunatele obiceiuri și datini creștinești și, asemenea înaintașilor lor, au prezentat în sala de festivități a Școlii, un program de colinde și recitări în legătură cu frumoasele sărbători creștinești ale Nașterii Domnului și Anul Nou.

După o pregătire minuțioasă, sub îndrumarea și supravegherea corpului didactic, și, mai ales, a profesorilor de muzică și limba română, s-a întocmit un program bogat, care a fost prezentat în seara de 18 decembrie 1984.

Astfel, în prezența P.P.S.S. Episcopi Vicari, Vasile Țirgovișteanul și Roman Ialomițeanul, a profesorilor, elevilor, a multor părinți ai elevilor, rudelor și invitaților, a avut loc serbarea.

Corul Seminarului a desfășurat un buchet de colinde sub conducerea P. C. Diacon profesor Marin Velea, care a fost mult apreciat.

Lufnd cuvîntul Dl profesor Mihail Plătică, a arătat originea, semnificația și tradiția colindelor de Crăciun pentru întregul nostru popor. Elementele religioase ale credinței noastre în legătură cu nașterea Domnului, în care cerul se unește cu pămîntul prin întruparea Mîntuitorului Hristos, face ca întreaga fire să participe cu bucurie la acest eveniment, oferind Pruncului Iisus tot ceea ce socotea mai potrivit pentru măreția Sa divină, pămîntul peștera, cerul steaua de la răsărit, păstorii căldura animalelor, magii de la răsărit, ca dar, aur, smirnă și tămîie, alături de bucuria lumii întregi pentru venirea Mîntuitorului.

În continuare D-sa arată că toate acestea s-au înscris ca adevăruri ale credinței noastre în nașterea creștină a poporului. Împletind cuvintele sale cu parafrazări sugestive ale colindelor ce s-au cîntat, arată că vestea nașterii și arătării lui Hristos apare în colindul «O, ce veste minunată»; apariția stelei, care se arată pe cer, se concretizează în cîntarea: «Steaua sus răsare, ca o taină mare», și strălucește vestind sosirea magilor, care caută orașul Bethlehem, unde tuturor «a răsărit Iisus Hristos, Mesia chip luminos».

La serbarea Nașterii Domnului se bucură mai întîi copiii, care umblă prin nămeți, pe la gazde, strigînd: «bună dimineața la Moș Ajun»; «sus creștini, nu mai dormiți, vremea e să vă gătiți». Toate acestea sînt în inima și cuvintele lor, ca «*nenumăratele flori dalbe de măr. Moș Crăciun, personificarea populară a serbării, vine din an în an și poposește la geam. Vine de veacuri și găsește același frig și ger, iar prin geam, vede atît bucuria ospetelor, cît și lipsa de lumină și de pline și foamea celor săraci, îndemnînd pe cei avuți să aibă milă de cei în suferință. Iată partea de iubire, de milostenie, care constituie apanajul și caracteristica legii creștine.*

Colindele au fost împletite cu recitări din poezii consacrați. Astfel au fost gustate în mod deosebit poezia «Moș Crăciun» de Octavian Goga, (elevul Hristea Vasile), poezia «Colindătorii» de George Coșbuc, (elevul Peiu Tudorel), «Colind» de Vasile Voiculescu, (elevul Boboc Viorel) și «Colind de Crăciun» de B. V. Anania, (elevul Dragomir Laurențiu). Astfel au fost prezentate colindele: Bună dimineața de Al. Podoleanu, O! ce veste minunată, de Gh. Dima, Steaua sus răsare, de V. Popovici, Sus creștini, de Gh. Cucu, Noi umblăm și colindăm, de Mihail Burcă, În seara de Moș Ajun, de Marin Trache, Vestea nașterii lui Iisus, de I. Cicișu, prelucrare de M. Velea, Plecarea magilor, de D. Kiriac, În orașul Bethlehem, de I. Chirescu, Flori dalbe, flori, de M. Velea,

Doamne, a Tale cuvinte, de Gh. Soima, Colindă, de E. Monița, Colinde, colinde, de Gh. Dumitrescu, Din an în an, de Gh. Budiș și Plugușorul de Maxim Vasiliu.

Programul muzical a desfășurat deosebit pe toți cei de față aducând tuturor ambianța căldurii dubovnicești, a căldurii serbărilor de iarnă din preajma Praznicului Nașterii Domnului.

În partea a II-a a programului, elevii anului V au prezentat piesa teatrală religioasă «IROZII», într-o formă adecvată momentului, fiind jucată cu mult talent și o distribuție corespunzătoare.

La sfârșite a luat cuvântul P. S. Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, care a rostit un cuvânt de laudă și de felicitare pentru reușita acestei serbări, mulțumind conducerii Școlii, profesorilor și elevilor care au depus această muncă pentru bucuria tuturor, de a trăi asemenea momente creștinești.

Îndeamnă pe elevi să nu uite aceste frumoase datini creștinești ale poporului nostru și să le păstreze cu sfințenie așa cum le-au păstrat și înaintașii noștri și ni le-au predat nouă ca pe o moștenire scumpă a credinței întregului nostru popor.

ASISTENT

ADORMIȚI ÎN DOMNUL

PREOTUL CRISTEA POPA

În ziua de 2 februarie 1985 s-a stins din viață, după o scurtă suferință, preotul Cristea Popa, de la parohia Tonea, Comuna Modelu, Protoieria Călărași, județul Călărași.

Pierderea prea timpurie a acestui distins preot a copleșit de durere pe toți cei care l-au cunoscut și l-au apreciat ca om și ca vrednic slujitor al altarului.

Preotul Cristea Popa s-a născut la 12 aprilie 1940 în localitatea Ceacu, comuna Cuza-Vodă, județul Călărași, din mănoasa cîmpie a Bărăganului, dintr-o familie de țărani vrednici și buni creștini; a urmat școala primară în satul natal și Liceul «Decebal» din Călărași, apoi Seminarul Teologic din București, pe care l-a absolvit în anul 1961. Se căsătorește în anul 1964 cu tînăra Alexandrina, fiică de funcționari din Călărași, devenind o devotată soție și mamă a doi fii.

Preotul Cristea era o fire blîndă, sinceră, prietenoasă, vesel cînd era cazul, cum-pătător în toate, modest în manifestările vieții lui, săritor și ajutorător la nevoie, el a știut să se facă iubit și apreciat de toți cei care l-au cunoscut, precum și de enoriașii săi.

Dorind a-și desăvîrși studiile teologice, se înscrie la Facultatea de teologie pe care o termină în anul 1968.

În 1967 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Tonea, unde păstorește cu mult zel timp de 18 ani.

Părintele Cristea Popa s-a dovedit dintru început un devotat slujitor al misiunii sale, iar ca mărturie stă biserica, căreia i-a terminat zidăria, tîmplăria, a împodobit-o cu pictură nouă și a înzestrat-o cu toate cele de trebuință cu ajutorul bunilor săi enoriași pe care i-a slujit cu jertfă de păstor.

Slujba înmormântării a fost oficiată în ziua de 5 februarie 1985 în biserica parohială «Sf. Nicolae» din satul Tonea, de către un sobor de 20 de preoți, în frunte cu P. C. Protoiereu Ioan Purcărea de la Protoieria Călărași, în prezența păstoritorilor săi.

După oficierea slujbei de prohodire, a luat cuvîntul P. C. Protoiereu Ioan Purcărea, care a înfățișat calitățile de om și de preot ale preotului Cristea Popa, frumoasa sa activitate pastorală și socială, în numele preoților din Protopopiatul Călărași și al său personal, a adus un ultim omagiu regretatului dispărut, exprimînd sincere condoleanțe și calde cuvinte de mîngiere familiei greu încercate.

Au mai vorbit : preot Ioan Pița, de la parohia Găgeni-Prahova, coleg de seminar, evocîndu-i viața de seminarist, Pr. Gh. Marcu, consătean și coleg de școală primară și liceu, Pr. Tănăsioiu Nicolae, de la Parohia Pantelimon, Protopopiatul Ilfov, prieten și coleg, cu toții evidențiind frumoasele calități de om și sacerdot, de prieten și coleg, simțindu-se prezența activă în slujba Bisericii strămoșești.

Sicriul cu trupul neînsuflețit al preotului Cristea Popa a fost purtat pe brațe de slujitorii prezenți, înconjurînd biserica, potrivit tradiției în dangătul clopotelor de seară, cu lacrimi în ochi și inimi cernite sicriul a fost coborît în mormîntul săpat în fața bisericii.

Dumnezeu odihnească-l în pace !

Preot Nicolae TANĂSOIU

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

— GALAȚI —

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI

(ianuarie — februarie 1985)

I. Slujbe arhieresti

— La 1 ianuarie 1985 — Anul Nou, I.P.S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos a oficiat sfînta liturghie la catedrala arhiepiscopală din Galați, cu care prilej a rostit un cuvînt, subliniind importanța întregitei sărbători a zilei : Punerea numelui Pruncului Iisus, pomenirea Sfîntului Vasile cel Mare și Anul Nou. Reținem, printre altele, din cuvîntul I. P. S. Sale cele ce urmează :

«În această sfîntă zi, a 8-a de la Nașterea Domnului, ne-am adunat pentru a primi din nou pe Fiul lui Dumnezeu ca Prunc. El a fost trimis de Tatăl Ceresc ca Mîntuitor, pentru toată lumea, vestind buna înțelegere, pacea, dragostea și înfrățirea oamenilor. În această zi, Pruncului dumnezeiesc I s-a pus numele de Iisus, dat de inger, care înseamnă

«Mintuitorul», iar Hristos, cel de al doilea nume al Său înseamnă «Unsul lui Dumnezeu». Acest nume de Iisus Hristos este un nume mare, sfânt, mai presus de orice nume în cer și pe pământ, pe care se cuvine să-L cinstim, pentru că prin El ne mântuim».

Despre Sf. Vasile cel Mare, I.P.S. Sa a spus că «Acest mare teolog a strălucit prin învățătură și fapte. El a învățat dreapta credință și a combătut eresurile din vremea sa. În același timp el a organizat așezăminte sociale pentru ajutorarea oamenilor suferinzi, numite «Vasiliada», după numele său. Pentru aceste fapte ale milei creștine și pentru sfințenia vieții sale a fost așezat în calendar, la începutul anului, ca model de viațuire pentru noi».

Referitor la sărbătoarea Anului Nou, I.P.S. Sa a arătat că «numărătoarea anilor după calendarul pe care îl folosim noi astăzi a fost stabilită pentru întâia oară de călugărul Dionisie cel Mic, care era de loc din Dobrogea noastră. El a trăit și a studiat la Roma în a doua jumătate a secolului V și prima jumătate a secolului VI. Pe baza unor calcule, el a pus Nașterea Domnului ca început al erei creștine, pentru numărătoarea anilor, iar propunerea sa a fost acceptată cu timpul de Biserică și de majoritatea popoarelor lumii».

Referindu-se la anul care a trecut, I.P.S. Sa a arătat că «acest an a fost bogat pentru țară prin marile realizări, în toate ramurile de activitate, poporul nostru dînd dovadă, ca întotdeauna, de vrednicie și stăruință în munca pentru înflorirea patriei și bunăstarea întregii națiuni. De asemenea, Biserica Ortodoxă Română, ca și arhiepiscopia noastră au desfășurat cu succes lucrarea lor pastoral-misionară, gospodărească și socială în folosul credincioșilor».

În încheiere a împărtășit arhieresti binecuvîntări credincioșilor și le-a urat An Nou bun, cu sănătate, pace și prosperitate.

În aceeași zi, la orele 17, I.P.S. Sa a primit vizita preoților din municipiul Galați și a ostenitorilor de la Centrul eparhial care, prin preotul Ștefan Ilie de la parohia Sf. Vasile, au prezentat I.P.S. Sale tradiționalele felicitări de Anul Nou. I.P.S. Sa a răspuns printr-un cuvînt ocazional, din care spicuim cele ce urmează :

«Anul Nou este un prilej fericit, a spus Arhipăstorul, care ne îndeamnă să reflectăm asupra îndatoririlor ce avem în legătură cu viața noastră sufletească și ca îndrumători ai enoriașilor noștri. Este de asemenea un popas de a privi în urmă la realizările personale și sociale, precum și înainte pentru anul care a început astăzi cu mesajul său și cu sarcinile sale. Anul care a trecut ne-a dat satisfacția unor mărețe îndepliniri la sate și la orașe, la care și preoțimea și-a dat sprijinul cu cuvîntul, cu îndemnul și cu exemplul. De asemenea, în acțiunile poporului nostru pen-

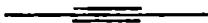
tru dezarmare și apărarea păcii în lume a venit și Biserica cu sprijinul ei. La inițiativa Patriarhiei Române, în iunie, 1984, a avut loc la București Adunarea cultelor din România pentru dezarmare și pace, la care au participat reprezentanții cultelor din țară, precum și ai unor Biserici creștine de peste hotare. La încheierea lucrărilor, Adunarea cultelor a lansat o Chemare către toate cultele și religiile lumii pentru a depune eforturi în vederea destinderii internaționale și pentru pacea lumii».

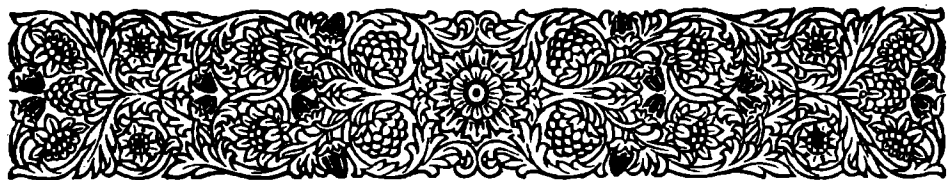
I.P.S. Sa a vorbit în continuare despre unele probleme privind viața din eparhie ca activitatea pastoral-misionară, grija pentru bisericile filiale, cîntarea obștească și altele.

În încheiere, I.P.S. Sa a spus : «Sărbătorirea Anului Nou ne îndeamnă să reflectăm mai mult asupra a ceea ce sîntem și trebuie să fim ca preoți și cetățeni. Faceți ca entuziasmul pe care-l aveți să nu se împruștice ! Să fiți chivote ale harului sfînt și pietre vii în temelia vieții bisericești și sociale, spre folosul cel de obște al tuturor!». A mulțumit apoi celor de față pentru vizită și le-a urat sănătate și succes în activitatea bisericească și socială. Preoții au cîntat apoi Imnul arhieresc și au primit binecuvîntarea I.P.S. Sale cu multă bucurie sufletească.

— La 6 ianuarie, la praznicul Botezul Domnului, I.P.S. Sa a săvîrșit Sfînta liturghie la catedrală și a oficiat în continuare sfîntirea Aghezmei Mari.

Arhim. Ieronim MOTOC
VICAR ADMINISTRATIV

RECENZII ȘI NOTE

O MARE SĂRBĂTOARE A MUZICII CORALE ROMÂNEȘTI

Luni, 4 februarie 1984, orele 18,00, sala Ateneului Român, a fost martoră a unei largi și impunătoare manifestări muzicale susținută de prestigiosul cor academic al Filarmonicii «George Enescu» condus de Ștefan Mureșanu, primul dirijor ce a contribuit din plin la închegarea și afirmarea acestui ansamblu de elită al țării, ce și-a legat definitiv numele de formațiile bucureștene: *Corală municipiului București și Ansamblul Statului Popular al Capitalei*.

Evenimentul artistic a fost singular și emoționant în viața muzicală a Capitalei, întrucât manifestarea a fost prilejuită de împlinirea unei jumătăți de veac de activitate dirijorală a acestui «plăeș al cetății Bucureștilor».

Înainte de a începe desfășurarea concertului coral pregătit cu minuțiozitate și profundă conștiință profesională de către dirijor, proza bine cunoscutul exeget al istoriei muzicii românești muzicologul Viorel Cosma, a făcut o largă prezentare a drumului sinuos al realizărilor artistice ale dirijorului Ștefan Mureșanu, drum concretizat în elogiile din presă și radio și în numeroasele imprimări radiofonice și discografice.

S-a născut la Găești în ziua de 23 martie 1909 și a urmat cursurile primare în locul natal, după care s-a stabilit în capitala țării, unde a urmat Conservatorul de muzică avînd ca profesori pe: Ion Nonna Otescu, Ioan D. Chirescu, Ștefan Popescu, Constantin Brăiloiu și George Breazul.

În urma unui concurs ținut în anul 1933, tînărul Ștefan Mureșanu a preluat conducerea colectivului coral al municipiului Capitalei pe care l-a condus aproape 15 ani, înregistrînd succese răsunătoare la Ploiești și în București, reușind în acest fel să alinieze cu cînte formația pe care o conducea, marilor societăți corale care activau în acea vreme în capitala țării: *Carmen* și *Cîntul nostru*. În acest valoros ansamblu au cîntat personalitățile muzicale de mai tîrziu ce au adus o considerabilă contribuție la propășirea muzicii românești și pe care le cităm: Constantin Palade, Vinicius Grefiens și Florin Comișel (compozitori); Nicolae Boboc, Ion Vanica și Theodor Cartiș (dirijori); Lisette Dima, Ana Tălmăceanu, Nicolae Secăreanu, Mircea Buciu, Nella Dimitriu, Arta Florescu, Petre Ștefănescu-Goangă, Valentin Theodorian, Ion Stoian, Zenaida Pally, Alexandru Voinescu (cîntăreți de operă).

Prin munca și contribuția tacită a acestui modest animator al mișcării corale a Capitalei de odinioară, au crescut și s-au afirmat aceste nume de prestigiu din cultura muzicală a României.

Cu ajutorul formației sale, dirijorul Ștefan Mureșanu a reușit să execute în primă audiență pagini inedite ale compozitorilor noștri ca: Tiberiu Brediceanu,

Timotei Popovici, Simeon Nicolescu, Nicolae Buichiu, Ludwig van Beethoven, Aram Haciaturian etc. După anul 1950, dirijorul Ștefan Mureșanu — conducător al corurilor Filarmonicii «George Enescu» (1950—1955) și al Ansamblului Sfatului Popular al Capitalei (1953—1970) își lărgeste sfera de activitate în domeniul operei și al operetei prin colaborare cu prestigioșii șefi de orchestră: George Georgescu, Theodor Rogalski, Constantin Silvestri, Mircea Basarab, Alfred Mendelsohn, Emanuel Elenescu etc.

În acest context, corurile conduse de Ștefan Mureșanu au executat în primă audiție: Oratoriul *Tudor Vladimirescu* de Gh. Dumitrescu; cantata *Prind visele aripi*, de Tiberiu Olah; *Requiemul*, de W. A. Mozart și *Simonia a IX-a*, de Beethoven. Apoi, tot cu aceste ansambluri au fost executate operele: *Paiațe*, *Cavaleria rustică* și *Otello*.

Toate acestea, i-au adus dirijorului Ștefan Mureșanu satisfacția decorării cu Meritul Cultural și Ordinul Muncii.

În încheierea cuvîntului său, muzicologul Viorel Cosma, a arătat că dirijorul Ștefan Mureșanu a rămas în arta corală românească, după etapa dirijorilor-compozitori (G. Musicescu, Gh. Dima, Ion Vidu, D. G. Kiriac, Gh. Cucu, I. D. Chirescu, Marcel Botez, Nicolae Lungu, Gh. Danga, D. D. Botez), un deschizător de drumuri și un exemplu demn de urmat pentru tinerii dirijori: Florentin Mihăescu, Ion Pavalache, Aurel Grigoraș, Diodor Nicoară, Alexandru Racu etc.

Strădaniile sale de acum o jumătate de veac — spune biograful său — pentru frazarea expresivă naturală, impecabila dicțiune, accentele silabice, bogăția de nuanțe legate de text, ruperile de ritm, pauzele de expresie, etc., au apărut ca îndrăzneli artistice.

Toate aceste «inovații» interpretative ale dirijorului Ștefan Mureșanu, și-au găsit ecou în progresul artei corale românești după 1950, prin strădania dirijorilor compozitori D. D. Botez și Marin Constantin.

După prezentarea vieții și bogatei activități muzicale a dirijorului Ștefan Mureșanu făcută de muzicologul amintit, a urmat concertul coral propriu-zis, condus cu vigoarea tinereții artistice ce îl caracterizează, chiar la 75 de ani. Alcătuit din două părți bine conturate, programul concertului a fost un triumf grandios al creațiilor corale clasice românești gustate de publicul meloman cu deosebită plăcere artistică. Astfel, pagini ca: *Dorul* de Constantin Baciu, *Mama* de I. D. Chirescu, *Pastorală* de N. Oancea, *Hora cu strigături* de N. Lungu sau *Foicica bobului* de Gh. Dumitrescu, *Mult mă-ntrăabă inima* de A. Vioru, *Limba noastră* de Doru Popovici, rămîn perle ale creației corale românești clasice și contemporane pe care dirijorul Ștefan Mureșanu le-a tălmăcit într-un stil personal de certă originalitate.

Încheindu-și programul dirijoral în acordurile tradiționalului «Mulți ani trăiască» de D. G. Kiriac executat de un public entuziast împreună cu corul academic al Filarmonicii «George Enescu», dirijorul Ștefan Mureșanu — așezat de exegeții muzicii românești pe treptele înalte ale măștrilor genului coral autohton — s-a despărțit de colaboratorii și admiratorii săi din acea memorabilă seară, cu mulțumirea sufletească deplină că, chiar acum la frumoasa vîrstă de 75 de ani, printr-un efort susținut, a adus o puternică și răsunătoare contribuție la răspîndirea în marea noastră iubitorilor muzicii, a creațiilor corale românești clasice și contemporane.

Nu putem însă încheia prezentarea sărbătoririi acestui slujitor de frunte al muzicii corale, fără a aminti faptul că, dublat fiind și de o pregătire teologică — a absolvit «Seminarul Nifon» în anul 1929, iar în aprilie 1942 și-a luat licența în teologie la Universitatea din București — dirijorul Ștefan Mureșanu a condus cu

competență, pasiune și atașament, deplin față de Biserica noastră Ortodoxă, diverse coruri bisericești din Capitală.

Astfel, chiar în toamna anului 1920 — deci la puțin timp după absolvirea Seminarului — Ștefan Mureșanu a fost numit dirijor al corului bisericii «Cărămidarii de jos» unde a funcționat pînă în anul 1933, cînd a trecut — în aceeași calitate — la biserica brîncovenească Sfîntul Gheorghe Nou, numită și biserica Municipiului Capitalei.

După o întrerupere de 17 ani, în care timp a condus formație corală a Filarmonicii «George Enescu» și a Ansamblului Sfatului Popular al Capitalei, Ștefan Mureșanu a fost numit în septembrie 1969 dirijor prim al corului bisericii «Domnița Bălașa» alături de reputatul dirijor și compozitor de muzică corală laică și religioasă I. D. Chirescu, care, din cauza vîrstei înaintate și a stării sănătății, a rămas numai «Indrumător» al acelu cor pînă la trecerea sa în lumea dreptilor (20 martie 1980). A activat ca prim dirijor al acelu cor pînă în mai 1977, cînd a fost nevoit să se retragă datorită stării sănătății sale.

Din octombrie 1984, Ștefan Mureșanu a revenit în acest post unde funcționează pînă în prezent, continuînd activitatea dirijorală a marilor săi înaintași: Alexandru Podoleanu, Ion Andreas Wachmann, D. G. Kiriac, I. D. Chirescu.

Diac. prof. Marin VELEA

«*Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*», 2 volume: volumul I, 416 pagini + 39 pagini planșe, volumul II, 411 pagini + 56 pag. planșe. Editura Episcopiei Buzăului 1983, de I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală.

«Trebuiește, dar, după părerea mea, ca noi românii să ne silim înșine a face în sînul țării noastre toate acele cercetări istorice, care au de scop a întări naționalitatea noastră și a adăuga un nou contingent la cunoștințele omenirii întregi».

Cuvintele acestea aparțin lui Alexandru Odobescu și sînt cuprinse într-un raport al scriitorului prin care el, în 1886 solicita autorității de stat în acea vreme finanțarea unor cercetări arheologice în ținutul Buzăului. Dorința lui Odobescu, care poate fi socotită un testament, s-a împlinit abia în ultimele decenii ale veacului nostru, cînd într-un nou context istoric și cu mijloace moderne de investigație, s-au inițiat și s-au făcut numeroase lucrări de cercetare a pămîntului patriei noastre, în scopul descoperirii «rădăcinilor» naționale. Ca niște scafandri care caută comori pe fundul mărilor, așa s-au ostenit arheologii noștri să scoată la lumină și să pună în valoare vestigiile cu care este semănat teritoriul țării. Rezultatele ostelenilor lor sînt oferite publicului în muzee, iar cele scrise sînt publicate în cărți și reviste.

Zona Buzăului este una din cele mai bogate regiuni în domeniul urmelor istorice românești. Așezat între Carpații meridionali răsăriteni și Dunăre, teritoriul care aparține astăzi județelor Buzău, Brăila și Vrancea, este un punct geografic nodal, deoarece aici se întîlnesc cele trei provincii mari ale României: Muntenia, Moldova și Transilvania. «Aici e nodul vital al statului român», spunea profesorul Simion Mehedinți, deoarece aici la cotul Carpaților s-a petrecut o bogăție imensă de evenimente istorice, s-au încrucișat influențe și idei din cele mai variate. Acestea, topite și amestecate în creuzetul geniului poporului nostru, au dat naștere unei culturi și civilizații proprii, originale.

Acum trecutul glorios al zonei buzoiene a fost revelat și oglindit admirabil în două volume masive, apărute recent în editura Episcopiei Buzăului, cu titlul: «*Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*».

Lucrarea a apărut din inițiativa și cu osîrdia fostului Episcop de Buzău Dr. Antonie Plămădeală, actualmente Mitropolit al Ardealului, ieșită de sub teascurile tiparului în zilele succesorului la scaun, Episcop Epifanie Norocel. Este un monument de recunoscătoare pomenire a bărbatilor mari ai acestei regiuni, ale căror fapte sînt înscrise în memoria veacurilor.

«Cartea aceasta s-a născut din intenția de a valorifica o dată în plus, pentru istoria, cultura și spiritualitatea românească, aportul specific al acestei zone Buzău, Vrancea și Brăila, teritoriul Episcopiei Buzăului, zonă care a fost dintotdeauna răscruce de drumuri, deci beneficiară privilegiată a unor schimburi de idei, de cultură și civilizație». (*In loc de prefață* de Dr. Antonie Plămădeală). «A fost nevoie reală de a înscrie rolul și contribuția acestei părți a pămîntului nostru la desăvîrșirea vieții spirituale și la săvîrșirile istorice românești» (Idem, pag. 13).

Intenția inițiatorului acestei opere s-a împlinit excelent. Lucrarea reprezintă o colecție de studii semnate de 39 de autori. Vlădici, preoți, profesori de teologie, profesori universitari, cercetători, arheologi, oameni de cultură — toți animați de un cald elan patriotic și cu competență de specialiști — pun în lumină oameni mari și comori prețioase ale trecutului, ca să fie spre cunoașterea și îmbogățirea sufletească a generației actuale și ale celor viitoare.

Este cu neputință ca într-o prezentare ca aceasta să analizăm fiecare studiu în parte din frumoasa colecție. Ceea ce putem face e să rezumăm volumele prin sintetizarea lor în jurul a citorva idei generale care se desprind din paginile colaboratorilor.

Aceste idei ar fi cam următoarele :

1. *Vechimea așezărilor omenești în regiunea Buzăului*

În urma cercetărilor de teren întreprinse în zonă s-au descoperit urme de așezări omenești din cele mai vechi timpuri, încă din preistorie. Materialele arheologice scoase la iveală atestă că la curbură Carpaților trăiau și activau locuitori încă în era paleolitică, cu aproximativ șase mii de ani înainte de Hristos. Așchii de piatră, arme și unelte de silex și os, ceramică lucrată cu mîna în tehnica primitivă, toate arată că aceste locuri ofereau condiții prielnice pentru dezvoltarea ființei umane și a unei culturi. Neoliticul este reprezentat la fel prin vestigiile și bogat material arheologic.

Investigațiile de la Sărata Monteoru și din alte multe localități au descoperit așezări omenești caracteristice epocii bronzului, iar în comuna Merei, la numai cîțiva kilometri de orașul Buzău, s-au aflat, pe lingă morminte și tumuli, ceramică și unelte aparținînd epocii fierului.

Cultura și civilizația geto-dacilor vin să se suprapună acestor straturi, prezentînd un mod de viațuire superior, cum demonstrează descoperirile de la Cîrlomănești, Smeenii, Gura Nișcovului, etc. Peste aceste populații a venit stăpînirea romană, care a inaugurat perioada de etnogeneză, de naștere a poporului român. Apoi au urmat valurile emigrațiilor barbare. Dar realitatea durabilă și permanentă a fost populația autohtonă, legată de glia ei, care s-a adaptat la condiții de viață mereu în schimbare, a supraviețuit și a rămas credincioasă ocupațiilor seculare creînd o cultură materială și spirituală unitară și originală.

2. *Vechimea creștinismului la români*

Lucrarea buzoiană atestă cu mare mulțime de probe că populația locală a primit și mărturisit de timpuriu credința în Hristos. Pe întregul teritoriu dintre Dunăre și Carpați au rămas nenumărate vestigiile — pietre funerare, cruci, inscripții pe obiecte de cult și alte semne — care dovedesc că locurile acestea au fost «pă-

mîntul cel bun» pe care a căzut sămînța evangheliei Mîntuitorului și a dat rod înșutit.

Munții Buzăului și ai Vrancei sînt apoi renumiți prin prezența a o mulțime de peșteri rupestre, care dovedesc o vechime impresionantă a creștinismului românesc: secolul III și IV. Este plauzibilă părerea unor autori de articole că peșterile rupestre au fost mai întii sihăstriei geto-dacice, în care au trăit pustnicii religiei lui Zamolxe. Mai tîrziu ele s-au transformat în sihăstrie creștine, prin convertirea băștinașilor. Dacă mai adăugăm la aceste așezări mulțimea de bisericițe și mănăstiri aflate prin regiune, putem spune că aici a existat o adevărată «zonă sacră», un munte «Athos» al românilor.

Dar cea mai puternică și mai sfîntă dovadă a spiritualității creștine pe aceste meleaguri o oferă mucenicia sfîntului Sava. La anul 372 în rîul Museos (Buzău) a fost omorît prin înec, de către oamenii căpeteniei gote Atanaric, un tînăr membru al comunității ortodoxe locale, cu numele de Sava, pentru credința sa. Dacă asupra originii acestui mucenic se mai fac discuții și sînt unele îndoieli, fapt atestat prin documente scrise este că aceste locuri au fost sfințite prin jertfa eroică a unui membru al Bisericii buzoiene înainte de șasesprezece veacuri. Epistolele sfîntului Vasile cel Mare care vorbesc despre martiriul lui Sava și care cerea sfințele lui moaște să fie trimise în Capadochia, pun Buzăul în circulație universală. Nu credem că vreun alt ținut de pe cuprinsul României se poate mîndri cu un astfel de «certificat de naștere», cu un atare blazon de noblete.

4. Schiturile și bisericile din curbura Carpaților au radiat secole de-a rîndul o intensă viață duhovnicească.

E de ajuns să amintim că prin aceste locuri au trăit marii isihăști Vasile de la Poiana Mărului și Paisie Velicicovschi, nume care vor rămîne în istoria Bisericii române neuitate.

Poporul nostru s-a adăpat la aceste izvoare ale filocaliei ortodoxe. Pietrele mănăstirilor noastre tînuiesc «un autentic duh de viață ortodox, o semnificație de evlavie și un simbol de apărare a credinței. Între stîncile acestui complex monastic se află de asemenea tînuită o viață religioasă autentică, cu pildele ei bune de rugăciune și muncă, cu jertfele ei curate, cu frumoasele ei tradiții creștinești și românești» (Preot Horia Constantinescu, vol. I, pag. 339).

5. Episcopii Buzăului au fost ctitori de cultură și limbă românească.

Înființată pe vremea voievodului Munteniei Radu cel Mare, la anul 1500, episcopia de Buzău, timp de aproape jumătate de mileniu a fost un puternic centru de spiritualitate națională.

În lucrarea de care ne ocupăm, I. P. Sfințitul Antonie relevă doar patru din figurile distinse ale eparhiei Buzăului. Dar din această scurtă monografie reiese clar că ierarhii noștri au fost nu numai păstori buni ai poporului drept-credincios și părinți sufletești, ci în același timp au fost neobosiți luptători pentru promovarea culturii maselor poporului.

Mitrofan, Chesarie, Filotei, Dionisie Romano și alții, pe care Vlădica de la Sibiu îi numește «ctitori de neam» și «colosale umbre», mînați de un zel apostolic și de o mare iubire de frați, au întreprins acțiuni impresionante pentru ridicarea românilor din punct de vedere cultural, pentru eliberarea lor din ignoranță, din superstiții și asuprire. Ei au înființat tipografii, au tipărit cărți de slujbă în limba maternă și cu litere latine, au înființat școli pentru copiii de români, s-au îngrijit de manuale școlare și au scos cărți pentru tineret, au inițiat biblioteci publice, spitale, au militat pentru o preoțime cultă și activă.

Imaginile acestor mari oameni s-au evidențiat luminos în paginile colecției buzoiene. «Nu se poate face abstracție de ei nici în istoria culturii românești, nici în istoria luptei pentru unitatea statală a poporului român» (I.P.S. Antonie Plămădeală, vol. II, pag. 126).

Spațiul restrâns al acestei prezentări succinte nu ne permite, cum am spus, să amintim și alte idei enunțate de autori și alte evenimente de seamă din trecutul buzoian. Doritorii de cunoaștere vor afla în cartea de care ne-am ocupat un izvor îndestulat din care să-și adape mintea și inima.

Sintem recunoscători inițiatorului prețioasei lucrări, excelentă și din punct de vedere al cuprinsului și din cel al formei. Călduroase mulțumiri și aprecieri colaboratorilor și ostenitorilor care au făcut cercetări meritorii «în sinul țării noastre».

Preot Dr. Ștefan SLEVOACĂ

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Nume și fapte în istoria culturii românești, (Secolul XVII—XVIII la Buzău)* București, 1983.

Se știe că Episcopia de la Buzău ca și aceea de la Râmnicu-Vâlcea și de la Roman au fost centre culturale de mare însemnătate în aria mare a Mitropoliilor de care depindeau.

I.P.S. Antonie Plămădeală, în prezent Mitropolit al Ardealului, distins cărturar, a cunoscut îndeaproape trecutul cultural al Episcopiei de Buzău, ca unul ce a condus-o un timp.

Cei patru episcopi prezentați în cartea de față sînt ierarhi cu o personalitate distinctă: Ei strălucesc nu numai ca episcopi ai Buzăului, ci au un loc bine stabilit în cultura românească în general.

Noutatea celor patru micromonografii, în care sînt prezentați episcopii: Mitrofan, Chesarie, Filotei și Dîmărie Romano constă în evidențierea concretă a muncii culturale desfășurată la Episcopia Buzăului și în alte centre, precum și în crearea atmosferei spirituale în aceste centre rămasă ca model pentru urmașii lor, pentru întreg clerul ortodox al sfintei noastre biserici.

EPISCOPUL MITROFAN (Episcop la Buzău între anii 1691—1702). Și-a împărțit activitatea anterioară acestor ani între Moldova și Țara Românească într-un timp cînd ele erau state separate. A fost stareț la Bisericiani, de unde este adus de mitropolitul Dosoftei la Iași pentru a conduce tipografia de aici, pe la anul 1680. Din teascurile ei au ieșit următoarele cărți: *Psaltirea de-nfăles* (1680), *Molitvălnic de-nfăles* (1681), *Viața și petrecerea sfinților* (1682), toate lucrări ale maroului cărturar și mitropolit Dosoftei al Moldovei.

Pentru activitatea sa rodnică de la Iași, Dosoftei II face episcop la Huși, menționat într-un document din unsprezece ianuarie 1683, unde rămîne pînă în 1686. Aici semnează în 1683, tipărirea «Dialogului în contra ereziilor» de Simeon Tesalonicul și «Slujba sfinților martiri Sergiu și Vachu», în 1685, ambele în grecește.

În 1687, era în București, unde a lucrat la tipărirea Bibliiei de la 1688. Tot aici mai tipărește alte două cărți în 1690 și 1691.

La 10 iunie 1691, Mitrofan este numit episcop la Buzău. Aici, va reprezenta curentul românesc pe care-l începuse în Moldova Dosoftei — plecat în Polonia la acea dată. La Buzău întemeiază o nouă tipografie românească — cea de a 6-a în Țara Românească — cu cheltuiala lui Constantin Brîncoveanu. Aici la Buzău, tipărește «Pravoslavnică mărturisire» a lui Petru Movilă (1691), «Întoarsă» în limba română de Radu Greceanu și tocmai în 1697, mai tipărește «Triod slavo-român». Autorul volumului de care ne ocupăm, explică pauza prea lungă — 6 ani — dintre

cele două cărți prin aceea că în această perioadă traducerea cărților de cult în limba română era o problemă și trecerea la textele cu cîntări în limba română era altă problemă. Concluzia se pare că este aceasta: «S-a întîrziat cu tipărirea altor cărți, din cauza greutății de traducere în românește a cîntărilor». Erau greu de adaptat melodiile slavone intrate în tradiție, la textele românești. «Procesul românizării cărților va mai întîrzia. Biruința va veni odată cu Macarie ieromonahul». De altfel, Triodul amintit (1697) avea în românește doar tipicul și ceteaniile, cîntările fiind tot în slavonă. Așa că explicația întîrzierii noii tipărituri este valabilă numai parțial. În 1698, Mitrofan tipări la Buzău, Mineiul, în 12 volume, în colaborare cu Radu Greceanu, «cuprinzînd și viețile sfinților luate după cele ale lui Dosoftei». Noutatea lor constă în «traducerea în românește a tipicului, a sinaxarelor și a cîntărilor».

În concluzie: Mitrofan, cît a făcut, era, cum zice Iorga, o «îndrăzneală», o «lucrare revoluționară». În condițiile în care, doar slavona și greaca erau scotite limbi sacre, prin traducerea și tipărirea sale în limba română, a contribuit la introducerea limbii române în cult, deschizînd drumul spre biruința totală a ei și chiar grăbind acest proces. Ca unul ce trăise, lucrase și păstorise și în Moldova, el știa și simțea romanitatea absolută a locuitorilor celor două «țări», între care nu făcea nici o deosebire. «Învățătura preoților» o tipărește în două ediții: una pentru Țara Românească și alta pentru Moldova, schimbînd doar numele mitropolitului din «Prefață» în una trecîndu-l pe Teodosie (în Țara Românească), în cealaltă pe Antonie (Moldova).

În legătură cu Psaltirea din 1701, Mitrofan spune în prefață că «o tipărește fiindcă lipsește din biserici», apreciînd-o drept carte de cult, dar adaugă «ea lipsește și de la școli pentru învățătura copiilor». De aici se vede că ea «slujea și ca manual de citire, nu numai drept carte de cult»; dar adaugă «ea lipsește și de la școli».

Din felul cum se exprimă în legătură cu rolul său în circulația cărții religioase a vremii, fie în post-fața Bibliiei de la București, fie în aceea a «Mărgăritarelor» Sfîntului Ioan Gură de Aur (1691), Mitrofan n-are conștiința că a fost numai tipograf ci și traducător și creator de limbă românească prin căutarea cuvîntului cel mai potrivit în frază. Principala sa preocupare, în textele pe care le îngrijea era preocuparea de limba lor: «de corectitudinea și frumusețea ei», observa I.P.S. Antonie.

Învățatul Melchisedec al Romanului îl prezintă ca pe unul din puținii ierarhi ai trecutului nostru drept «un om cult», un «iubitor de osteneli care și noaptea o făcea zi» spre a-i izbuti cum trebuie pagina ce o tipărea.

A murit la Buzău, în toamna anului 1702, după unsprezece ani de păstorie și la capătul unei opere de 31—32 de volume, pe care le-a privegheat cu dragoste și competență.

A fost îngropat — după obicei — în incinta Episcopiei. Nu i se cunoaște mormîntul. A rămas, însă, în istoria culturii românești. «Chipul său se conturează limpede, viu și frumos, din tot ce a făcut pentru neam, pentru limba românească».

În continuarea de prezentări de episcopi ai Buzăului autorul volumului de care ne ocupăm se oprește la activitatea EPISCOPULUI CHESARIE, dintre anii 1825—1846.

Născut la București în 1784, se numea Constantin Căpățînă. Fusese incredințat de părinți de mic episcopului Iosif al Argeșului. Acesta l-a trimis la școala grecească de la biserica «Domnița Bălașa» de la București, al cărei director era Lambros Photiadis. Acesta trata limba română cu dispreț, ceea ce va revolta pe

tinărul elev. Revolta și-o va exprima în 1825, în cuvîntul ce-l va ține la instalarea sa ca episcop al Buzăului. După terminarea școlii de la «Domnița Bălașa», a intrat în monahism la biserica Antim din București. I s-a dat numele Chesarie. În vremea revoluției lui Tudor era econom la Mînăstirea Antim. A ajutat mișcarea Vladimirescului. La 5 aprilie 1825, a fost ales episcop al Buzăului, împotriva voinței sale. Avea 41 de ani. Instalat aici, prima grijă i-a fost să întemeieze școli în limba română. La 10 decembrie 1833, a înființat aici, o asemenea școală. A întemeiat, apoi, o tipografie pentru care a adus literă de la Viena. Aici, a tipărit prima carte în 1834: «Sfătuirii către cel ce se potăiește». A mai tipărit: «Sfînta Evanghelie» (1834) și «Cazanii» (1834). Ambele aveau drept scop culturalizarea poporului. În 1835, tipărește o Psaltire, apoi «Învățătură către preoți și diaconi». A alcătuit și o explicare a Sfintei Liturghii. Era o traducere din limba sîrbă (slavonă), în limba greacă și din aceasta în limba română. Au urmat, apoi, alte cărți de cult. Ultima carte bisericească tipărită în timpul vieții lui Chesarie, în 1846, cînd a murit, a fost «Orînduiețile cum se cuvîne a cînta cei 12 psalmi», traducere din limba greacă. În tipografia înființată de el s-au tipărit și cărți laice, filozofice, beletristice. Tipografia lui Chesarie nu era specializată în cărți bisericești. În 1835, a început tipărirea colecției «Viețile Sfinților», rămasă la jumătate la moartea lui. S-au tipărit deci: cărți destinate cultului, lecturii. Este și ctitor de *seminar*, deschis la 15 august 1836. Între absolvenții acestui seminar a fost și Iosif Naniescu, tuns în monahism de Chesarie și trimis la studii superioare la Colegiul «Sf. Sava» din București. A ajuns episcop de Argeș în anul 1872 și mitropolit al Moldovei și Sucevei în 1875. A trimis la studii în Grecia (Atena) pe unii dintre viitorii profesori de seminar. Tot el a înființat și o școală de muzică bisericească, la Buzău. A înființat și o școală de sculptură în lemn în vederea confecționării tîmpelor de biserici. A restaurat întregul centru eparhial înainte și după cutremurul din 1838. A clădit și rezidit multe biserici în Buzău și Brăila. Se poate vorbi de un *patriotism* fierbinte al lui Chesarie după care «Patria trebuie să fie unirea multora într-una», și o compară cu trupul omenesc în care «din mădulări este alcătuit întru totime». Și tot el spunea: «Cel ce defaimă unirea, dragostea aproapelui, slava și cinstea Patriei, acela este om rău, împietrit, nesimțitor, vrăjmaș al omenirii, potrivnic lui Dumnezeu, tăgăduitor al fireștilor sfînte datorii, lipădat de credință și blestemat de obște». Importanță pentru definirea personalității lui Chesarie este, apoi Circulara și Îndreptările trimise egumenului Antonie de la Ciolanu, tratînd în zece puncte *viața monahală*, denotînd o adîncă familiarizare a autorului cu nevoițele și îndatoririle monahilor. Între obligațiile acestora erau trecute: *spovedania zilnică*, împărtășirea săptămînală și la sărbători, îndemnul la învățătură ca monahii să citească, să cînte frumos, tot ce interesează *viața monahală* să se discute în sobor. Evocîndu-l, N. Iorga vorbește de «*Colosala umbră*».

EPISCOPIUL FILOTEI. Învinuit de multe cusururi, a fost în realitate un ierarh chibzuit care a zidit sau a terminat de zidit trei biserici. A restaurat mînăstirea Ciolanu după un incendiu și a refăcut biserica Sfîntu Dumitru din București metoh al Episcopiei Buzăului, distrusă de un incendiu. În timpul păstoriei sale se construiesc și se termină de construit 91 de biserici în eparhia Buzăului. Nu avem date prea multe despre *viața* lui. S-a născut în anul 1805 în satul Cernat de lîngă Brașov. A primit la botez numele de Filip. Era fiul lui Ioan și al Dobrei Pîrșoiu. A stat un timp și la Mînăstirea Neamț și pe la Muntele Athos, unde a învățat limba greacă. La Buzău a fost Econom al Episcopiei sub Episcopul Chesarie, avînd și conducerea Mînăstirii Berca. A fost ales episcop la 15 septembrie 1850 și a decedat la 15/16 august 1860 la Mînăstirea Ciolanu. După șapte ani osemintele lui au

fost aduse la Buzău, îngropate lângă Catedrală, iar deasupra i s-a ridicat un monument prin subscripție publică.

I.P.S. Antonie întreprinzând o cercetare «sine ira et studio» a activității episcopului Filotei propune o biografie mai apropiată de cea adevărată a ierarhului de la Buzău. Astfel, în privința faptului dacă a fost un cărturar de prestigiu, I.P.S. Antonie crede că «deși nu era un cărturar deosebit» era totuși «un iubitor de cultură». Înainte de a ajunge episcop a inițiat tipărirea mai multor cărți cu cheltuiala sa. Îndeamnă pe preoți să înființeze școli pe lângă biserici, iar ei să fie și învățători în ele. Grijă pentru înflorirea Seminarului din Buzău, înființat de Chesarie o are și el. Este printre cei dintâi inițiatori ai școlilor duminicale pentru copii. Din testamentul său ne apare ca un om de cultură și un distins patriot. A continuat tipărirea de cărți: Biblia de la Buzău — a patra după aceea de la București din 1688. Reproduce Biblia de la Blaj, din 1792. «Nu este o traducere nouă, dar nici o reproducere pur și simplu». Filotei a dorit un text ușor de înțeles, în limba vorbită a locului. De aceea, «Biblia de la Buzău» este superioară altor ediții prin puritatea limbii, prin conciziune, care cere folosirea a cât mai puține cuvinte pentru exprimarea ideii.

Dintr-o corespondență a lui Filotei cu starețul Mănăstirii Neamț, din 20 aprilie 1853, aflăm că el voia să înființeze la Buzău o bibliotecă «spre întinderea mai mult a moralului și luminarea neamului» (p. 55). Aceste date despre Filotei și altele sînt aduse în discuție de I.P.S. Antonie spre a infirma opinia așa de dură a lui N. Iorga, care-l caracteriza «șters» și «nebun». La 7 februarie 1859, cînd Alexandru Ioan Cuza trecea spre București — în cadrul marelui act al Unirii — a fost reținut în Buzău pînă a doua zi, găzduit în palatul domnesc. Autoritățile din Buzău, între care și episcopul Filotei l-au primit pe «Domnitorul Unirii cu o mare pompă».

Și alte fapte vorbesc în favoarea episcopului Filotei. În «Povățuirile» pe care le trimitea preoților, la 31 decembrie 1851, le recomandă înființarea de școli în fiecare sat; iar în școli, copiii să învețe și meserii «cu care să poată trăi fericiți pe pămînt și să dobîndească cele cerești în lumea viitoare».

Din scrierile episcopului Filotei se mai desprind și alte preocupări în favoarea credincioșilor din eparhia sa. Între ele menționăm: îndreptarea moravurilor, lupta împotriva corvoadelor boierești, atitudine potrivnică superstițiilor, sprijinirea deprinderii meseriilor de popor, a școlilor, grija pentru educația tineretului, recomandarea muncii cinstită ca singurul mijloc de asigurare a bunurilor materiale».

Stăruința I.P.S. Antonie asupra vieții și activității episcopului Filotei este un act de justiție impresionant. I.P.S. Antonie a fost un timp Episcop la Buzău. A trăit în ambianța socială și morală a centrului respectiv. A studiat cu atenție moștenirea social-culturală care vine peste timp a episcopului Filotei și ne-a restituit o figură de ierarh devotat valorilor spirituale, și poporul pe care l-a condus.

EPISCOPUL DIONISIE ROMANO. Ultimul studiu al I.P.S. Antonie din cartea pe care o recenzăm este cel consacrat Episcopului Dionisie Romano. Îi vom urmări activitatea ca episcop al Buzăului între anii 1865—1873. A fost un luptător pentru progres. A înființat școli, a tradus și a tipărit mult. A fost un apostol al culturii românești. A fost deschizător de drumuri: a făcut școli, a alcătuit programe analitice, a scris manuale didactice. A înființat trei periodice pe care le-a condus și le-a scris singur. A fost și un gospodar desăvîrșit. În timpul episcopatului său s-a reparat Paraclisul și s-a plantat aleea de copaci, care leagă episcopia de oraș.

În 1869, tipărește cu litere latine: «Apostolul» și «Evanghelia», destinate bisericii românești din Macedonia, cărți revizuite și corijate după originale de însuși episcopul Dionisie Romano. Mitropolitul primat al vremii — Nifon — a fost impo-

triva «schimbării literelor», socolind aceasta ca o măsură anticanonică. Chiiriarhii respectivi erau mai de mult în luptă pe această atitudine. Se știe, însă, că «lupta nu favorizează nici luciditatea, nici obiectivitatea».

În 1867, când s-a înființat «Societatea Academică» (Academia Română), Episcopul Dionisie Romano oferii prestigioasei instituții 73 de cărți și manuscrise dintre cele mai vechi pe care le are Academia pînă azi. Ele au constituit primul fond al B.A.R. Dintre acestea, 10 erau din anul 1600, 19 din anul 1700, 12 din anul 1800 și 32 fără scoarțe, deci fără an. După moartea sa toată biblioteca a fost achiziționată de Biblioteca Academiei Române. Pentru a sublinia mărinimia gestului marelui episcop, I.P.S. Antonie menționează că alți oameni de cultură, cu mai mare reputație decît Dionisie Romano, au donat B.A.R. infinit mai puține cărți. (Timotei Cipariu, Laurian și Iarcu au donat doar cite un volum, Episcopul Melchisedec a donat două volume, Sbiera tot două, iar Ministerul Cultelor a donat un singur volum). Pentru donațiile de cărți rare — menționate de I.P.S. Antonie — Episcopul Dionisie Romano a fost numit membru onorific al Academiei Române, cu mențiunea: «Pentru devotamentul arătat Instituțiilor de cultură națională». (Să se vadă Analele Academiei Române, 1868, P. 173). I.P.S. Antonie menționează și alte lucrări tipărite de episcopul Dionisie Romano: «Adunarea de cuvinte zise la diferite ocaziuni». Este o latură bogată a activității sale, după trimiterea ce se face la arti-colul lui Gabriel Cocora: «Contribuția Episcopului Dionisie Romano la dezvoltarea omileticii românești» (M. O. XXI, 1969, nr. 3—4, p. 207—243). Mai menționăm între alte lucrări «Apostolul» și Evanghelia», tipărite «întia dată cu litere latine» destinate bisericilor românești din Macedonia, Buzău, 1869. Ambele cărți au provocat discuții, după cum arată I.P.S. Antonie. Posteritatea a dat dreptate autorului lor. (Vezi p. 89). În paragraful 17, al acestui studiu — adevărată reconsiderare a operei Episcopului Dionisie Romano, se comentează și alte aspecte ale activității episcopului de la Buzău. Sînt interesante prin faptul că s-a vorbit și s-a scris foarte puțin despre participarea preoților și a ierarhilor acestora la lupta revoluționarilor patri-zecioptiști, luptă care urmărea progresul societății românești pe diferite laturi ale ei. Episcopul Dionisie Romano a luat parte — printre alți clerici — la revoluția din anul 1848. «Patriotismul său era național și social, dorind libertate, egalitate și fraternitate pentru toți. El se simțea o verigă din lanțul de legătură al înaintașilor care doriseră: «libertate, egalitate și fraternitate pentru toți». Dionisie Romano a luat parte activă la Revoluția din anul 1848. Manifestul său cu această ocazie a fost cîntecul lui Lamennais: «Cuvintele unui credincios» tradusă de el și răspîdită în *Tara Românească și în Transilvania, gratuit. Printre cei arestați de către autoritățile civile a fost și Dionisie. A fost trimis la închisoarea Văcărești, unde a stat cîteva luni. Eliberat, a fost nevoit să plece în Transilvania la prietenul său, Mitropolitul Andrei Șaguna» (p. 91).*

Patriotismul său avea un colorit național și social. Retras după revoluție, la Mînăstirea Băbeni, mărturisește că în orele de meditație «se adîncea în trecut» și se gîndea la cei ce «lucraseră pentru viitorul Patriei». Iar viitorul i se concretiza astfel: «Timpul cînd cel flămînd primește o bucată de piine, cel lipsit de știință învățături folositoare, iar cel apăsător... mîngiere și ajutor» (Amintirile colonelului Locusteanu, Buc. 1935, p. 155). «A fost un progresist... un om care dorea schimbări... un om care dorea eliberarea de prejudecăți, de exploatare... care vedea posibile aceste lucruri prin cultură, prin școli, și mai ales prin înaintarea tuturor deodată. Posteritatea l-a apreciat pentru atitudinea, pentru credința și curajul avut în mărturisirea și acțiunile sale. «El a văzut în venirea lui Cuza, în fruntea Principatelor Române o renaștere, o deschidere spre progres» (p. 92).

Cu privire la viața din minăstire, de asemenea avea vederi înaintate. În cuvîntarea sa de la instalarea ca stareț la Neamț el vedea călugărul ca un om angrenat în fapte folositoare societății. Deviza monahului ar trebui să fie: «Roagă-te și lucrează».

Dragostea lui pentru țară și neamul căruia aparținea se sintetizează în cuvintele ce i s-au săpat pe piatra mormintului său: «Doamne, nu pedepsi România pentru păcatele fiilor ei».

Pentru viața și faptele sale merită aprecierile unor mari bărbați ai țării ca Vasile Alecsandri, care l-a numit într-o ședință a Academiei: «bărbat întru toate merituos»; N. Iorga: «harnic trezitor de cultură»; iar Șaguna: «Icoana adevăratului Arhiepiscop».

Cartea I.P.S. Antonie, din care am citat atâtea gânduri și fapte înălțătoare ale ierarhilor de la Buzău, are și o aleasă valoare literară prin stilul avîntat cu care evocă ierarhi din alte timpuri rămași modele și pentru prezent.

Înceind scurtele considerații despre cartea I.P.S. Antonie remarcăm și valoarea literară a ei. Stilul avîntat cu care evocă ierarhii din alte timpuri umplu de lumină vremurile trecute, oferindu-ne exemple rare pentru prezent, pentru viitor.

I. D. LAUDAT

† Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei: *Primele scrieri patristice în literatura noastră sec. IV—XVI*. Editura Mitropolia Olteniei, Craiova — 1984, 625 p.

Încontestabil I. P. S. Nestor Vornicescu este un cercetător patristic, pe urmele servantului Pr. Prof. Ioan G. Coman, și în special a răspîndirii scrierilor sfinților părinți în țara noastră. După teza de doctorat «cartea de mare preț» cum o numea Ilie Purcariu, în revista «Luceafărul» din 20 aprilie 1985 sîntem anunțați de același autor (Ilie Purcariu) că se așteaptă cu «nerăbdare și foame», prezenta carte a I.P.S. Nestor. Și iată-o. «Ilustrul cărturar» a deschis o nouă orientare a literaturii noastre, documentînd că literatura țării noastre nu începe cu folclorul românesc și scrierile originare, ci «mutînd hotarul cu un mileniu înainte», unde aflăm adevăratele începuturi literare, chiar dacă sînt numai traduceri din sfinții părinți. Deci cultura noastră română, după documentarea înaltului ierarh începe cu veacurile IV—V cu scrierile lui Ioan Cassian, Dionisie Exiguul și mitropolitul Niceta de Remesiana, și pe bună dreptate.

Vor modifica această nouă orientare, a înaltului ierarh, tratatele de Istorie literară în țara noastră în ceea ce privește începuturile culturii? Vom vedea.

Documentarea pe care autorul o face este o contribuție de mare însemnătate pentru teologia noastră ortodoxă română, documentînd creștinarea poporului român și organizarea vieții sale religioase, dar și începuturile culturii noastre, odată cu formarea etnică.

Autorul ne asigură că ceea ce a făcut este rezultatul unor cercetări îndelungate întru «studierea istorico-critică a scrierilor patristice» (p. 11), avînd următoarele scopuri: documentarea organizării Bisericii noastre «străromână», ierarhic și canonic în chiar epoca patristică și continuitatea prezenței istorice și unitatea spirituală-culturală a poporului român, iar rezultatul acestor cercetări, autorul nu dorește altceva decît să fie «ca o contribuție specifică a Bisericii noastre la Preliminariile istoriei culturii românești și la evoluția acestei culturi» (p. 13).

Același «Cuvînt înainte», este redat în limba franceză și engleză, după care în opt puncte, autorul face o introducere, în care aflăm întrebările-probleme pe care și le propune autorul să le rezolve în cartea sa și anume «Care au fost primele

scrieri patristice folosite — sau elaborate — în literatura Bisericii Străromâne și Române? Ce rol au îndeplinit în contextul specific al vieții creștine pe teritoriul țării noastre și în contextul evoluției culturii teologice în istoria Bisericii Ortodoxe Române? Ce aspecte ale continuității pe care au cunoscut-o pot fi elucidate în studiul actual al cercetării complexe a problemei, în ce măsură și în ce condiții au circulat la noi aceste scrieri patristice sau au fost răspândite» (p. 24). Scrierile patristice care au circulat la noi sînt privite într-un cadru geografic mult mai larg, extinzînd aria geografică și la bisericile vecine: bulgare, sîrbe și ruse.

După această introducere documentară în care se relevă un scurt istoric al creștinării poporului nostru încă din epoca apostolică și cea a sfinților părinți, și organizarea Bisericii noastre în primele secole, autorul trece la studiul propriu-zis.

I.P.S. Nestor Vornicescu, ca un cărturar iscusit, își împarte cartea în trei părți:

— *Partea întâi*: «Scrieri patristice la Dunărea de jos în vremea sfinților părinți, în bisericile vecine, în sec. IX—XVI și circulația acestor scrieri între Răsărit și Apus pînă la sfîrșitul sec. XVI (p. 33—140) împărțită în trei capitole:

I — Scrieri patristice la Dunărea de jos în vremea sfinților părinți.

II — Scrieri patristice în bisericile vecine (Bulgară, Sîrbă și Rusă) în sec. IX—XVI.

III — Circulația scrierilor patristice între Răsărit și Apus pînă la sfîrșitul sec. XVI.

Referitor la modul de pătrundere a scrierilor sfinților părinți pe teritoriul țării noastre, înaltul ierarh, presupune că arhipăstorii Tomisului «participînd la sinoade, ca și sfetnicii lor însoțitori, aduceau apoi «acasă» noi texte patristice în limba greacă, în limba latină». Desigur, această presupunere o întemeiază pe faptul că episcopul Teotim I, la sinodul local din 403 Constantinopol nu condamnă pe Origen.

Autorul cărții face o amplă explicație a zece scrieri patristice, care au circulat în țara noastră, începînd cu «prima scriere patristică alcătuită pe teritoriul țării noastre» și anume: «Scrisoarea Bisericii din Goția către Biserica din Capadocia și Trei Epistole ale Sf. Vasile cel Mare», sau «Pătimirea Sfîntului Sava Gotu» cum i se mai spune (p. 34—43). Acestei «perle aghiografice antice» i se face mai întîi un scurt istoric socotînd scrierea «de adîncă pietate, o pagină de aleasă literatură bisericească patristică în limba greacă și un însemnat document pentru istoria Creștinismului în general, a Creștinismului daco-roman în special» (p. 35), ca apoi să treacă la exegeza textului, relevînd importanța de care s-a bucurat martiriul Sf. Sava Gotul prin faptul că însuși Sf. Vasile cel Mare a cerut ca moaștele lui să fie transportate în Capadocia (p. 373—374).

Sînt apoi analizate Epistolele Sf. Vasile cel Mare nr. 155, 164, 165 în care se vorbește amănunțit de sfinții martiri din părțile Dunării de jos, și în special, de Sf. Sava Gotul, persecutat de Athanaric căpetenie pagină goță.

Autorul trece apoi la «Scrierile Sfîntului Teotim I, Episcopul Tomisului» (p. 43—48), scoțînd în evidență, «rodnică activitate literară-patristică a episcopului Teotim, episcop de Tomis». Sînt relevate calitățile deosebite ale episcopului de Tomis, Teotim, de scriitor cult folosînd în scrierile sale tradiția literară clasică greco-latină.

Intr-adevăr, autorul folosește la adresa Sf. Teotim cuvinte înălțătoare, dovedind pasiune deosebită pentru acest sfînt străromân, scriînd pagini emoționante.

În prima jumătate a secolului V, autorul cărții de față, ni-l înfățișează pe «Episcopul Ioan al Tomisului și contribuția sa la apărarea Ortodoxiei» (p. 48—50). Ceea ce trebuie reținut aici este că episcopul Ioan de Tomis aprigul adversar al monofizitismului a scris în limba latină.

Autorul studiului, apoi trece sumar peste «Epistola Episcopului Teotim al II-lea al Tomisului din anul 458» (p. 50—51) și «Epistola Episcopului Valentinian al Tomisului către Papa Vigilius și răspunsul acestuia» (p. 51—54), zăbovind mai mult asupra «Scrierilor Sfântului Ioan Cassian» (p. 54—66). Autorul face mai întâi o succintă biografie a Sf. Ioan Cassian, aflind că este hirotonisit în ierodiacon de Sf. Ioan Gură de Aur pentru care merge la papa Inocențiu I pentru a-l determina să intervină în favoarea aceluiași Sf. Ioan Gură de Aur, care e trimis în exil. Apoi, se trece la studierea operei Sfântului Ioan Cassian și anume: «Despre așezămintele mănăstirești cu viață de obște și despre remediile contra celor opt păcate principale»; «Conlațiune sau Convorbiri cu Părinții» și tratatul «Despre întruparea Domnului, contra lui Nestorie».

Faptul că Sf. Ioan Cassian avea numeroase puncte de contact cu doctrina Fer. Augustin, I.P.S. Nestor Vornicescu îl consideră «factor de bază al legăturilor dintre romanitatea orientală și romanitatea occidentală» (p. 62) scoțind în relief excepționala forță psihologică pe care Sf. Ioan Cassian o avea în scrierile sale, forță pe care o compară, în zilele noastre pe plan literar cu a venerabilului scriitor și preot Gala Galaction. Sintem încunostiințați că opera Sf. Ioan Cassian «a putut fi tradusă (din l. latină — n.n.) cel puțin parțial în limba străromână a epocii» (p. 65) fără ca autorul să poată documenta această afirmație din lipsă de dovezi scrise, rămânind doar o afirmație plauzibilă pînă la proba contrarie. Ceea ce este de remarcat, cert este că a fost tradusă în limbile greacă, slavă și mai tirziu, în română.

O documentare deosebită, aduce autorul asupra «Contribuției lui Dionisie Exiguul la tezaurul patristicii» (p. 66—74) despre care știm că este născut în Scythia Minor, că a intrat într-o mănăstire dobrogeană și că e de origină daco-romană. Opera lui Dionisie Exiguul este împărțită de autor în:

a) Traduceri în limba latină ale unor scrieri patristice răsăritene și anume: Două scrisori ale Sf. Chiril de Alexandria către Successus; Despre crearea omului de Sf. Grigore de Nyssa; Scrisoarea sinodală din anul 430 alcătuită de Sf. Chiril al Alexandriei (Epistola XVII); Tomosul către armeni al patriarhului Proclu. La fiecare din aceste traduceri Dionisie Exiguul alcătuiește prefețe.

b) A doua categorie de scrieri ale lui Dionisie Exiguul sînt cele aghigrafice, din care autorul redă: Viața Sfântului Pahomie; Pocăința minunată a Sfintei Thaisia; Descoperirea capului Sfântului Ioan Botezătorul etc.

c) La acest punct sînt redată scrierile de drept canonic ale lui Dionisie Exiguul (Canoanele Sinoadelor Ecumenice de la Niceea, Constantinopol, Efes și Calcedon și Decretele pontificale).

I.P.S. Nestor Vornicescu încheie opera lui Dionisie Exiguul cu lucrările de «cronologie creștină» (Carte despre Paști, Argumente pascale și două scrisori de ratiōne Paschae).

Cititorul cărții de față găsește aici în aceste referiri la Dionisie Exiguul, calculul pascal pe care l-a făcut acest cuvios, socotind că anii trebuie numărați de la Nașterea Domnului Hristos. Autorul cărții face o remarcă cu totul deosebită asupra științei astronomice a lui Dionisie Exiguul, prin faptul că «este o legătură psihologică și științifică între fondul ancestral astronomic al spiritualității dacice și preocupările originale de cronologie ale monahului Dionisie scitul» (p. 73).

În încheiere sînt redată părerile multor cercetători despre Dionisie Exiguul, socotit de unii geniu (Amelli), bibliotecă vie și ambulantă, bărbatul distins în socotelile astronomice devenind tatăl erei creștine (Ioan Rămureanu) și spirit enciclopedic avant la lettre (Cassiodor).

Înaltul ierarh își continuă cercetările patristice în Scythia Minor cu «Scrieri ale călugărilor sciți din sec. VI» continuînd cu «Scrierile Episcopului Laurențiu de Novae» și oprindu-se cu precădere asupra «Scrierilor Sfîntului Niceta de Remesiana» (p. 82—97), cu care încheie capitolul respectiv. Datorită mulțimilor de documentări și scrieri despre Niceta de Remesiana, autorul se simte îndatorat de a face o amplă documentare, voind să epuizeze toate aceste date, constatări și păreri despre acest Sfînt cîntat în versuri de episcopul Paulin de Nola. Este redată o explicare fundamentată de citate, a «Catehismului» Sf. Niceta, explicare care face cînte autorului. Desigur, nu sînt uitate nici celelalte scrieri ale Sf. Niceta de Remesiana: «Despre privesharea robilor lui Dumnezeu» (p. 86); «Despre foloasele cîntării de psalmi»; «Despre diferitele numiri și mai ales Te Deum laudamus, pe care autorul îl consideră «o adevărată teologhisire cîntată», păstrat chiar de protestanți în traducerea lui Luther (p. 89).

În încheierea capitolului respectiv, autorul simte nevoia să rezume aporturile scriitorilor și scrierilor patristice la Dunărea de jos, ca o contribuție «la problematica istoriei culturii străvechi românești» (p. 97).

Capitolul II. Scrieri patristice în Bisericile vecine (Bulgară, Sirbă și Rusă) în sec. IX—XVI (p. 98—122).

Am spus de la început că autorul cărții de față nu s-a mulțumit să se refere numai la aria geografică străromână, în problema răspîndirii scrierilor patristice, ci a extins aria geografică a acestor scrieri și la vecinii noștri bulgari, sirbi și ruși. De ce aceasta? O spune autorul însuși: «Scrierile patristice care au circulat la început în Bisericile Ortodoxe vecine și surori ne interesează în mod deosebit în cadrul problemei pe care o cercetăm... ele reprezintă bunuri spirituale comune, exprimă o comunitate de cultură ortodoxă manifestată într-un proces specific de *reciprocitate*» (p. 100).

Iată de ce înaltul ierarh crede de cuviință și pe bună dreptate acordă pagini de adevărată istorie patristică celor trei țări ortodoxe vecine.

În Biserica bulgară sînt menționați Chiril și Metodie, presbiterul Ioan Exarhul, și mulți alții ca traducători ai scrierilor Sfinților Părinți (lucrări ale Sf. Vasile cel Mare, Grigore de Nazianz, Sf. Ioan Gură de Aur, Ioan Damaschin etc.).

Biserica sîrbă are pe Ștefan Nemanja și fiii săi, și pe arhipăstorul Sava, «monahul Filotei» etc., care traduc din operele Sfinților Părinți. «Unele din aceste manuscrise (ale Bisericii sirbe — n.n.) au reprezentat adevărate punți de legătură duhovnicească și în același timp culturală între sirbi și români» (p. 114), zice autorul.

În Biserica rusă s-au folosit scrierile patristice în traduceri bulgare, în traduceri proprii. S-au folosit traducerile presbiterului bulgar Ioan Exarhul și ale diaconului Ioan.

Capitolul III. «Circulația scrierilor patristice între Răsărit și Apus pînă la sfîrșitul sec. XVI» (p. 123—140). Ultimul capitol al primei părți a cărții de față, vine să statornicească continua circulație a scrierilor patristice de la Răsărit la Apus și de la Apus la Răsărit. Autorul documentează cu lux de amănunte circulația scrierilor patristice de la Răsărit la Apus, stăruind asupra faptului că «Operele Sfinților Părinți s-au transmis dintr-o parte a lumii în alta prin Biserică și pentru Biserică», și că «timpul continuu al Bisericii a fost și rămîne timpul comuniunii și (al) intercomuniunii patristice» (p. 123). Ceea ce poate reține cititorul acestui capitol este faptul că mai mult scrierile patristice de Răsărit au fost traduse, decît cele ale scriitorilor de Apus în Răsărit.

Trebuie reținută și afirmația pe care autorul o evidențiază că alături de Rufin și Fericitul Ieronim o contribuție remarcabilă de iradiere a scrierilor patristice în

Apus au avut și monahii sciti, daco-romanii Ioan Cassian, Dionisie Exiguul, Ioan Maxențiu (p. 125).

Autorul face un adevărat istoric al scrierilor patristice ce au circulat dintr-o parte în alta, stăruind mai ales asupra scrierilor patristice răsăritene traduse în Apus, din limba greacă în cea latină și încheind capitolul cu traducerea acestor scrieri patristice în limba slavă veche (paleoslavă).

Partea a doua: «Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română, în limba greacă și în versiuni slave, în sec. XIV—XVI» (p. 143—264), în trei capitole:

I — *Contextul istoric-cultural* al sud-estului european în sec. VII—XIII. În acest context istoric-cultural, autorul, în linii mari, se referă la legăturile noastre cu Bizanțul, cu Muntele Athos și la raporturile cu slavonismul ortodox. Bazat numai pe descoperirile arheologice (din lipsă de documente scrise) acest istoric-cultural al sud-estului european, și implicarea noastră în el, capătă o lacună. Autorul umple acest gol cu prezența descoperirilor arheologice pe teritoriul țării noastre (p. 147—151). Ceea ce trebuie evidențiat este faptul că autorul vede în Biserică și în special în Ortodoxie «sentimentul libertății în spirit creștin» extinzând această idee nu numai asupra Bisericii Ortodoxe Române ci la toate popoarele ortodoxe care «și-au găsit autonomia etnică și culturală specifică» (p. 147). Înaltul ierarh vede în legăturile cu Bizanțul și Muntele Athos, ca și cu popoarele vecine ortodoxe pătrunderea la noi în țară a scrierilor patristice.

II — Scrieri patristice în limba greacă la români în sec. XIV—XVI (p. 153—209). După ce autorul face o incursiune în istoricul scrierilor și traducerilor în limba greacă la noi, încadrat de cadrul istoric al întâmplărilor din țara noastră și a pătrunderii călugărilor și ierarhilor la noi greci, începând cu Iachint de Vicina și continuând cu Hariton, Antim Critopol etc., făcând același lucru și în Moldova, afirmă: «În acest cadru istoric bisericesc din secolele XIV—XVI ne putem explica... prezența la noi în această perioadă a unor manuscrise și apoi traduceri grecești, existența și circulația unor manuscrise muzicale cu text grecesc, existența și circulația unor scrieri patristice în limba greacă» (p. 162). Apoi se ocupă de fiecare tipăritură și manuscris grecesc cu caracter patristic. Nu sînt uitate nici manuscrisele de muzică psaltică (p. 166—172), după care se ocupă în amănunțit de cinci apariții patristice în limba greacă la noi în țară: 1. «Sentințe» ale lui Evagrie Ponticul; 2. «Capete» ale Sfîntului Nil Ascetul; 3. Capitole ale Avvei Thalasia; 4. «Maxime» ale Sfîntului Grigorie Teologul; 5. Versuri cu acrostih ale Sibilei Ierofilia Eritreana, în amănunțit.

Capitolul III. Texte patristice în versiuni slavone în Țările Române, în sec. XIV—XVI.

Autorul își propune să abordeze în acest capitol manuscrise slavo-române în sec. XIV—XVI și este încredințat că «au existat condițiile pentru traduceri românești patristice mai înainte de apariția traducerilor slave la noi» (p. 209) și nu vede în traducerile slave la noi decât asimilare. Într-adevăr, afirmația pe cât de adevărată tot atît de îndrăzneată îl face pe înaltul ierarh, cărturarul aducînd o contribuție la istoria culturii române ce se cere accentuată. Iată și afirmația sa: «Ce s-a transcris și s-a scris în slavonește la noi... nu reprezintă «slavism», o conștiință slavă, ci reprezintă o conștiință ortodoxă românească și elemente esențiale bizantine asimilate în limbaj slavon» (p. 210).

Autorul probează ideea că tipărirea cărților slavone la noi nu a venit ca o nevoie imperioasă, ci mai degrabă ca o comuniune cu ortodoxismul bizantin al țărilor vecine slave. Dacă pentru slavi au fost începuturile culturii lor «la noi a însemnat o modalitate de circulație pentru continuitatea culturii autohtone daco-ro-

mane și apoi bizantine sub o formă nouă» (p. 211). În continuare, autorul se ocupă de textele patristice în versiuni slavone, în amănunțit, făcând adevărate studii asupra: «Versiunii slavone în Țara Românească sec. XIV-XVI. Școala de la Mănăstirea Bistrița-Vilcea. Texte patristice implicate în opera lui Neagoe Basarab» (p. 213—230).

După ce se ocupă de prima antologie patristică «Manuscrisul slavo-român din a doua jumătate a sec. XIV», și manuscrisele de la Bistrița, I.P.S. Nestor Vornicescu se lasă atras, ca mulți alți cercetători de monumentală scriere «Învățăturile»... lui Neagoe Basarab ocupându-se în special de partea patristică. În continuare se ocupă de «Texte patristice slave din Transilvania și Maramureș, sec. XIV-XVI. Școala de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog» și de «Texte patristice în manuscrise slave din Moldova, sec. XIV-XVI. Școala de la Mănăstirea Neamțu și Școala de la Mănăstirea Putna». După cite se poate observa autorul a dorit să cuprindă o arie cât mai largă a textelor slave patristice, împărțind subiectul pe școli și mănăstiri.

Sînt încredințat că autorul n-a epuizat acest subiect al textelor patristice slave la noi. Înalt Prea Sfinția Sa s-a referit la cele mai cunoscute. S-ar putea ca viitorul să ne ofere alte descoperiri de texte patristice slave. După cite sînt în cunoștință de cauză, Academia R.S.R. păstrează unele texte slave necercetate, care, poate, vor cuprinde și texte patristice. Dar meritorie este munca intensă a Înaltului ierarh în acest domeniu.

Partea a treia. «Vechi traduceri românești din scrierile patristice» (p. 267—532). Este ultima parte a cărții, dar și cea mai extinsă. Materialul vast de cunoaștere ca și cunoștințele ierarhului au făcut această ultimă parte a cărții să devină ea însăși un studiu. Autorul nu se referă la mult studiatele tipărituri în limba română, ci numai la cele patristice, sau la tipărituri care conțin scrieri întregi sau fragmente patristice. De fapt acesta este și scopul autorului. I.P.S. Sa nu dorește altceva decît să facă (dacă am putut întui intenția Sa), o istorie a scrierilor patristice în țara noastră și contribuția lor la cultura română.

În studiul, pentru că așa cum se va vedea această ultimă parte a cărții este un studiu, ilustrul cărturar se ocupă de trei manuscrise patristice extinzînd aria după sec. XVI. Primul manuscris «Cuvînt de învățătură al Sf. Ioan Gură de Aur în noaptea Sîntelor Paști» (p. 267—432) în opt capitole este un adevărat studiu pe care autorul l-a încadrat în aria de cercetare a tuturor vremurilor relevîndu-se influența pe care l-a avut acest text în țara noastră. Textul este cercetat în multiple forme, istoric-lingvistic-filologic, structură etc., bazîndu-se pe cercetările specialiștilor cunoscuți. După cîteva pagini intermediare, cercetătorul afirmă încă o dată importanța textelor traduse în românește implicate în «fenomenul de structurare a culturii române». Textul manuscrisului este studiat în profunzime, pretutindenea unde a fost găsit, în: «Codicele Cardoș»; în «Codex Sturdzanus», în «Evanghelia cu învățătură» (1581) a lui Coresi; în «Codicele Teodorescu», în «Codicele de la Ieud»; în «Fragmentele Iorga», în «Manuscrisul ieromonahului Rafail de la Dragomirna»; în «Învățăturile lui Neagoe Basarab»; în «Pisania mînăstirii Curtea de Argeș» și în «Cărțile de cult». Autorul nu se mulțumește cu simple constatări, enumerări de date și documente, ci trece la comentarii, analize și comparări de texte, stabilind complexitatea textului, măreția lui dogmatică canonică și liturgică, text patristic pentru care autorul dovedește pasiune. Dovadă că autorul nu se lasă intimidat de cei care au contestat paternitatea textului hrisostomic, trecînd la documentarea paternității textului, făcînd paralelism de compoziție, prin trei variante ale textului hrisostomic (textul scurt J. P. Migne vol. 59 col. 271—274; text J. P. Migne P. G. vol. 50 col. 433—443 și J. P. Migne vol. 52 col. 765—772), prin care autorul stabilește autenti-

citarea textului «prin unitate de idei dintre paginile panegirice ale acestui Cuvînt catehetic» (p. 365).

În continuare se referă la: compoziție, stil și limbă, înșirînd opinii. Autenticitatea textului o face prin temele din cuprinsul textului (a bucuriei, biruința asupra morții, bucuria mîntuirii, tema euharistică) deducînd «că ele sînt formulate de același profund gînditor și orator creștin, Sfîntul Ioan Gură de aur» (p. 379).

În continuare, autorul abordează problema de căpătii a operei Sfîntului Ioan Gură de Aur, umanismul creștin în general, și cu precădere în «Cuvîntul de învățătură»... Înaltul ierarh vede în umanismul sacru «o idee proprie revelației biblice și scrierilor patristice» (p. 408), la care sfinții părinți au pornit de la întruparea Fiului lui Dumnezeu, avînd ca scop mîntuirea. Depășirea stării de actualitate este esența umanismului creștin. Sînt analizate minunatele cuvinte ale Sf. Ioan Gură de Aur: «Vino să devii om!» — Omilie la psalmul 48.

Autorul studiului de față vede în această Odă a bucuriei creștine un umanism «într-un tot existențial filoteismul și filantropia, pînă la teandrie» (p. 432).

Rare pagini pasionante va găsi cititorul setos de cunoaștere și frumusețe, ca aceste pagini înălțătoare ale înaltului ierarh Vornicescu despre Sfîntul Ioan Gură de Aur și Omilia sa la Paști. Autorul transpus în lumea Sfîntului asudă pentru cunoașterea deplină a «Cuvîntului de învățătură»... și se luptă cu tenacitate pentru păstrîntatea acestei Omilii. Ceea ce trebuie adăugat asupra acestei ode a bucuriei creștine este faptul că și astăzi acest «Cuvînt»... se citește în Biserica Ortodoxă Română în noaptea de Sf. Paști.

Tot în această parte, a treia, a cărții, autorul se ocupă de alte două texte patristice: «Simbolul Quicumque», numit și «Atanasian» și de «Apocalipsul Sfîntului Apostol Pavel». Despre «Simbolul Atanasian», adăugat la sfîrșitul «Psaltirei Scheiene», copie din sec. al XVI-lea, se spune că «reprezintă un monument literar bisericesc prin care începe în epoca medievală triumful limbii noastre românești, «biruința scrisului în românește» (p. 447). În continuare, se ocupă de întreaga istorie a textului Psaltirii Scheiene care conține acest simbol (autor, traducător, scopul traducerii, conținut, formă lingvistică și aportul adus la cultura română). După ce enumeră părerile specialiștilor despre «Simbolul Atanasian», I.P.S. Nestor Vornicescu conchide: «S-a tradus acest text patristic fiind considerat clasic creștin» (p. 452) apoi enumeră 10 puncte doveditoare, că: a fost tradus din latină, autorul este un român ortodox, nu este un fapt eteroortodox și că este cel mai vechi document cunoscut de limbă românească (p. 452—453). Datele despre acest simbol de credință sînt impinse dincolo de sec. XVI, pînă în 1842 și 1844 la Chișinău cînd «Simbolul Atanasian» e cuprins în Bucoavne.

Penultimului capitol al cărții «Apocalipsul Sfîntului Apostol Pavel» (p. 461—533), text apocrif, i se acordă un spațiu considerabil, autorul făcînd o scurtă istorie a textelor apocrife și sensului cuvîntului «apocrif» la sfinții părinți. Acest text, s-a răspîndit și la noi făcînd parte din primele traduceri. Autorul studiului respectiv ține să ne încredințeze că a circulat în copii și că se deosebește de originalul grec. Cel românesc conținînd numai un sfert din textul grec, cel românesc fiind tradus după «o variantă succintă intermediară din limba slavă» (p. 471). În continuare se ocupă de textele «Apocalipsului»... cunoscute la noi:

1) Textul din Codicele Teodorescu; 2) Textul din Codex Sturdzanus; 3. Fragmentul Iorga; 4) Codicele Marțian, comparîndu-le textul pentru a convinge că primele trei texte au aceeași «tulpină comună».

Influența acestui text în viața religioasă a poporului nostru este scoasă în evidență de autor menționînd că multe scene de pe bisericile din Nordul Moldovei

(Voronet) sînt inspirate din acest text apocrif. Cercetătorul textului apocrif nu se mulțumește numai cu cele trei versiuni, ci apelează și la alte versiuni românești ale «Apocalipsului Sfîntului Apostol Pavel» și anume încă patru manuscrise (copii) ale textului, comparînd două manuscrise miscelane.

Se ocupă în continuare de acest text, enumerînd punctele de vedere în legătură cu traducerea textului, ale cercetătorilor: B.P. Hașdeu, N. Cartoian, G. Ivănescu, N. Drăgan, P.P. Panaitescu etc., fiind de acord cu părerea lui B.P. Hașdeu că «traducerea s-ar fi făcut în Țara Românească și a pătruns prin Brașov în Transilvania pînă în Nord» (p. 488), sprijinind această părere prin argumente istorice și culturale din sec. XVI. Înaltul ierarh Vornicescu analizează textul «Apocalipsului» Sf. Pavel din punct de vedere teologic, etnic și social scoțînd încă o dată influența textului apocrif în pictura mînăstirilor Voroneț și Humor, stabilind locul de traducere a acestor manuscrise fie mînăstirea Bistrița (Vilcea), fie la mitropolia din Tirgoviște, fie în Scheii Brașovului.

Ultimul capitol al cărții înaltului ierarh: «Cărți de cult și canoane», interesează pe cititor în măsura în care se urmărește același scop propus de la început de autor, și anume cercetarea lor sau a fragmentelor patristice introduse în aceste cărți. Cercetarea lor lingvistică, literară este arhicunoscută, fapt pentru care autorul nu stăruie prea mult asupra acestor lucruri. Ceea ce dorește și reușește în bună parte autorul, ne convinge că scopul cercetării sale este patristic. Stăruința Sa asupra textelor patristice din: Molitvelnic (Evhologhiul), 1495; Liturghier; Octoii și Nomocanonul Sfîntului Ioan Postitorul, prezintă un interes deosebit. Se stăruie asupra nevoilor acestor cărți de cult în care domină textele patristice, texte ale Sfîntului Ioan Gură de Aur, Liturghiile Sfinților Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare, etc. precum și analiza acestor texte din cărțile respective.

În subcapitolul «Canoanele Sfîntului Ioan Postitorul», cercetătorul canonic va găsi destule date asupra acestui Nomocanon și influența sa asupra cărților de drept bisericesc românești. Sînt menționate toate tipăriturile la noi cu caracter canonic începînd cu renumitele pravile: Pravila lui Coresi; Codicele de la Ieud, Pravila de ispravă, Pravila Ritorului Lucaci, Pravila Popii Toader etc., toate în secolul XVI, autorul oprindu-se la această dată.

În încheierea cărții sale, destul de voluminoasă, înaltul cărturar Vornicescu ține să-și concretizeze concluziile sale în zece puncte de o importanță covârșitoare.

I.P.S. Sa este convins și reușește să convingă și pe cititorul său că «scrierile patristice care au circulat în B.O.R. au constituit și întiul capitol de istorie literară în cultura scrisă românească», dorind prin lucrarea Sa să aducă o contribuție la «adîncirea cunoașterii primelor scrieri patristice în literatura ortodoxă română» (p. 534—535). În concluziile Sale, face scurte constatări asupra perioadei cercetate, necesare cititorului care să-și întipărească mai mult în memorie tot ceea ce a fost expus în mare. Prin sublinierile făcute în aceste concluzii, autorul accentuează existența literară și etnică a poporului nostru de veacuri pe acest teritoriu pe care dăinuim și astăzi, constituind «coordonatele fundamentale ale etnogenezei poporului nostru» (p. 553), evidențînd încă o dată importanța acestor texte patristice în acest sens. Studiul se încheie cu o bibliografie selectivă, cu XVI planșe și cu două rezumate în limba franceză și engleză.

Cartea de față a I.P.S. Nestor Vornicescu, alături de o altă carte: «Dascăli de cuget și simțire românească» a I.P.S. Antonie Plămădeală, face cinste atît Bisericii noastre Ortodoxe Române, cît și înalților autori, demonstrînd încă o dată viabilitatea noastră creștină ortodoxă de veacuri și pînă azi și contribuția Bisericii noastre Ortodoxe Române la cultura noastră românească.

Pr. D. D. SANDU